

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

VLOGA OTROK PRI NAKUPU MLEČNIH IZDELKOV V DRUŽINI

Ljubljana, julij 2009

MOJCA RUS

IZJAVA

Študentka Mojca Rus izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Iče Rojšek, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 16. 7. 2009

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 PROCES NAKUPNEGA ODLOČANJA IN NAKUPNE VLOGE	2
2 OTROK IN NAKUPNO VEDENJE	3
2.1 Razvoj otroka v porabnika	3
2.2 Razlogi za povečanje vpliva otrok	5
2.3 Trije otroški trgi	6
3 NAKUP ŽIVIL V DRUŽINI	8
3.1 Družina in nakupno odločanje	8
3.2 Vloga otrok pri nakupu živil v družini	9
4 OTROCI IN NAKUP MLEČNIH IZDELKOV	11
4.1 Kvalitativna raziskava o vlogi otrok pri nakupu mlečnih izdelkov v družini	12
4.1.1 Namen in cilji	12
4.1.2 Metodologija	12
4.1.3 Ugotovitve raziskave	14
4.1.4 Oblikovanje hipotez in priporočila za nadaljnje raziskovanje	20
SKLEP	22
LITERATURA IN VIRI	24

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Opomnik za vodenje poglobljenega intervjuja.....	1
Priloga 2: Zapisi poglobljenih intervjujev	2
Poglobljeni intervju 1.....	2
Poglobljeni intervju 2.....	10
Poglobljeni intervju 3.....	16
Poglobljeni intervju 4.....	26
Poglobljeni intervju 5.....	34

UVOD

Področje nakupnega odločanja v družini je predmet vedno večjega zanimanja. Razlog za to je predvsem spoznanje, da nakupne odločitve niso rezultat individualnega odločanja, temveč na njih običajno vpliva več družinskih članov. Vedno večji vpliv imajo na nakupne odločitve otroci, česar se zavedajo tudi ponudniki izdelkov in storitev.

Otrok se ne rodi s prirojenim znanjem o potrošništvu, pač pa se tega nauči v procesu socializacije. Z razvojem se otrok tako pojavlja v vedno večjih nakupnih vlogah, povezanih s procesom nakupnega odločanja. Velik vpliv so otroci pridobili v kategoriji živil, ki za proizvajalce hkrati predstavljajo kategorijo izdelkov, s številnimi razvijajočimi se trendi. Eno od kategorij živil predstavljajo mlečni izdelki, ki jih posamezniki v družini uporabljajo vsakodnevno. Velika vpetost mlečnih izdelkov v prehranjevalne navade v družini je povezana predvsem z njihovim okusom in skrbjo za zdravje. Starši pri nakupu mlečnih izdelkov upoštevajo želje otroka, na trgu pa je moč zaslediti vedno večjo ponudbo mlečnih izdelkov, posebej namenjenih prav otrokom.

Osnovni namen diplomskega dela je preučiti in opredeliti vlogo otrok pri nakupu mlečnih izdelkov v družini. Teoretične opredelitve in ugotovitve že izvedenih raziskav izbrane tematike so predstavljene v teoretičnem delu diplomskega dela, nato pa sem z izvedbo petih poglobljenih intervjujev opravila tudi kvalitativno raziskavo. Cilji raziskave so povezani z razumevanjem posameznih faz v nakupnem procesu ter identificiranjem vloge otroka v posamezni fazi. Cilj raziskave je tudi oblikovanje hipotez, ki bi jih bilo moč preveriti z nadaljnjim kvantitativnim raziskovanjem.

V prvem poglavju so predstavljeni različni modeli procesa nakupnega odločanja ter nakupne vloge, v katerih se skozi proces pojavlja posameznik. Kot glavni okvir diplomskega dela, tudi pri nadaljnjem raziskovanju, služi pet vlog, ki jih Kotler (2004, str. 200) opredeljuje kot vloge pobudnika, vplivneža, odločevalca, kupca in uporabnika. V drugem poglavju sledi opredelitev otroka in njegovega nakupnega vedenja. V podpoglavjih je opisan razvoj otroka, ki se v procesu socializacije razvije v samostojnega porabnika, razlogi za povečanje vpliva otrok ter trije trgi, ki jih tvorijo otroci. Sledi tretje poglavje, ki se osredotoča na proces nakupovanja živil v družini. V prvem podpoglavju sta opredeljena pojma družine in gospodinjstva ter vrsti odločanja, ki se pojavljata v družini. Sledi podpoglavje, ki opisuje različne vloge otroka, v katerih se le-ta pojavlja v procesu nakupnega odločanja o živilih v družini. Četrto poglavje osvetljuje tematiko nakupa mlečnih izdelkov v družini ter vloge, v katerih se pri tem pojavlja otrok. V okviru tega poglavja je predstavljen tudi raziskovalni del diplomskega dela. Opisani so namen in cilji ter predstavljena izbrana metoda poglobljenih intervjujev. Sledijo ugotovitve raziskave, predstavljene v tematskih sklopih, ki ustrezajo že predhodno opredeljenim petim nakupnim vlogam. Na podlagi ugotovitev izvedene raziskave sta podani hipotezi ter priporočila za nadaljnje raziskovanje. V sklepnem delu so povzete ključne ugotovitve diplomskega dela.

1 PROCES NAKUPNEGA ODLOČANJA IN NAKUPNE VLOGE

Nakupno odločanje v družini je že vrsto let glavna tematika številnih raziskav. Takšno zanimanje gre pripisati spoznanju, da nakupne odločitve niso rezultat individualnega odločanja in da na njih v velikem obsegu vplivajo drugi člani v družini (Lackman & Lanasa, 1993, str. 85). Skupno sprejemanje odločitev je opredeljeno kot odločanje, pri katerem je več oseb vključenih v proces za nakup proizvoda (ali storitev), ki ga lahko uporablja več oseb (Solomon, Bamossy, Askegaard & Hogg, 2006, str. 402).

Proces nakupnega odločanja vključuje različne stopnje, skozi katere gre posameznik preden sprejme dokončno nakupno odločitev. Različni avtorji si niso soglasni glede števila stopenj v procesu nakupnega odločanja. Najpogosteje je v literaturi moč zaslediti 5-stopenjski model, pri katerem gre porabnik čez naslednje stopnje: prepoznavanje problema, iskanje informacij, presojanje možnosti, nakupna odločitev in ponakupno vedenje (Kotler, 2004, str. 204; Solomon et al., 2006, str. 258; Potočnik, 2002, str. 109). Blackwell, Miniard in Engel (2001, str. 71) navajajo 7-stopenjski model nakupnega odločanja, ki predpostavlja, da gre porabnik pri nakupnem odločanju navadno čez naslednjih 7 stopenj: prepoznavanje potrebe, iskanje informacij, prednakupna ocena alternativ, nakup, uporaba, ponakupna ocena in opustitev. Proces nakupnega odločanja je moč strniti tudi v 3 osnovne stopnje: prednakupna stopnja, nakup in ponakupna stopnja. Opisani modeli nakupnega procesa predpostavljajo, da proces poteka linearno, kjer si stopnje sledijo ena za drugo. Poznani pa so tudi modeli, ki nakupni proces obravnavajo kot ponavljajoči se krog.

Število udeležencev in njihova previdnost pri nakupu se povečujeta sorazmerno z zapletenostjo situacije pri nakupu (Potočnik, 2002, str. 108). Glede na raven kupčeve vpletenosti in obseg razlik med blagovnimi znamkami razlikujemo štiri oblike nakupnega vedenja: zapleteno, usmerjeno k zmanjševanju neskladja, ustaljeno in usmerjeno k iskanju raznolikosti (Kotler, 2004, str. 201).

Z modelom nakupnega odločanja so povezane tudi nakupne vloge, v katerih se skozi proces pojavlja posameznik. Posamezni član družine se lahko pojavlja v različnih vlogah. Nakupne vloge niso stalne in medsebojno izključujoče. Nakupna vloga posameznika tako lahko variira glede na družino, skozi čas in med posameznimi odločitvami. Ker vloge niso skladne med različnimi družinami niti znotraj ene družine, Lackman in Lanasa (1993, str. 82) menita, da je teoretična vrednost nakupnih vlog omejena. Livette (2007, str. 243) je mnenja, da je izraz »nakupne vloge« lahko zavajajoč, saj kupec predstavlja le eno od vlog in predlaga izraz »procesne vloge«.

Kotler (2004, str. 200) navaja, da lahko ljudje pri nakupnem odločanju igrajo pet vlog:

- **pobudnik:** oseba, ki prva predlaga nakup izdelka ali storitve;
- **vplivnež:** oseba, ki z nasveti in mnenji vpliva na nakupno odločitev;

- **odločevalec:** oseba, ki odloča o kateri od sestavin nakupne odločitve: ali kupiti, kaj kupiti, kako kupiti, kje kupiti;
- **kupec:** oseba, ki opravi nakup;
- **uporabnik:** oseba, ki porabi ali uporablja izdelek ali storitev.

Blackwell et al. (2001, str. 365) dodajajo tudi vlogo vratarja, ki ima nadzor nad pretokom informacij, ki pripomorejo k nakupni odločitvi. Raziskovalci pozornost posvečajo tudi vlogi družinskega skrbnika financ, ki vodi evidenco računov in odloča, kako bo porabljen morebitni denarni presežek (Solomon et al., 2006, str. 411).

Člani družine in drugih skupin nastopajo v instrumentalnih in ekspresivnih vlogah vedenja. Instrumentalne vloge (imenovane tudi funkcionalne ali ekonomske vloge) vključujejo finančno funkcijo in druge funkcije, ki jih opravljajo člani skupine. Ekspresivne (izrazne) vloge vključujejo podporo drugim članom v procesu odločanja ter izražanje družinskih potreb po estetiki in čustvih, kar vključuje tudi podpiranje norm v družini. Kako član družine nastopa v posamezni vlogi, vpliva na razporeditev prihodka za nakup proizvodov in izbiro prodajalne (Blackwell et al., 2001, str. 365).

2 OTROK IN NAKUPNO VEDENJE

V preteklosti so le redka podjetja otroka obravnavala kot samostojnega porabnika, na kar kaže tudi prva ocena kupne moči otrok (2 milijardi USD), ki je bila izdelana šele leta 1968 (McNeal, 1990, str. 36). V današnjem času se je zavedanje pomena otrok kot porabnikov povečalo, prav tako pa se večja vpliv, ki ga imajo otroci na nakupne odločitve.

Na tej točki je smiselno opredeliti tudi pojem otroka. Harper, Dewar in Diack (2003, str. 197) navajajo, da otroški trg po definiciji vključuje otroke do 12. leta starosti. Med raziskovalci velja, da štejemo med otroke osebe do 14. leta starosti, če ni drugače določeno v zakonodaji posamezne države (Videčnik, 2000a). V diplomskem delu bo kot otrok vedno mišljena oseba do vključno 14. leta starosti.

2.1 Razvoj otroka v porabnika

Otrok se ne rodi s prirojenim znanjem o potrošništvu. Večina otrok tudi ni zavedno naučena kako biti porabnik, pač pa se te vloge naučijo z opazovanjem vedenja različnih agentov socializacije (Chandler & Heinzerling, 1998, str. 63).

Antonides in Raaij (1998, str. 42) socializacijo definirata kot prenos kulture na nove generacije. Kultura se na mlajšo generacijo prenaša preko staršev, šole, različnih klubov in drugih agentov. Solomon et al. (2006, str. 415) definirajo socializacijo porabnika kot proces, v katerem mladi ljudje pridobivajo veščine, znanja in stališča, potrebna za delovanje na trgu.

Kot primarna vira socializacije porabnika se pojavljata družina in mediji. Starši lahko na otroka vplivajo neposredno in posredno. Namerno poskušajo otrokom vcepiti svoje vrednote glede potrošnje, hkrati pa lahko tudi vplivajo na stopnjo izpostavljenosti virom informacij, kot so televizija, prodajno osebje in vrstniki. Otrok se potrošnje uči tudi preko opazovanja vedenja staršev in posnemanja le-tega. Otrok je izpostavljen televiziji, ki s svojim programom meri neposredno na otroke. Poleg tega otroci, starejši od 6 let, približno četrtno svojega časa pred televizijo namenijo gledanju programa za odrasle in so tako izpostavljeni idealiziranim podobam ter oglasom za izdelke, namenjene odraslim (Solomon et al., 2006, str. 415). Kelly, Turner in McKenna (2006a, str. 417) z raziskavo ugotavljajo pozitivno povezanost med vplivom oglasov na otroke ter njihovim nadlegovanjem staršev in posledično popuščanjem staršev v trgovini. Z vstopom otroka v šolo se poveča vpliv vrstnikov. Vedenje otroka je tako povezano z željo po prijateljstvu, sprejemanju in pripadanju (Kelly et al., 2006b, str. 184).

Proces socializacije porabnika se začne, ko dojenček spremlja starše pri nakupovanju v trgovini, kjer je izpostavljen različnim trženjskim dražljajem. McNeal in Yeh (1993, str. 36–38) sta z raziskavo ugotovila, da socializacija porabnika poteka v petih fazah:

1. faza: opazovanje

Porabnikov razvoj se začne s prvim stikom otroka s prodajalno. Otrok se najprej nauči, da obstajajo povezave med prodajalno in zadovoljevanjem potreb, pridobi pa tudi predstave o objektih in simbolih, ki jih dojema preko njihovega zvoka, oblik, velikosti in barv. Z raziskavo je bilo ugotovljeno, da je otrok, ki vstopi v prvo fazo, v povprečju star 2 meseca. Faza je zaključena, ko otrok razume, da lahko z obiskom prodajalne pridobi dobre stvari.

2. faza: izražanje želja

Majhni otroci so popolnoma odvisni od staršev, zato preko kretenj in izjav skušajo prepričati starše, da opazijo stvari, ki jih želijo. V začetku te faze otrok izraža želje le ob prisotnosti zelenega objekta v prostoru, saj še ni zmožen oblikovati predstav v spominu. V kasnejšem delu faze je otrok že zmožen pomnjenja videnih objektov in začenja izražati želje tudi doma, pomemben stimulator pa postanejo televizijski oglasi. Povprečna starost otrok ob vstopu v to fazo je 2 leti. Avtorja z raziskavo ugotavljata, da v 47 % primerov otroci prvič izrazijo željo po kosmičih, 30 % izrazi željo po prigrizkih, kot so bonboni, piškoti in zamrznjeni deserti, 21 % pa v prvi izraženi želji zahteva igrače. Večina otrok svoje želje po izdelkih izrazi preko imena blagovne znamke. Otrok je v 2. fazi obravnavan kot pripadnik sekundarnega trga (otrok v vlogi vplivneža).

3. faza: izbiranje izdelkov

Izbiranje izdelkov je prvo fizično dejanje, ki se pojavi, ko se otrok nauči hoditi. S tem ko starši izpolnjujejo otrokove želje, otrok začne v spominu razvijati zavedanje, kje v prodajalni se določeni izdelki nahajajo. Z dovoljenjem staršev se otrok začne tudi sam gibati po prodajalni. V tej fazi so pomembni ureditev prodajalne, izložbe in embalaža izdelkov. V 35 % predstavljajo otrokovo prvo izbiro kosmiči, sledijo pa igrače (28 %) in prigrizki (21 %). Povprečna starost otrok ob vstopu v fazo je 3,5 leta.

4. faza: nakupovanje v spremstvu

Otrok že od rojstva opazuje starše, ki v prodajalni v zameno za denar dobivajo izdelke. Sodelovanje otroka pri plačevanju izboljša razumevanje pomena denarja v menjavi. Sčasoma otrok v spremstvu staršev izrazi željo, izbere in tudi plača za izbrani izdelek. Otrok tako postane primarni porabnik, ki porablja svoj denar za izpolnjevanje svojih potreb. V tej fazi se otrokovo osredotočenje premakne s prehrabnih izdelkov na igrače, saj le-te v 54 % primerih prvega nakupa v spremstvu predstavljajo izbrani izdelek. Sledijo prigrizki in pijače (24 %) ter darila za druge (8 %). Povprečna starost otrok ob vstopu v 4. fazo je 5,5 leta.

5. faza: samostojno nakupovanje

Zadnja stopnja v razvoju porabnika je samostojno nakupovanje otroka brez pomoči staršev. Med fazo nakupovanja v spremstvu staršev in prvim samostojnim nakupom otroka je navadno daljše vmesno obdobje, saj otroci v zadnjo fazo vstopijo v povprečni starosti 8 let. Dolgo vmesno obdobje je odraz kompleksnosti menjalnega sistema ter nasprotovanja staršev, da bi otrok sam obiskal prodajalno.

Raziskava avtorjev o zgoraj opisanih petih fazah porabnikove socializacije je pokazala, da sta starost otroka ob vstopu v neko fazo in čas trajanja posamezne faze odvisna od določenih demografskih dejavnikov. Otroci iz enostarševskih družin tako postanejo samostojni porabniki prej, kot tisti iz dvostarševskih družin. Razlike je moč zaznati tudi med spoloma, saj naj bi dečki dosegli posamezne faze v razvoju prej kot deklice. Eden od razlogov je zaskrbljenost staršev glede kriminala, zaradi česar svojih otrok ne pustijo samih v prodajalne, še posebej ne deklic. Število otrok v družini, poklic staršev, socialni status, prihodki v družini in izobrazba staršev se niso izkazali kot vplivajoči na trajanje posamezne faze v razvoju porabnika.

Poleg procesa socializacije se pojavlja tudi obraten proces. Obrnjena socializacija ali resocializacija se pojavi, ko otroci učijo starše, kako na primer uporabljati računalnik in jih seznanjajo z novimi trendi s področja mode in glasbe (Antonides & Raaij, 1998, str. 42). Obrnjena socializacija porabnika se pojavi, ko starši prevzamejo nakupne navade svojih otrok. Starši (in odrasli na splošno) v veliki meri začenejajo prevzemati navade s področja oblačenja, glasbe in frizur (Lackman & Lanasa, 1993, str. 88).

2.2 Razlogi za povečanje vpliva otrok

Vpliv otrok na družinske nakupe je bil tema trženjskih raziskav od petdesetih let prejšnjega stoletja. V zadnjem desetletju je vpliv otrok v velikem porastu, za kar McNeal (1992, str. 48–50) navaja štiri glavne razloge:

- **Manjše število otrok v družini**, kar povečuje vpliv posameznega otroka. V Sloveniji je po zadnjih podatkih iz popisnega leta 2002 ugotovljeno, da se v družinah z otroki število otrok zmanjšuje, povprečna družina z otroki pa šteje 3,4 člana. Približno polovica družin ima enega otroka (48,6 %), malo manj družin (42 %) ima dva otroka, delež velikih družin (vsaj trije otroci) pa znaša le 9 % (Žnidaršič, 2006).

- **Porast enostarševskih družin**, kar posledično povečuje število otrok, ki sami opravljajo nakupe. Po podatkih zadnjega popisa je skoraj vsaka peta družina v Sloveniji enostarševska družina. Število teh družin narašča, od popisa leta 1981 se je skorajda podvojilo (Žnidaršič, 2006).
- **Porast števila žensk, ki se za otroke odločajo v poznejših letih**. V letu 2007 so bile matere v Sloveniji ob rojstvu otroka v povprečju stare 29,9 leta. Ob rojstvu prvega otroka so bile stare v povprečju 28,2 leta, kar je doslej najvišja starost žensk ob rojstvu prvega otroka po drugi svetovni vojni pri nas. Tretjina žensk (3108), ki so v letu 2007 prvič postale matere, pa je bila starejša od 30 let. V letu 2007 so bile najbolj rodna skupina žensk ženske, stare 28, 29 in 30 let, pred petnajstimi leti pa ženske, stare 23 let (Kozmelj & Vertrot, 2009).
- **Velik delež družin, kjer sta zaposlena oba starša**. Takšne družine vzgajajo otroke v duhu sodelovanja in zanašanja nase, zaposlenost obeh staršev pa povečuje tudi razpoložljiva denarna sredstva v družini.

Wimalasiri (2004, str. 275) kot razlog za povečanje vpliva otrok navaja tudi izpostavljenost medijem. Otrok se preko medijev uči o izdelkih in storitvah ter nato vpliva na nakupe staršev z izražanjem mnenja. Lackman in Lanasa (1993, str. 85) kot razloge dodajata večjo socializacijo otrok v porabnike ter povečanje števila ločitev, kar otrokom pogosto daje še večjo samostojnost.

2.3 Trije otroški trgi

McNeal (1998, str. 38) navaja, da otroci tvorijo tri trge: primarni trg, trg vplivnežev in trg prihodnosti.

Otroci kot primarni trg

Primarni trg predstavlja otroke, ki se za nakup odločijo neodvisno od staršev, z denarjem, ki ga sami nadzirajo. Dohodki in njihova potrošnja rastejo sorazmerno s starostjo, močneje se poveča predvsem ob vstopu v šolo (Videčnik, 2000b). Denar, ki ga porabijo otroci, stari 4 do 12 let, dobijo iz petih glavnih virov: žepnine; plačila za opravljena dela v gospodinjstvu; denar, ki ga dobijo od sorodnikov; denar, ki ga dobijo kot darilo staršev in plačila za delo izven doma. Otroci tretjino svojega denarja porabijo za hrano in pijačo, preostali del pa namenijo za igrače, oblačila, kozmetiko, filme, igre ter darila za starše. Otroci privarčujejo okoli tretjino svojih prihodkov, ki jih nato porabijo za nakupe, ne varčujejo pa za varnejšo prihodnost in izobraževanje (McNeal, 1998, str. 38). Izdelki, namenjeni otrokom, predstavljajo hitro razvijajočo se vrsto ponudbe v prodajalnah. Izdelki so na policah v prodajalnah postavljeni v višini vidnega polja otrok, na embalažah pa prevladujejo žive barve in risani junaki (Pettersson, Olsson & Fjellström, 2004, str. 325–326).

Otroci kot vplivneži (sekundarni trg)

Otroci pri nakupovanju pogosto igrajo vlogo vplivneža. Najpogosteje vplivajo na nakupne odločitve, ki vključujejo naslednje izdelke: izdelki za otroke (npr. prigrizki, igrače, oblačila), izdelki za dom (npr. pohištvo, televizija, oprema za vrt), izdelki in storitve, namenjeni družini

(npr. živila, avtomobil, počitnice, rekreacija) (McNeal, 1992, str. 48). Na tem mestu gre omeniti, da je potrebno razlikovati med pojmom vpliv in prepričevanje. Vpliv se pojavi vedno, ko vir poskuša spremeniti prejemnikovo mišljenje, čustvovanje ali vedenje. Za vplivanje komunikacija ni nujno potrebna, z njim pa dosežemo spremembe v vedenju (zunanje, vidne spremembe). Prepričevanje predstavlja del vplivanja, pri čemer vir namerno uporabi komunikacijo (verbalno in neverbalno), z namenom spremembe stališč prejemnika (Wimalasiri, 2004, str. 275–276). McNeal (1998, str. 39) navaja, da otroci na nakupe vplivajo na dva načina:

- z neposrednim vplivanjem (otrokove prošnje, zahteve, namigi), ki je povezano s skupnim sprejemanjem odločitev in aktivno udeležbo otrok v procesu nakupnega odločanja;
- s posrednim vplivanjem (pasivno vplivanje), kjer starši vedo, katere izdelke in blagovne znamke ima otrok rajši, in jih kupijo brez neposrednih zahtev s strani otroka.

Pri opredeljevanju vpliva otrok na starše v procesu nakupnega odločanja se uporablja pojem nadlegovalna moč (Kelly et al., 2006b, str. 183). Z izrazom popustljivost staršev pa na drugi strani opisujemo pojav, ko na starše v vlogi odločevalcev pri nakupnem odločanju vplivajo otrokove želje in zahteve, ki se jim starši nato uklonijo (Solomon et al., 2006, str. 414). Wimalasiri (2004, str. 276) podaja prilagojen opis taktik vplivanja, ki jih otroci najpogosteje uporabljajo:

- Taktike pritiska: otrok izraža zahteve, uporablja grožnje ali zastraševanje z namenom privolitve v njegove želje.
- Opiranje na »višje mnenje«: otrok skuša prepričati z izražanjem želja, ki so bile odobrene ali podprte s strani starejšega člana družine, učitelja ali družinskega prijatelja.
- Taktike zamenjave: otrok poda jasno obljubo za opravljanje določene storitve (npr. pranje avtomobila, čiščenje hiše, varstvo otrok) v zameno za željeno.
- Taktike zaveznitva: otrok išče podporo pri drugih osebah z namenom privolitve v njegove želje ali pa uporabi drugo osebo kot argument za dosego strinjanja z njegovimi željami.
- Taktike prilizovanja: otrok poskuša osebo spraviti v dobro počutje, preden izrazi željo.
- Razumsko prepričevanje: otrok uporabi logične argumente in dokaze z namenom prepričevanja.
- Inspiracijski pozivi: otrok izrazi čustven poziv oz. predlog, s katerim vzbudi zanos, saj cilja na vrednote in ideale.
- Taktike posvetovanja: otrok spodbuja vpletenost v procesu odločanja.

McNeal (1992, str. 50) navaja, da otroci v povprečju vplivajo na 17 % družinskih nakupov v 62 kategorijah izdelkov. Avtor vpliv otrok vrednostno ocenjuje v višini 132,87 milijard USD. Kako velik je vpliv otrok, kaže tudi podatek, da matere, ki nakupujejo z otroki, potrošijo 30 % več, kot so sprva načrtovale, očetje pa potrošijo kar 70 % več od načrtovanega (Liebeck, 1994, str. 41).

Otroci kot trg prihodnosti

Otroci kot bodoči trg, predstavljajo največ tržnega potenciala. Samostojne nakupe začne otrok navadno opravljati z vstopom v šolo, sčasoma pa bo otrok vstopil tudi v glavna leta potrošništva, ko bo nakupoval in uporabljal katerekoli izdelke in storitve. Glavna vira novih porabnikov za podjetja so kupci, ki so prestopili od konkurenta, ter kupci, ki jih podjetje ustvarja že od otroštva.

Podjetja, ki se tega zavedajo, z relativno majhnimi vlaganji v orodja trženjskega komuniciranja ustvarjajo zavedanje blagovne znamke med današnjimi otroci ter tako ustvarjajo zveste bodoče porabnike že od otroštva (McNeal, 1998, str. 40).

3 NAKUP ŽIVIL V DRUŽINI

Živila predstavljajo eno najpomembnejših področij potrošnje in imajo velik vpliv na življenje ljudi. Različne vrste živil nosijo tudi simboličen pomen, ki označuje vlogo, status, rituale in različne situacije (Solomon et al., 2006, str. 576). Trendom in okusom na področju živil proizvajalci sledijo z razvojem novih izdelkov ali razširjanjem že obstoječih. Solomon et al. (2006, str. 578–579) za področje živil navajajo sledeče razvijajoče se trende: začinjena hrana, pijače nove dobe (pijače na zeliščni in sadni osnovi, ledeni čaji, ustekleničena voda, sladke gazirane pijače), hrana in pijača, ki jo vzameš s seboj, prigrizki ter spremenjene prehranjevalne navade.

3.1 Družina in nakupno odločanje

Družina je najpomembnejša porabniška nakupna organizacija v družbi in hkrati pomeni najvplivnejšo primarno referenčno skupino (Kotler, 2004, str. 188). Definirana je kot skupina dveh ali večih oseb, ki so v krvnem sorodstvu, poročeni ali pa posvojeni in stanujejo skupaj. Nuklearno družino (imenovano tudi izvorna družina) sestavljajo oče, mati in otrok (otroci), ki živijo skupaj. Pojem razširjene družine vključuje nuklearno družino in ostalo sorodstvo, kot so stari starši, strici in tete, bratrance in sestrične ter mačeha ali očim (Blackwell et al., 2001, str. 360). V statistični terminologiji je družina opredeljena kot življenjska skupnost oseb v okviru zasebnega gospodinjstva. To je: življenjska skupnost staršev (obeh ali enega) in neporočenih otrok, ki živijo z njima oziroma z enim od staršev (starost otrok ni omejena, vendar pa le-ti nimajo svoje družine oziroma ne živijo v zunajzakonski skupnosti); življenjska skupnost moškega in ženske, ki sta sklenila zakonsko zvezo; življenjska skupnost partnerjev, ki živita v zunajzakonski skupnosti (Statistična terminologija, 2009).

Pri preučevanju podatkov je pomembno razlikovati med pojmom družina in gospodinjstvo. Pojem gospodinjstvo se uporablja za opis vseh oseb (v sorodstvu in tistih, ki niso v sorodstvu), ki predstavljajo stanovanjsko enoto (Blackwell et al., 2001, str. 360). Gre za osebe, ki si delijo bivališče in imajo dogovor o skupnem gospodinjstvu (Solomon et al., 2006, str. 405). V statistični terminologiji je gospodinjstvo opredeljeno kot: prebivalec, ki živi sam – samsko gospodinjstvo; skupnost prebivalcev, ki skupaj stanujejo in skupaj porabljajo sredstva za osnovne življenjske potrebe (stanovanje, hrano, druge nujne življenjske potrebščine ipd.) – veččlansko gospodinjstvo; skupnost prebivalcev, ki jim oskrbo (hrano, namestitev idr.) nudi ustanova, v kateri prebivajo – skupinsko gospodinjstvo (Statistična terminologija, 2009).

V družini se pojavljata dve osnovni vrsti odločanja. O sporazumnem nakupnem odločanju govorimo, ko se skupina strinja glede želenega nakupa, mnenja se razlikujejo samo glede načina, kako bo nakup dosežen. V tem primeru se bo družina lotila reševanja problema preko preučevanja nakupnih možnosti, dokler ne bo dosežen sporazum, ki bo zadovoljil cilje skupine. Pogostejši način odločanja v družini je nakupno odločanje s pogoditvijo (s poravnavo), do katerega pride, ko imajo člani skupine različne prednosti in so naklonjeni različnim izdelkom. V tem primeru ni možno doseči strinjanja glede nakupa, ki bi zadovoljil minimalna pričakovanja vseh vpletenih. V takšni situaciji je uporabljeno barantanje, siljenje, dogovarjanje in moč, z namenom doseganja strinjanja glede tega, kaj bo kupljeno ali kdo bo kupljeno uporabljal (Solomon et al., 2006, str. 410).

3.2 Vloga otrok pri nakupu živil v družini

Prehrambni izdelki igrajo centralno vlogo v življenju družine in njenih rutinah, izbira le-teh pa predstavlja področje, kjer so otroci pridobili velik vpliv.

Rutine v družini, povezane s hrano, ter vloga družinskih članov se razvijejo skozi čas, s pomočjo izkušenj in komunikacije v družini (A. Gillespie & G. Gillespie, 2007, str. 24). Obrok z družino je srečanje, ki otroku omogoča interakcijo s starši in ostalimi člani družine. Prek različnih tem pogovora med obrokom lahko otrok vpliva tudi na kasnejši nakup in izbiro živil. Pomen družinskih obrokov je upadel, za kar navajajo različne razloge, kot so urniki članov družine, želja po večji avtonomnosti in nezadovoljstvo z odnosi v družini. Tradicionalne prostore za prehranjevanje doma so zamenjali spalnica in dnevna soba, kjer so televizija, radio, računalnik ali kombinacija naštetih. V takšnih prostorih je otrok obkrožen z vplivi oglaševanja materialističnih vrednot, ki jih nato uporabi pri vplivanju na nakup živil v družini (Marquis, 2004, str. 135). Vpliv trženjskih strategij proizvajalcev prehrambnih izdelkov na otroke je po mnenju staršev velik. Televizijski oglasi ter uporaba risanih junakov predstavljajo učinkovita sredstva za vplivanje na preference otrok (Campbell, Crawford & Hesketh, 2007, str. 14). Močna pozitivna povezanost se kaže med prehrabnimi izdelki, ki jih uporabljajo liki v oglasih, ter otrokovimi predlogi za nakup le-teh v družini (Marquis, 2004, str. 137). Podobno ugotovitev navajajo tudi Kelly et al. (2006b, str. 186), ki z raziskavo ugotavljajo, da je vpliv oglaševanja močno povezan z otrokovo nadlegovalno močjo in popuščanjem staršev v prodajalnah. Starši popuščajo tudi zaradi občutka krivde, ker preživijo manj časa z otroki zaradi službenih obveznosti. Kelly et al. (2006b, str. 188) ugotavljajo pozitivno povezanost med občutkom krivde staršev ter nakupom nezdravih prehrabnih izdelkov kot priboljškom za otroka, s katerim niso preživeli dovolj časa. Starši živila (predvsem sladice) uporabljajo tudi kot nagrado ali pa za motiviranje otrok (Campbell et al., 2007, str. 15).

Proces nakupnega odločanja o prehrabnih izdelkih se lahko odvija doma ali v prodajalni. Proces velikokrat poteka nezavedno, vedenje porabnika pa je priučeno in ponotranjeno, kar nakazuje na navade in rutinsko odločanje pri nakupu živil (Pettersson et al., 2004, str. 319). V

procesu nakupnega odločanja o živilih sodeluje tudi otrok, ki se pojavlja v različnih nakupnih vlogah.

Otrok pri nakupu živil lahko nastopa v vlogi pobudnika in v okviru tega opravlja različne naloge. Večinoma otrok izrazi željo, kakšno vrsto živil želi oziroma podaja ideje za nakup le-teh. Otroci navadno pomagajo tudi pri sestavi seznama za nakup, listajo po oglasnih časopisih in iščejo dobre ponudbe, kar jih opredeljuje kot zbiralce informacij. Zelo redko sodelujejo pri primerjanju cen, saj cena otroku ne predstavlja glavnega dejavnika pri nakupu (Nørgaard, Bruns, Christensen & Mikkelsen, 2007, str. 205–207).

Člani družine pogosto nimajo enakih nakupnih motivov, kriterijev in preferenc. Tudi stopnja vpliva se razlikuje glede na vrsto izdelka, stopnjo v procesu nakupnega odločanja in druge dejavnike, kot je npr. čas nakupa (Pettersson et al., 2004, str. 325). Starši so mnenja, da so otroci vplivali na njih pri nakupu prehrabnih izdelkov v prodajalni. Pri odločanju, kateri izdelki bodo kupljeni za uporabo v gospodinjstvu, prihaja med otroci in starši tudi do konfliktov. Pri izbiri prehrabnih izdelkov kažejo otroci samostojnost in samozavest, njihovo razpoloženje pa po mnenju staršev ne vpliva na nakup (Kelly et al., 2006a, str. 417). Otroci imajo največ vpliva pri odločanju o prehrabnih izdelkih za vmesne obroke in izdelkih za zajtrk, najmanj vpliva pa imajo na izdelke za pripravo večerje. Ugotovitev kaže, da starši ne popuščajo vplivom otrok, ko gre za nakup izdelkov, namenjenih pripravi zahtevnejših obrokov. Raziskava je pokazala, da so sladkarije skupina izdelkov, na katere nakup imajo otroci največ vpliva. Najmanjši vpliv otrok se je pokazal pri nakupu mesa in rib. Večji vpliv otrok se kaže pri prehrabnih izdelkih, ki so enostavni za pripravo ter pri nezdravi hrani. Kljub temu je opaziti povečevanje vpliva otrok na nakup sadja, kar lahko pojasnujemo s sladkim okusom le-tega, na preference do sadja pa vpliva tudi otrokova starost in izkušnje. Ugotovljeno je bilo tudi, da imajo otroci zelo malo vpliva na pogostost nakupa živil (Nørgaard et al., 2007, str. 206–208).

Odločitev o izbiri prehrabnega izdelka je narejena v sodelovanju otroka in staršev, vendar imajo starši pri tem večjo moč. V vlogi odločevalca pri nakupu živil tako primarno nastopajo starši, ki se v splošnem na spodbude otrok odzovejo pozitivno, še posebej če gre za nakup sadja in zelenjave (Nørgaard et al., 2007, str. 206). Lackman in Lanasa (1993, str. 88) kot končnega odločevalca v nakupnem procesu navajata mater, saj naj bi le-ta opravila večino nakupov v družini, prav tako pa naj bi bila pomembna pri socializaciji otroka v porabnika. Pettersson et al. (2004, str. 325) z raziskavo ugotavljajo, da na nakupno odločitev v prodajalni lahko vplivajo tudi člani družine, ki v trenutku nakupa niso prisotni v prodajalni. Gre za nevidna pogajanja v procesu nakupnega odločanja v družini.

Nakupovanje z otroki predstavlja način preživljanja časa, vendar je lahko tudi naporno in zamudno dejanje. Večina staršev nakupuje v spremstvu otrok med vikendi, kar je moč pripisati pomanjkanju časa in energije za nakupovanje z otroki po napornem delavniku. Starši tako manjše dnevne nakupe (npr. nakup kruha) opravijo sami, na poti iz službe (Pettersson et al., 2004, str. 321).

Nørgaard et al. (2007, str. 209) ugotavljajo, da se pri nakupu živil otrok pojavlja predvsem v vlogi pobudnika in vplivneža ter ima tudi največji vpliv v začetnih fazah procesa nakupnega odločanja. Tudi Shoham in Dalakas (2005, str. 155) ugotavljata, da imajo otroci največ vpliva v prvi fazi nakupnega odločanja (prepoznavanje problema), kar kaže na velik pomen njihove vloge pobudnika.

Otrok v procesu nakupa prehranskih izdelkov opravlja predvsem praktične in podporne naloge, ki niso fizično naporene (npr. iskanje izdelkov v prodajalni, potiskanje nakupovalnega vozička, zlaganje izdelkov na trak na blagajni itd.) (Nørgaard et al., 2007, str. 209). Pri spremljanju staršev v prodajalni otrok ne kaže vedno zanimanja za živila kot taka, pač pa bere in črkuje napise v prodajalni ali pa šteje izdelke. Kot takšni izdelki so se izkazali predvsem sadje in zelenjava, ki dajejo otroku priložnost, da si razširi znanje in besedni zaklad (O'Dougherty, Story & Stang, 2006, str. 186–187).

4 OTROCI IN NAKUP MLEČNIH IZDELKOV

V procesu nakupnega odločanja o mlečnih izdelkih in sladoledu¹ sodelujejo tudi otroci. McNeal (1992, str. 50) je opredelil 62 kategorij izdelkov, na katere imajo otroci vpliv. Med njimi so tudi mlečni izdelki, za katere avtor ocenjuje 10 % vpliv otrok na nakup le-teh. V kategoriji sladoleda je vpliv otrok na nakup ocenjen na 23 %. Avtor je jogurt uvrstil v ločeno kategorijo, otrokom pa pripisal 10 % vpliv na nakup le-tega.

Eden od dejavnikov, ki vplivajo na izbiro mlečnih izdelkov, je njihov okus. Poleg okusa je z uživanjem mlečnih izdelkov tesno povezana skrb za zdravje na področju telesne teže, ožilja in kosti. Matere izražajo zaskrbljenost glede otrokovih kosti in zob in so zato pripravljene kupiti tudi bolj sladke mlečne izdelke (npr. čokoladno mleko), samo da otrok užije izdelek, bogat s kalcijem. Matere pri nakupu mlečnih izdelkov upoštevajo tudi želje in preference ostalih družinskih članov (Hammond & Chapman, 2008, str. 68). Med pijačami, ki so najbolj priljubljene med otroci, je bilo navadno mleko po priljubljenosti uvrščeno na drugo mesto (prvo mesto zasedajo gazirane pijače), mleko z okusom pa na osmo mesto in predstavlja poleg ustekleničenih vod izdelčno kategorijo z možnostjo širitve (Duff, 1999, str. 137).

¹ Klasifikacija proizvodov po dejavnosti (CPA 2002) mlečne izdelke in sladoled opredeljuje s šifro DA.15.5. Med mlečne izdelke (DA.15.51) uvrščamo mleko in smetano v različnih oblikah (tekoče, trdno, zgoščeno, oslajeno, kislo, fermentirano), maslo, mlečne namaze, sir, skuto, jogurt, kazein, laktozo in laktozni sirup ter sirotko. Sladoled je uvrščen v ločeno podkategorijo (DA.15.52) (Statistične klasifikacije- klasifikacija proizvodov po dejavnosti, 2004).

4.1 Kvalitativna raziskava o vlogi otrok pri nakupu mlečnih izdelkov v družini

4.1.1 Namen in cilji

Obstoječe raziskave se navezujejo predvsem na vlogo otrok pri nakupu prehrabnih izdelkov v splošnem in nakup nekaterih konkretnjših izdelčnih skupin, vendar med njimi ni moč zaslediti veliko raziskav na temo nakupa mlečnih izdelkov. Prav tako je večina raziskav narejena za ameriški trg, v Sloveniji pa je izbrano področje precej neraziskano.

Namen raziskave je preučiti vlogo otrok pri nakupu mlečnih izdelkov v družini. Cilji raziskave so povezani z razumevanjem posameznih faz v nakupnem procesu ter identificiranjem vloge otroka v posamezni fazi. Cilj raziskave je tudi oblikovanje hipotez, ki bi jih bilo moč preveriti z nadaljnjim kvantitativnim raziskovanjem.

4.1.2 Metodologija

Raziskovalne metode lahko glede na orientacijo analize razdelimo na kvantitativne in kvalitativne. Čeprav sta obe skupini metod pogosto predstavljene kot nasprotujoči in izključujoči, se v zadnjem času uveljavlja bolj uravnotežen pristop, ki med kvalitativnim in kvantitativnim raziskovanjem vidi dopolnjevanje in podporo (Baker, 1991, str. 92). Kvalitativno raziskovanje predstavlja pomemben predpogoj za nadaljnje kvantitativne raziskave, saj pomaga razjasniti raziskovalni problem, parametre, ki jih je smiselno nadalje preučiti, nakaže pa tudi odnose, ki se kažejo med izbranimi parametri (Baker, 1991, str. 35).

Izkušnje kažejo, da so kvalitativne raziskave še posebej uporabne v naslednjih situacijah:

- preliminarno raziskovanje,
- razvrščanje (kategorizacija) in prikaz idej,
- raziskovanje kompleksnega vedenja,
- razvijanje pojasnjevalnih modelov vedenja,
- omogočanje videnja sveta, kot ga vidi porabnik,
- definiranje neizpoljenih potreb in sredstev za zadovoljevanje le-teh.

Z uporabo kvalitativnih raziskav je omogočeno opazovanje vedenja, hkrati pa so kvalitativne raziskave edine, ki dajo odgovore na vprašanje »zakaj«. Pravih razlogov za dejansko vedenje pa ni vedno lahko dobiti, saj imajo ljudje težnjo po racionaliziranju vedenja in težnjo po ugajanju, pri čemer podajajo odgovore, za katere mislijo, da so zaželeni s strani raziskovalca (Baker, 1991, str. 93). Kvalitativne raziskave vključujejo manjše število ljudi, z njimi pa je moč dobiti vpogled v sogovornikova prepričanja, čustva in stališča (Webb, 1992, str. 24). Kvalitativne raziskave nam pomagajo tudi pri razumevanju nakupnega procesa in vzorcev uporabe ter pri oblikovanju hipotez (Baker, 1991, str. 34), zaradi česar metoda ustreza preučevani tematiki diplomskega dela.

Ena od pogosto uporabljenih metod kvalitativnega raziskovanja je poglobljeni intervju. Gre za nestrukturirano, prosto tekočo diskusijo o podani temi med raziskovalcem in intervjuvancem, katere glavni namen je pridobivanje informacij o intervjuvančevih stališčih in čustvih (Sudman & Blair, 1998, str. 196). S poglobljenim intervjujem pridobimo poglobljene podatke, ki so izraženi v atmosferi brez pritiskov vrstnikov in brez potrebe po ugajanju določenim normam (Webb, 1992, str. 24). Aaker, Kumar in Day (1998, str. 189) poglobljene intervjuje delijo na neusmerjene in pol-strukturirane. Neusmerjen poglobljeni intervju daje intervjuvani osebi popolno svobodo pri razpravljanju o temi, kar ustvarja bolj sproščeno vzdušje, na drugi strani pa od raziskovalca zahteva zmožnost za usmerjanje pogovora nazaj k izbrani temi. Takšne vrste intervjujev navadno potekajo eno do dve uri in so za kasnejšo lažjo interpretacijo odgovorov tudi snemani (ob privolitvi sogovornika). Pol-strukturiran poglobljeni intervju na drugi strani, ima v naprej določeno listo specifičnih tem, ki jih raziskovalec želi pokriti, še vedno dovolj odprta struktura pa omogoča pridobivanje poglobljenih informacij. Čas pogovora, izrazoslovje in čas, namenjen posamezni temi, je v rokah raziskovalca. Ta vrsta intervjuja je še posebej učinkovita za intervjuvanje direktorjev, strokovnjakov in vodilnih ljudi na splošno.

Metoda poglobljenih intervjujev je v diplomskem delu uporabljena za pridobivanje vpogleda v nakupni proces pri nakupu mlečnih izdelkov v družini in odkrivanje vlog, ki jih imajo pri tem otroci. S pomočjo izsledkov raziskave bodo oblikovane tudi hipoteze, ki bi jih bilo moč preveriti z nadaljnjim kvantitativnim raziskovanjem.

Uporaba poglobljenih intervjujev doprinese k pridobivanju informacij, zavedati pa se moramo tudi omejitev. Sudman in Blair (1998, str. 200) kot ključne prednosti poglobljenega intervjuja navajata globino in razumevanje pogleda intervjuvane osebe na določeno tematiko. Saunders, Lewis in Thornhill (2003, str. 250–251) prednosti intervjujev vidijo tudi v večji odzivnosti, možnosti postavljanja več in kompleksnejših vprašanj, pri čemer se logika in vrstni red le-teh lahko spreminjata glede na razvoj posameznega pogovora. Ključne slabosti predstavljajo visoki stroški in nezmožnost posploševanja ugotovitev (Sudman & Blair, 1998, str. 201). Posploševanje ugotovitev na celotno populacijo ni mogoče, saj v intervjujih sodeluje le nekaj oseb, ki so navadno nereprezentativne. Zaradi pomanjkanja standardizacije pri izvedbi se pojavlja tudi vprašanje zanesljivosti. Problem lahko predstavlja tudi nagnjenost raziskovalca, da prek oblikovanja vprašanj izraža svoja prepričanja, le-ta pa se lahko kažejo tudi v interpretaciji ugotovitev. Določena nagnjenja imajo tudi intervjuvane osebe, ki zaradi osebnih razlogov nočejo vedno razkriti celote in tako podajo le delno, navadno socialno zaželeno podobo (Saunders et al., 2003, str. 252–253).

Pred izvedbo intervjujev sem oblikovala opomnik za vodenje poglobljenih intervjujev (Priloga 1), ki ga sestavlja pet tematskih sklopov, pri čemer se vrstni red lahko spreminja, glede na razvoj posameznega pogovora. Sklopi ustrezajo petim glavnim nakupnim vlogam, pri čemer je glavni namen ugotoviti, v katerih od njih se pri nakupu mlečnih izdelkov v družini pojavlja otrok.

V obdobju od 29. 5. 2009 do 26. 6. 2009 sem izvedla pet poglobljenih intervjujev, ki sem jih časovno in krajevno prilagodila sodelujočim. Intervjuvane osebe so matere z otroki, število, spol in starost otrok pa so različni. Vzorec intervjuvanih oseb tako obsega mati z dvema otrokoma, starima 2 leti (moški spol) in 4 leta (ženski spol); mati treh otrok, starih 4 leta (moški spol), 10 let (ženski spol) in 13 let (ženski spol); mati dveh otrok, starih 1 leto (moški spol) in 10 let (ženski spol); mati dveh otrok, starih 9 let (ženski spol) in 14 let (moški spol); ter mati z enim otrokom, starim 2 leti (moški spol). Vse intervjuvane matere so v partnerski zvezi in prihajajo iz Osrednjeslovenske regije. Čas trajanja posameznega intervjuja se je gibal od 45 do 75 minut, podrobnejše navedbe datumov in časov izvedbe posameznega intervjuja so v Prilogi 2, na začetku zapisa vsakega od izvedenih intervjujev.

Intervjuji so bili ob privoljenju sodelujočih oseb snemani, zapisi pa so v Prilogi 2. Saunders et al. (2003, str. 264) navajajo, da snemanje raziskovalcu omogoča večje osredotočenje na vprašanja in poslušanje odgovorov, omogočen pa je tudi nadaljnji natančen in nepristranski zapis ter dobesedno citiranje. Avtorji navajajo tudi nekatere slabosti snemanja pogovorov, kot so neugodje intervjuvane osebe in zadržanost, možnost tehničnih problemov in velika poraba časa, potrebnega za prepis posnetega.

4.1.3 Ugotovitve raziskave

Rezultati raziskave so predstavljeni po tematskih sklopih, ki ustrezajo petim glavnim nakupnim vlogam: pobudnik, vplivnež, odločevalec, kupec, porabnik. Pri tem je potrebno ponovno poudariti, da izbrana metoda poglobljenih intervjujev ne omogoča posploševanja ugotovitev na celotno ciljno populacijo in da so ugotovitve izvedene na podlagi izraženih mnenj in prepričanj intervjuvanih oseb.

Pobudnik

Pobudo za nakup mlečnih izdelkov lahko da katerikoli član v družini. Intervjuvane matere pravijo, da so največkrat prav one tiste, ki vidijo, da v hladilniku zmanjkuje določenega mlečnega izdelka in predlagajo nakup le-tega. Štiri od petih intervjuvanih mater pred obiskom prodajalne doma izdelajo seznam živil, ki jih je potrebno kupiti. Od teh tri matere pišejo seznam sproti, ko jim stvari zmanjka, in nato opravijo nakup, ena od mater pa seznam izdelka le pred večjimi nakupi. Otroci intervjuvanih oseb doma ne sodelujejo pri oblikovanju seznamov, z izjemo dveh starejših otrok ene od intervjuvanih mater, ki pravi, da pri oblikovanju seznama sodelujeta tudi otroka. Ena od intervjuvanih mater pred obiskom prodajalne ne izdelka seznama in pravi, da nakupuje sproti in brez seznama ve, kaj potrebuje za pripravo obrokov. Intervjuvane matere pravijo, da mlajši otroci² pobudo za nakup izdelkov podajajo le ob prisotnosti zelenega izdelka, kar sovпада z ugotovitvami, značilnimi za drugo fazo socializacije porabnika (izražanje želja), ki sta jih v svoji raziskavi podala avtorja McNeal in Yeh (1993, str. 36). Matere navajajo, da mlajši otrok v trgovini izrazi željo ob prisotnosti izdelka v prostoru preko kazanja na želeni

² V primeru intervjuvanih oseb predstavljajo mlajše otroke tisti, do vključno 2. leta starosti.

izdelek, izražanja želje ali pa zeleni izdelek, če je ta na otrokovem dosegu, vzame in ga da v voziček. Dve materi pravita, da otroci bolj opazijo izdelke, namenjene njim (otroški izdelki), ena od mater pa navaja, da otrokovo pozornost zbudijo hladilniki z mlečnimi izdelki, ki so opremljeni z lučmi. Ena od intervjuvanih mater tudi pravi, da mlajši otrok doma odpre hladilnik in pokaže, kaj bi rad jedel. Starejši otroci³ izražajo želje tudi brez prisotnosti objekta in navadno sami povedo, katere mlečne izdelke bi radi jedli oziroma kaj naj jim mati ob obisku prodajalne kupi. Ena od mater otroke tudi pred obiskom prodajalne vpraša, kaj bi jedli oziroma jih pokliče med samim obiskom prodajalne, saj ne želi kupovati izdelkov, ki jih otroci nato ne bi pojedli. Pri dveh intervjuvanih osebah se je izkazalo, da otrok mater sam opomni tudi na izdelke, na katere je mati pozabila oziroma se jih ni spomnila zapisati na seznam. Ena od mater je tudi povedala, da jo sin opomni na mlečne izdelke, ki jih uživajo sestre, in tako podaja pobudo za nakup. Otrok se torej pojavlja kot pobudnik tudi pri mlečnih izdelkih, namenjenih skupni uporabi v družini in mlečnih izdelkih, katerih končni porabniki so drugi otroci v družini. Otrok se lahko v vlogi pobudnika pojavi tudi, ko nato sam opravi nakup zelenega izdelka brez naročila staršev. Med mlečnimi izdelki se je kot takšen izkazal sladoled, v enem od primerov pa tudi jogurt, ki si ga starejši otroci na lastno pobudo kupijo sami. Otrok da pobudo za nakup mlečnih izdelkov tudi zaradi všečnosti izdelka, ki ga je jedel v šoli, vendar se po mnenju intervjuvanih mater to zgodi zelo redko. Mati se pogosto pojavlja v vlogi pobudnika za nakup mlečnih izdelkov in nato tudi opravi nakup, kot je omenjeno v začetku tega tematskega sklopa. Poleg tega na podlagi izvedenih poglobljenih intervjujev ugotavljam, da se matere lahko pojavljajo le v vlogi pobudnika, v vlogi kupca pa se nato pojavi nek drugi član v družini. V takšnih primerih mati navadno naroči otroku, naj opravi nakup po njenih navodilih oziroma naj kupi izdelke, ki so napisani na seznamu, ki ga je izdelala. V vlogi kupca se na prvotno pobudo intervjuvanih mater pojavlja tudi njihov partner. Ugotavljam torej, da se otrok v procesu nakupa mlečnih izdelkov pojavlja kot pobudnik. Pri tem je potrebno poudariti, da mlajši otroci podajajo pobudo za nakup mlečnih izdelkov, namenjenih njim, med tem ko starejši otroci predlagajo tudi nakup mlečnih izdelkov, namenjenih celotni družini ali drugim otrokom v družini.

Vplivnež

Otrok ima v procesu nakupa mlečnih izdelkov velik vpliv. Z raziskavo ugotavljam, da je pri nakupu mlečnih izdelkov v družini moč zaznati velik posredni vpliv otrok, ki ga McNeal (1998, str. 39) opredeljuje, kot vrsto vplivanja, kjer starši vedo, katere izdelke in blagovne znamke ima otrok rajši, in jih kupijo brez neposrednih zahtev s strani otroka. Pettersson et al. (2004, str. 325) ta proces poimenujejo z izrazom nevidna pogajanja v procesu nakupnega odločanja v družini. Ena od mater tako pravi: »Jaz vem, kaj imajo radi in jim to kupim. Ne kupujem hrane, za katero ne vem, ali jo bodo jedli.«, argumenti pa so podobni tudi pri ostalih intervjuvanih materah. Matere tako navadno kupujejo mlečne izdelke, za katere vedo, da so otrokom všeč, saj se jim zdi nesmiselno namenjati denarna sredstva za izdelke, za katere niso prepričane, da jih bo družina porabila. Mlečni izdelki imajo omejen rok trajanja, zato se zdi intervjuvanim materam škoda

³ V primeru intervjuvanih oseb predstavljajo starejše otroke tisti, stari 9 let in več, v enem od primerov tudi otrok, star 4 leta, ki že izraža želje brez prisotnosti zelenega izdelka v prostoru.

kupovati izdelke, za katere niso prepričane, ali se jih bo pojedlo, saj jih je v primeru neuporabe potrebno po preteku roka zavreči. Otrok na nakup mlečnih izdelkov vpliva tudi neposredno, z izražanjem želja in kretenj. Mlečne izdelke, ki jih uživajo pogosteje ali pa jih prepoznajo iz vidnih oglasov, otroci intervjuvanih oseb poznajo tudi po imenu blagovne znamke in izrazijo željo po določenem izdelku preko imena te blagovne znamke. Ena od mater celo pravi: »Bolj pozna imena izdelkov kot pa jaz. To otroci vidijo, ko gledajo risanko.«. Otroci intervjuvanih mater, ki šele začenjajo govoriti, na nakup mlečnih izdelkov v prodajalni vplivajo s kazanjem ali pa željeni izdelek vzamejo. V tem primeru otrok prepozna tudi embalažo mlečnega izdelka, ki ga je v preteklosti že užival. Mlajšim otrokom je zanimiva predvsem pisana embalaža. Matere navajajo, da starejšim otrokom embalaža ni več pomembna ter da gledajo predvsem na okus mlečnega izdelka oziroma kot navaja ena od intervjuvanih mater: »Ne zanima ju niti lonček, niti magnetki, nič. Važno je, kaj je notri.«. Tri od petih intervjuvanih mater pravijo, da njihove otroke nalepke, ki se jih dobi poleg nekaterih mlečnih izdelkov, ne zanimajo niti jih ne zbirajo. Ena od mater izrazi tudi mnenje: »Mislim, da so bolj starši udarjeni na to, kot pa otrok.«. Otroka ene od intervjuvanih mater nalepke zbirata, mati pa pravi, da včasih do porabe mlečnega izdelka sploh ne pride, ter da si hčerka želi mlečni izdelek izključno zaradi nalepk. Na otroke intervjuvanih oseb vplivajo tudi oglasi, z izjemo enega, saj mati pravi, da ga gledanje televizije ne zanima in tako tudi ne gleda televizijskih oglasov. Matere so mnenja, da otroci blagovne znamke mlečnih izdelkov poznajo tudi zaradi oglasov, pogosto pa si mlečni izdelek, predhodno viden v oglasu, otrok zaželi, ko ga opazi v prodajalni. Ena od mater tudi pravi, da ji hčerka kar med oglasom pove, da bi viden izdelek morali kupiti in preizkusiti. Desetletna hčerka ene od intervjuvanih mater se po navedbah matere že delno zaveda pomena oglaševanja in navaja, da hčerka tudi sama pove: »Poglej mami, spet hočejo samo prodat.«. Poleg embalaže in oglasov na otroke intervjuvanih oseb vplivajo tudi vrstniki, predvsem na tiste, ki že obiskujejo osnovno šolo. Ena od mater sicer pravi, da otrok težje opazi kaj drugi vrstniki jedo oziroma da opazijo kakšen sladoled, ki ga otroci jedo tudi zunaj doma. Intervjuvane matere otrok, ki že obiskujejo osnovno šolo, pravijo, da otroci bolj kot hrano opazijo oblačila drugih vrstnikov ter nato tudi doma izražajo želje po takšnih oblačilih. Vpliv vrstnikov na izbiro prehranskih izdelkov je ena od mater ponazorila: »Glede hrane, če recimo ena za mizo ne bo jedla paradižnika, zelo težko, da ga bo katera sploh jedla. Ker tista, ki bo jedla, bo izobčenka. Tako, da se zgražajo.«. Vpliva vrstnikov na izbiro mlečnih izdelkov ni posebej izpostavila nobena od intervjuvanih oseb. Poleg vpliva otrok na izdelke, namenjene njim, ti vplivajo tudi na mlečne izdelke, namenjene skupni rabi v družini. Velik vpliv otrok se je izkazal pri sladoledih, z izjemo ene od intervjuvanih mater, katere otrok sladoleda ne mara. Ostale matere navajajo, da so pri nakupu sladoleda v banjici, ki je namenjen vsem članom v družini, pozorne predvsem na to, da ta vsebuje okuse, ki so všečni otrokom. Intervjuvane matere tako pravijo: »Kupim mešano, da je za vse... Gledam, da je jagoda notri, da je čokolada, potem si pa kepice delajo.«, »Čokolada igra glavno vlogo. To je njun okus... Kupim mešano... in potem bo dobil vsak svoj okus.«, »Večja hčerka ima že izbran okus in vedno hoče eno določeno kepico, jagodo in vanilijo... Jaz pa pojem tistega, ki ostane. Se nekako kombinira.« in »...kupim tudi tiste, ki jih jaz ne jem, in jih kupim za njih.«. Na podlagi izvedenih intervjujev ugotavljam, da predstavlja sladoled kategorijo mlečnih izdelkov, na katero nakup v družini imajo otroci velik vpliv. Delno se je posredni vpliv otrok izkazal pri mleku, ki ga

nato uživajo vsi člani v družini. Dve materi tako pravita, da kupujeta mleko s 3,5 % mlečne maščobe zaradi otrok, saj se jima zdi pomembno, da otroci zaradi zdravja uživajo mleko z več maščobe. Da gre v tem primeru za posredni vpliv otrok, dokazujejo tudi navedbe, da materi zase kupujeta jogurte z manj maščobami in pri izbiri mlečnih izdelkov zase pazita na to lastnost izdelkov oziroma, kot pravi ena od mater: »Če bi zase kupila, bi kupila manj mastno, ampak kakor sem rekla, da za celo družino kupujem iste vrste izdelkov, ne kupujem dveh vrst mleka.«. V okviru izvedenih intervjujev sem materam predstavila tudi situacijo, v kateri želi otrok z jokom in kričanjem doseči nakup zelenega izdelka. Vse intervjuvane matere dojemajo opisano situacijo kot izsiljevanje otroka in dodajajo: »Nekatere mamice govorijo, kako je otrok ubogi, ampak ni ubogi, to otrok izsiljuje. Uboga mami, ker vem, da otrok hoče imeti vse, in potem na tak način, da se vrže po tleh.« ter »Delno pa otrok več ali manj izsiljuje, nič drugega. Ker ne more na lep način doseči, se pa začne po tleh metat.«. Ena od intervjuvanih mater tudi navaja, da je bila priča dogodku, ko je otrok mater udaril, in s tem želel uveljaviti svoje želje, druga pa, da je otrok izdelke začel metati s police. Dve od petih intervjuvanih oseb sta se tudi sami znašli v podobni situaciji. Intervjuvanim osebam se zdi pomembno, da se z otrokom starši o obnašanju pogovorijo že pred obiskom prodajalne, da do takšnih situacij sploh ne pride. Dve intervjuvani materi delno krivdo za takšno obnašanje otrok pripisujeta tudi staršem, ki so do otrok preveč popustljivi in vidita vzroke tudi v vzgoji. Matere navajajo, da bi v podobni situaciji odreagirale z odhodom iz trgovine, kakšne so konkretnejše odločitve mater, pa je opisano v naslednjem tematskem sklopu. V vlogi vplivneža se tako pri nakupu mlečnih izdelkov pojavlja otrok, katerega ugotovljeni vpliv je na podlagi izvedenih intervjujev velik. Otrok vpliva tako na nakup mlečnih izdelkov, namenjenih njemu (otroški mlečni izdelki), ter tudi na nakup mlečnih izdelkov, namenjenih uživanju v celotni družini.

Odločevalec

V vlogi odločevalca se na podlagi izvedenih intervjujev največkrat pojavlja mati. Nakupna odločitev je lahko sprejeta doma ali v prodajalni. Ugotavljam, da starši sprejmejo odločitev o tem, kje bodo mlečni izdelki kupljeni, in sicer jih vse intervjuvane osebe kupujejo v trgovinah z živili. Odločitev o tem, kje bo nek izdelek kupljen, sprejmejo starši tudi v primeru otrokovega samostojnega nakupovanja, saj so intervjuvane matere izrazile, da otroku dovolijo le obisk najbližje prodajalne. Starši, navadno je to mati, odločajo tudi o pogostosti nakupa mlečnih izdelkov, o količini ter navadno tudi o namenu uporabe (za pripravo katerih jedi potrebujejo mlečni izdelek). Nakupno odločitev intervjuvane matere navadno sprejmejo na podlagi okusa mlečnega izdelka, njegove praktičnosti in predhodne poznanosti. Nekatere intervjuvane osebe preizkušajo tudi nove mlečne izdelke, vendar se nato v prihodnosti odločijo za tistega, ki jim je bil najbolj všeč. Ena od mater je tudi izrazila, da daje prednost slovenskim blagovnim znamkam mlečnih izdelkov in je tudi to kriterij za njene odločitve. Odločitev o nakupu mlečnih izdelkov, ki jih uživajo otroci, je sprejeta na podlagi všečnosti izdelka s strani otroka. Ob obisku prodajalne skupaj z otroki intervjuvane matere otroku navadno dovolijo, da sam sprejme odločitev o nakupu enega izdelka. Ena od mater tako pravi: »Eno smo se zmenili in eno stvar bodo dobili.«, podobno mišljenje se pojavlja tudi pri drugih intervjuvanih osebah. Matere pravijo, da otroku ne morejo kupiti vsega, kar si zaželi, in poudarjajo, da je pri tem potrebno

postaviti določene meje, kar kaže na majhno popustljivost staršev. Pri tem je potrebno poudariti, da je vpliv otrok, kot že opisano v prejšnjem tematskem sklopu, kljub temu velik, saj se starši posrednega vpliva otrok pogosto sploh ne zavedajo. Majhna popustljivost staršev se je tako izkazala pri neposrednem vplivanju in izražanju želja s strani otrok in predvsem pri izdelkih, za katere mati presodi, da za otroka niso nujno potrebni (predvsem igrache in sladkarije). Mlečne izdelke intervjuvane matere dojemajo kot koristne za otroka in se iz tega razloga navadno uklonijo otrokovim željam glede okusa in blagovne znamke izdelka. Intervjuvane matere so tudi mnenja, da so navadno one tiste, ki otroka razvajajo, z izjemo ene, ki pravi, da je njen mož bolj popustljiv in to otroka tudi izkoriščata. Mati se pojavlja v vlogi odločevalca, katere mlečne izdelke kupiti, tudi v primeru, ko nakup opravi otrok, saj mu predhodno pripravi seznam oziroma mu točno naroči, katere mlečne izdelke naj kupi. Kot samostojni odločevalec se otrok pojavlja v primeru nakupa sladoleda v slaščičarni, saj matere pravijo, da v slaščičarni prepustijo odločitev o izbiri okusa sladoleda otrokom. Ena od mater izraža pomisleke le glede nenavadnih okusov sladoleda in pravi, da se o tem s hčerjo že predhodno pogovori. Otrok sprejme odločitev tudi v primeru, ko se pojavlja kot samostojni nakupovalec brez predhodne pobude staršev. Tudi v tem primeru otrok odloča o okusu sladoleda, saj se drugi mlečni izdelki niso izkazali kot izdelki, za katere nakup bi se otrok odločil samostojno. Eden od staršev se pojavlja v vlogi odločevalca tudi glede otrokovih razpoložljivih denarnih sredstev in s tem posredno vpliva na otrokove samostojne nakupe. Otrok se pri nakupu mlečnih izdelkov, z izjemo sladoleda, torej primarno ne pojavlja v vlogi odločevalca.

Kupec

V vlogi kupca mlečnih izdelkov se najpogosteje pojavlja eden od staršev, navadno je to mati. Matere navajajo, da vsakodnevne nakupe prehrabnih izdelkov navadno opravijo one, partner pa se v prodajalno odpravi redkeje oziroma nakupuje druge vrste izdelkov. Matere prodajalno pogosto obišejejo tudi skupaj z otroki, med tednom predvsem z mlajšim otrokom, kot razlog pa ena od mater navaja: »Ponavadi gre mlajši sin z mano, ker grem na poti iz službe najprej v vrtec in potem v trgovino in nato domov.«. Matere obišejejo prodajalno skupaj z otroki tudi zato, ker otrok sam izrazi željo po obisku prodajalne ali pa ker so mnenja, da na ta način lahko otrok v sami prodajalni izrazi željo, katera živila želi uživati. Celotna družina prodajalno obišeje predvsem med vikendom, navadno iz nuje, redkeje pa jim obisk prodajalne predstavlja način preživljanja prostega časa. Pogostost nakupa mlečnih izdelkov je v družinah različna. Nekateri mlečne izdelke kupujejo »na zalogo«, kot razlog pa navajajo pomembnost, da so mlečni izdelki vedno v hladilniku ter da jih ni potrebno kupovati vsak dan. Drugi mlečne izdelke raje kupujejo sproti, saj dajejo prednost svežini živil, ena od mater tudi navaja: »Če je trgovina tako blizu, nimam potrebe. Kupim toliko, kot rabim, in da je zmeraj sveže.«, kar nakazuje na vpliv bližine prodajalne na pogostost nakupa. V splošnem intervjuvane osebe sprotne nakupe živil opravljajo nekajkrat tedensko, tri od mater pa navajajo, da se skupaj z možem (ena od njih tudi z otrokom) enkrat mesečno odpravita po večjih nakupih. Mlečne izdelke intervjuvane osebe kupujejo v prodajalnah z živili, z izjemo sladoleda, ki ga v družini ene od intervjuvanih oseb kupujejo tudi na bencinskih črpalkah, vse intervjuvane osebe pa navajajo, da skupaj z otroki obišejejo tudi slaščičarno. Na kmetijah mlečnih izdelkov ne kupuje nobena od intervjuvanih oseb, kot razloge

pa navajajo oddaljenost kmetij njihovemu kraju bivanja, nepraktičnost, saj v prodajalni z živili lahko kupijo tudi druge prehranske izdelke ter nevajenost vonja in okusa mleka s kmetij. Otroci intervjuvanih oseb so prvi samostojni obisk prodajalne opravili pri sedmih oziroma osmih letih, kar sovpada z otrokovim vstopom v osnovno šolo. Omenjena starost se zdi za prvi samostojni obisk prodajalne primerna tudi materama, katerih otroci trenutno še ne nakupujejo samostojno, pri tem pa poudarjata, da je to odvisno tudi od razvoja in dozorelosti otroka. Matere pri otrokovem samostojnem obisku prodajalne dajejo poudarek varnosti ter bližini prodajalne, ki jo otrok obišče. Ena od intervjuvanih oseb daje otrokom žepnino ter navaja, da imajo otroci tudi svoje prihranke, dve intervjuvani materi pa dajeta otrokom navadno denar sproti, ko ti izrazijo željo po samostojnem obisku prodajalne in navajata: »Kadar se nama zdi, da ji je potrebno nekaj dati, kot neke vrste nagrado ali kar koli, ji daja...Varčevati še niti ne zna, tako da vse hitro porabi.« in »Jaz že približno vem, koliko nekaj stane in jima dam toliko denarja. Sproti jima dajem denar.«. Matere, katerih otroci že opravljajo samostojne nakupe, pravijo, da si otrok navadno kupi sladkarije, čokolado in sladoled. Ena od mater navaja, da si hčerka včasih kupi tudi kakšno revijo, druga mati pa, da si otroka rada kupita gazirano pijačo. Mlečni izdelki, z izjemo sladoleda, ki si ga otroci kupijo tudi na lastno pobudo, se niso izkazali kot kategorija izdelkov, ki pri samostojnem nakupu primarno zanima otroke. Otrok se v vlogi kupca mlečnih izdelkov, z izjemo sladoleda, tako pojavlja le v primeru pobude matere. Intervjuvane matere otroke navadno pošljejo v prodajalno, ko jim določenega živila zmanjka, v kategoriji mlečnih izdelkov so to predvsem jogurti in mleko. Matere v takšnih primerih za spodbudo otroku ponudijo tudi nekaj denarja, ki ga otrok lahko porabi za nakup po lastni izbiri. Ugotavljam, da se otrok pri nakupu mlečnih izdelkov, z izjemo sladoleda, primarno ne pojavlja v vlogi kupca.

Porabnik

Kot porabniki mlečnih izdelkov se v družini pojavljajo vsi člani. Vse intervjuvane osebe navajajo, da v družini uživajo sledeče mlečne izdelke: mleko, jogurte in v poletni sezoni tudi sladolede. Poleg omenjenih nekatere matere navajajo tudi sir, skuto, smetano, kefir in različne mlečne napitke. Sojinega mleka ne uživajo v nobeni od družin intervjuvanih oseb. Po navedbah mater se otroci v največji meri pojavljajo kot porabniki jogurtov, sladoleda, različnih mlečnih krem, sadnih skut, mleka in iz njega izdelanih jedi, kot so npr. čokoladno mleko in drugi mlečni napitki, kosmiči z mlekom ter pudingi. Mlečne izdelke otroci intervjuvanih oseb uživajo doma za zajtrk (predvsem mleko s kosmiči ali pa mleko kot pijača k drugi hrani), pri čemer gre poudariti, da vsi ne jedo zajtrka, za večerjo (mleko s kosmiči, mlečni riž ali zdrob, pudingi, jogurti) in kot vmesni obrok oziroma malico (predvsem jogurti, mlečni napitki, mlečne kreme, pudingi, sadna skuta in sladoled). Ena od mater navaja sladoled kot edini mlečni izdelek, ki ga občasno uživajo tudi pri kosilu, in sicer kot sladico. Otroci uživajo mlečne izdelke tudi pri obrokih v vrtcu oziroma šoli, ena od mater, ki je dobro seznanjena z jedilnikom v vrtcu, tako pravi: »Za zajtrk imajo otroci do dveh let vedno mlečni izdelek.«. Iz pogovorov je moč razbrati, da otroci v šoli navadno uživajo jogurte, te pa prinesejo tudi domov, če jih v šoli ne pojedjo. Mlajši otroci so pri obisku prodajalne skupaj s starši občasni porabniki že v prodajalni sami, vendar se mlečni izdelki niso izkazali kot kategorija izdelkov, ki jih otroci uživajo v prodajalni. Ena od intervjuvanih mater kot razlog navaja: »Da bi pa kakšen jogurt odprla sredi trgovine, to pa ne, ker ne moreš,

ker ni praktično.«. Kot takšni izdelki so se izkazali sokovi, manjše čokolade ter kruh, ki jih matere ponudijo otrokom med nakupovanjem, da se ne naveličajo oziroma z namenom, da otroka zamotijo. V družinah intervjuvanih mater mlečne izdelke uživajo zaradi vsečnega okusa, navade, praktičnosti in zaradi zdravja. Zdravstveni vidik, predvsem pozitivni učinki na kosti in bogatost s kalcijem, matere poudarjajo tudi pri otrocih, saj se jim zdi pomembno, da ti uživajo mlečne izdelke tudi zaradi zdravja. Iz pogovorov sodeč so otrokom všeč sladki, različni sadni in čokoladni okusi mlečnih izdelkov. Velike količine sladkorja v določenih mlečnih izdelkih, namenjenih otrokom, večina intervjuvanih mater vidi kot problem in se zato izogibajo takšnim izdelkom ali pa skušajo otrokom omejiti uživanje takšnih izdelkov. Matere so mnenja, da večinoma preko različnih živil vsi uživajo preveč sladkorja, vendar ena od intervjuvanih mater dodaja: »...otroci so otroci, oni imajo radi sladko...«. V primeru da otroku mlečni izdelki ne bi bili všeč, matere zatrjujejo, da jih v uživanje le-teh ne bi silile, čeprav težko verjamejo, da otrok ne bi maral niti enega mlečnega izdelka. Večji problem vidijo v alergijah, ki onemogočajo uživanje mlečnih izdelkov. Intervjuvane matere vidijo v kupljenih mlečnih izdelkih prednost predvsem v praktičnosti le-teh, saj so navadno pakirani v manjših količinah, prilagojenih potrebam otrok, embalaža omogoča uživanje tudi brez dodatnega pribora, izdelek pa je možno vzeti tudi s seboj v primeru uživanja izven doma. Matere iz osnovnega izdelka – mleka doma pripravijo tudi različne jedi za otroke. Iz pogovorov je moč razbrati, da gre najpogosteje za pripravo pudingov, toplih čokoladnih mlečnih napitkov, kosmičev z mlekom, mlečnega riža in zdroba. Dve intervjuvani osebi iz skute pripravita tudi burek ali različne pite, tri matere pa so omenile tudi palačinke, katerih ena od sestavin je mleko. Jogurtov in sladoleda doma ne izdeluje nobena od intervjuvanih oseb. Tri od petih intervjuvanih mater navajajo, da v družini otroci uživajo drugačne mlečne izdelke, predvsem tiste, namenjene otrokom, dve materi pa pravita, da večinoma kupujeta mlečne izdelke za celotno družino, otroške pa le občasno. Ena od mater priznava, da zaradi vsečnega okusa tudi sama kdaj poseže po mlečnih izdelkih, namenjenih otrokom. Tri intervjuvane osebe pravijo, da v družini uživajo mleko s 3,5 % deležem mlečne maščobe, od tega dve materi kot razlog navajata zdravstveni vidik in pomembnost uživanja mleka z več maščobe zaradi otrok. Mnenja glede uporabe mlečnih izdelkov kot nagrade so različna. Dve intervjuvani materi pravita, da hrane ne uporabljata, kot nagrade, tri pa otroke včasih nagradijo s sladoledom ali čokolado oziroma piškoti (mati, katere otrok sladoleda ne mara). Ugotavljam torej, da se otrok v procesu nakupa mlečnih izdelkov pojavlja kot porabnik mlečnih izdelkov, namenjenih njemu (otroški mlečni izdelki) ter tudi tistih, ki jih uživajo ostali člani v družini (predvsem mleko, sladoled, jogurti).

4.1.4 Oblikovanje hipotez in priporočila za nadaljnje raziskovanje

Kvalitativno raziskovanje predstavlja pomemben predpogoj za nadaljnje kvantitativne raziskave, ker med drugim omogoča oblikovanje hipotez, kar je tudi eden od ciljev diplomskega dela. Ugotovitve izvedene raziskave so lahko v pomoč proizvajalcem mlečnih izdelkov, saj jim poznavanje nakupnega vedenja in vlog v družini omogoča oblikovanje ustreznih trženjskih strategij. Na podlagi izvedenih intervjujev podajam sledeči hipotezi, za kateri ocenjujem, da sta posebej pomembni za preverbo z vidika proizvajalcev mlečnih izdelkov:

H1: Sladoled predstavlja posebnost v kategoriji mlečnih izdelkov, ker se otrok v procesu nakupnega odločanja lahko pojavlja v vseh petih nakupnih vlogah.

Na podlagi izvedenih intervjujev ugotavljam, da se otrok v kategoriji sladoleda pojavlja kot pobudnik nakupa, velik vpliv pa ima tudi na izbiro okusa sladoleda, ki ga nato uživa celotna družina. Nadalje, sladoled predstavlja edino kategorijo med mlečnimi izdelki, pri kateri otrok nastopa kot samostojni odločevalec ter samostojni kupec, brez predhodnih naročil staršev. Sladoled predstavlja tudi edino kategorijo mlečnih izdelkov, ki jo v družinah intervjuvanih oseb kupujejo tudi drugje, ne le v prodajalnah z živili (na bencinskih črpalkah ter v slaščičarnah). Otrok se v kategoriji sladoleda pojavlja kot porabnik, uživanje sladoleda pa je omejeno predvsem na vmesne obroke, sladoled pa kot edini mlečni izdelek družine uživajo tudi za kosilo kot sladico.

Preverjanje te hipoteze bi proizvajalcem mlečnih izdelkov omogočilo oblikovanje otroku bolj prilagojenih vseh štirih sestavin trženjskega spleta za sladolede. Nadaljnje raziskovanje o vplivu otrok na izbiro okusa sladoleda, ki ga nato uživa celotna družina, bi proizvajalce usmerjalo pri odločitvah o oblikovanju novih izdelkov oziroma pri dodajanju novih okusov že obstoječim izdelkom v kategoriji sladoledov. Otrokom bi bilo potrebno prilagoditi tudi sporočila, pri trženjskemu komuniciranju pa se posluževati medijev, ki jih spremljajo otroci. Za sladoled se kaže, da ga je smiselno prodajati v različnih tipih prodajaln, saj se je v izvedeni kvalitativni raziskavi sladoled izkazal kot edina kategorija mlečnih izdelkov, ki ga člani v družini kupujejo tudi drugje kot v prodajalnah z živili. Nadaljnje raziskovanje o otroku v vlogi kupca sladoleda bi omogočilo tudi delne usmeritve na področju cen. Pri tem je potrebno poudariti, da se pri otrokovem samostojnem nakupovanju kot glavni vir otrokovih denarnih sredstev še vedno pojavlja eden od staršev, ki odloča tudi o višini otrokovih denarnih sredstev, kar je potrebno upoštevati tudi pri oblikovanju trženjskih strategij s strani proizvajalcev mlečnih izdelkov.

H2: Otrok ima v procesu nakupnega odločanja o mlečnih izdelkih tudi velik posredni vpliv (in ne zgolj neposredni vpliv).

Z izrazom posredni vpliv opredeljujemo vrsto vplivanja, kjer starši vedo, katere izdelke in blagovne znamke ima otrok rajši, in jih kupijo brez neposrednih zahtev s strani otroka (McNeal 1998, str. 39). Na podlagi izvedenih intervjujev ugotavljam, da matere navadno kupujejo mlečne izdelke, za katere vedo, da so otrokom všeč, saj se jim zdi nesmiselno namenjati denarna sredstva za izdelke, v katerih uporabo v družini niso prepričane. Matere se tako odločajo za nakup mlečnih izdelkov, katerih okus in blagovna znamka sta všečna otrokom. Razlog za takšne odločitve je tudi omejen rok trajanja mlečnih izdelkov, ki jih je v primeru neuporabe potrebno zavreči, čemur pa intervjuvane osebe niso naklonjene.

Nadaljnje raziskovanje podane hipoteze bi proizvajalcem mlečnih izdelkov omogočilo podrobnejši vpogled v vplivanje otrok na nakup mlečnih izdelkov v družini. Na všečnost izdelkov vplivajo tudi trženjski dražljaji, pomembno vlogo pri ustvarjanju preferenc otroka igrajo predvsem oglasna sporočila v medijih, ki jih spremljajo otroci, in embalaža izdelkov. Pri posrednem vplivanju starši brez izraženih zahtev s strani otroka vedo, katere izdelke ima otrok

rajši, na vsečnost izdelka s strani otroka pa vpliva tudi poznanost mlečnega izdelka, ki je povezana s pogostostjo uživanja tega izdelka. Na pogostost uživanja določenega mlečnega izdelka lahko proizvajalci vplivajo tudi z akcijami pospeševanja prodaje.

Podani hipotezi bi bilo mogoče preveriti z nadaljnjim kvantitativnim raziskovanjem. Predlagam izvedbo kvantitativne raziskave v obliki anketiranja na dovolj velikem vzorcu staršev, da bi bilo mogoče ugotovitve nato posplošiti na celotno ciljno populacijo. Ker je bilo v okviru diplomskega dela v raziskavo zajetih le pet oseb, predlagam tudi nadaljnje kvalitativno raziskovanje na večjem vzorcu, ki bi zaobjemal starše otrok vseh starosti in tudi starše samohranilce. Glede na nakazane odnose in vloge, bi bilo mogoče tudi podrobneje preučiti posamezno vlogo, v kateri se otrok pogosteje pojavlja. Vsekakor pa bi bilo zanimivo izvesti tudi raziskavo na vzorcu otrok, s katero bi pridobili podrobnejši vpogled v njihova stališča do mlečnih izdelkov.

SKLEP

V diplomskem delu sem se osredotočila na preučevanje vloge otrok pri nakupu mlečnih izdelkov v družini. Po pregledu literature ugotavljam, da se vpliv otrok na nakupe živil v družini veča, prav tako pa se otroci preko procesa socializacije pojavljajo v vedno več vlogah v procesu nakupnega odločanja. Ker se obstoječe raziskave navezujejo predvsem na vlogo otrok pri nakupu živil v splošnem, sem se odločila za izvedbo kvalitativne raziskave, s katero sem želela preučiti vlogo otrok pri nakupu mlečnih izdelkov v družini. Z izvedenimi poglobljenimi intervjuji sem ugotovila, v katerih od nakupnih vlog se v procesu nakupa mlečnih izdelkov v družini pojavlja otrok, ter osvetlila dejavnike, ki se pri posamezni vlogi pojavljajo. Na podlagi raziskave sem prišla do ugotovitev, ki lahko koristijo proizvajalcem mlečnih izdelkov ter hkrati služijo kot podlaga za morebitno nadaljnje kvantitativno raziskovanje izbrane tematike.

Otrok se v procesu nakupa mlečnih izdelkov pojavlja kot pobudnik, pri čemer mlajši otroci navadno podajajo pobudo za nakup mlečnih izdelkov, namenjenih njim, starejši otroci pa predlagajo tudi nakup mlečnih izdelkov, namenjenih celotni družini ali drugim otrokom v družini. Ugotovljena posebnost mlajših otrok je tudi, da ti izražajo pobudo za nakup le ob prisotnosti zelenega izdelka v prostoru. Starejši otroci imajo že izoblikovane želje o tem, kaj želijo uživati, prisotnost izdelka pa pri njih ni pogoj za izražanje pobude. V vlogi pobudnika za nakup mlečnih izdelkov se pogosto pojavlja tudi mati, saj navadno ona opazi, da v hladilniku določenega mlečnega izdelka primanjkuje.

Ugotovljeni vpliv otrok na nakup mlečnih izdelkov v družini je velik, kar kaže, da se otrok pojavlja v vlogi vplivneža. Otrok vpliva tako na nakup mlečnih izdelkov, namenjenih njemu (otroški mlečni izdelki), kot tudi na nakup mlečnih izdelkov, namenjenih uživanju v celotni družini. Z raziskavo sem ugotovila, da je pri nakupu mlečnih izdelkov v družini moč zaznati velik posredni vpliv otrok, saj matere navadno kupujejo mlečne izdelke, za katere vedo, da so otrokom všeč, brez predhodno izražene želje s strani otroka. Otrok na nakup mlečnih izdelkov

vpliva tudi neposredno, z izražanjem želja in kretenj, pri čemer mlečni izdelek prepozna preko imena blagovne znamke, embalaže in predhodne uporabe. Velik vpliv otrok se je izkazal pri sladolelih, saj pri nakupu sladoleda, namenjenega vsem članom v družini, starši v prvi vrsti gledajo, da ta vsebuje okuse, ki so všečni otrokom.

Otrok se pri nakupu mlečnih izdelkov, z izjemo sladoleda, primarno ne pojavlja v vlogi odločevalca. To vlogo v družini pri nakupu mlečnih izdelkov zaseda eden od staršev, navadno mati, ki odloča o tem, kje, kako pogosto, v kakšnih količinah in s kakšnim namenom bodo mlečni izdelki kupljeni. Nakupna odločitev je sprejeta na podlagi okusa mlečnega izdelka, njegove praktičnosti in predhodne poznanosti. Odločitev o tem, kje bo nek izdelek kupljen, sprejmejo starši tudi v primeru otrokovega samostojnega nakupovanja, saj otrokom dovolijo le obisk najbližje prodajalne. Eden od staršev se pojavlja v vlogi odločevalca tudi glede otrokovih razpoložljivih denarnih sredstev in s tem posredno vpliva na otrokove samostojne nakupe. Pri skupnem obisku prodajalne matere otroku navadno dovolijo, da sprejme samostojno odločitev o nakupu enega izdelka ter poudarjajo pomembnost postavljanja mej.

Podobno kot pri vlogi odločevalca sem ugotovila, da se otrok pri nakupu mlečnih izdelkov, z izjemo sladoleda, primarno ne pojavlja v vlogi kupca. Otroci prvi samostojni obisk prodajalne opravijo v okvirni starosti osmih let, vendar jim mlečni izdelki, z izjemo sladoleda, ne predstavljajo kategorije izdelkov, po kateri bi posegali pri samostojnem nakupu brez predhodne pobude staršev. Otrok se v vlogi kupca mlečnih izdelkov, z izjemo sladoleda, tako pojavlja le v primeru pobude matere, ko ta pošlje otroka v prodajalno po nakup živil, ki jih primanjkuje. Z raziskavo sem ugotovila, da se v vlogi kupca mlečnih izdelkov najpogosteje pojavlja eden od staršev, navadno je to mati.

Kot porabniki mlečnih izdelkov se v družini pojavljajo vsi člani, med njimi tudi otroci. Otroci se pojavljajo kot porabniki jogurtov, sladoleda, različnih mlečnih krem, sadnih skut, mleka in iz njega izdelanih jedi, kot so npr. čokoladno mleko in drugi mlečni napitki, kosmiči z mlekom ter pudingi. Mlečne izdelke otroci uživajo doma ter v vrtcu oziroma šoli. Mlečne izdelke uživajo v družinah zaradi všečnega okusa, navade, praktičnosti in zaradi zdravja. Na podlagi raziskave sem ugotovila, da so otrokom všeč predvsem sladki, različni sadni in čokoladni okusi mlečnih izdelkov.

Zaključim lahko, da se otrok pri nakupu mlečnih izdelkov v družini v največji meri pojavlja v vlogi vplivneža, pomembno vlogo pa ima tudi v začetni fazi procesa nakupnega odločanja (vloga pobudnika) ter pri sami porabi mlečnih izdelkov. Kot posebnost, se je v kategoriji mlečnih izdelkov izkazal sladolel, kjer se otrok v procesu nakupnega odločanja lahko pojavlja v vseh petih nakupnih vlogah. Na podlagi ugotovljenega sem oblikovala tudi hipotezi, ki bi jih bilo mogoče preveriti z nadaljnjim kvantitativnim raziskovanjem.

LITERATURA IN VIRI

1. Aaker, D. A., Kumar, V. & Day, G. S. (1998). *Marketing Research*. (6th ed.) New York: John Wiley & Sons Inc.
2. Antonides, G. & Raaij, W. F. (1998). *Consumer Behaviour. A European Perspective*. New York: John Wiley & Sons Inc.
3. Baker, M. J. (1991). *Research for marketing*. London: Macmillan Education.
4. Blackwell, R. D., Miniard, P. W. & Engel, J. F. (2001). *Consumer Behaviour*. (9th ed.) Orlando: Harcourt College Publishers.
5. Campbell, K. J., Crawford, D. A. & Hesketh, K. D. (2007). Australian parents' views on their 5-6-year-old children's food choices. *Health Promotion International*, 22 (1), 11–18.
6. Chandler, T. M. & Heinzerling, B. M. (1998). Learning the Consumer Role: Children as Consumers. *Reference Services Review*, 26 (1), 61–95.
7. Duff, R. (1999). Children's drinks - what children really think. *Nutrition & Food Science*, 99 (3), 136–139.
8. Gillespie, A. H. & Gillespie, G. W. (2007). Family Food Decision-making: An Ecological Systems Framework. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 99 (2), 22–28.
9. Hammond, G. K. & Chapman, G. E. (2008). Decision-making in the Dairy Aisle: Maximizing Taste, Health, Cost and Family Considerations. *Canadian Journal of Dietetic Practice and Research*, 69 (2), 66–70.
10. Harper, S. J. A., Dewar, P. & Diack, B. A. (2003). The purchase of children's clothing – who has the upper hand. *Journal of Fashion Marketing and Management*, 7 (2), 196–206.
11. Kelly, J., Turner, J. J. & McKenna, K. (2006a). What parents think: children and healthy eating. *British Food Journal*, 108 (5), 413–423.
12. Kelly, J., Turner, J. J. & McKenna, K. (2006b). Food for thought: parents' perspectives of child influence. *British Food Journal*, 108 (3), 181–191.
13. Kotler, P. (2004). *Management trženja*. Ljubljana: GV Založba.
14. Kozmelj, A. & Vertrot, N. (2009, 4. marec). Ob mednarodnem dnevu žensk 2009. Najdeno 12. aprila 2009 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2198
15. Lackman, C. & Lanasa, J. M. (1993). Family Decision-Making Theory: An Overview and Assessment. *Psychology & Marketing*, 10 (2), 81–93.
16. Liebeck, L. (1994). Billions at stake in growing kids market. *Discount Store News*, 33 (3), 41–43.
17. Livette, M. (2007). Influencer and other “buying” roles in the decision-making process of retirement housing purchasers. *Property Management*, 25 (3), 242–256.
18. Marquis, M. (2004). Strategies for influencing parental decisions on food purchasing. *Journal of Consumer Marketing*, 21 (2), 134–143.
19. McNeal, J. U. (1990). Children as customers. *American Demographics*, 12 (9), 36–39.
20. McNeal, J. U. (1992). The Littlest Shoppers. *American Demographics*, 14 (2), 48–53.
21. McNeal, J. U. (1998). Taping the three kids' markets. *American Demographics*, 20 (4), 36–41.
22. McNeal, J. U. & Yeh, C. (1993). Born to shop. *American Demographics*, 15 (6), 34–39.

23. Nørgaard, M. K., Bruns, K., Christensen, P. H. & Mikkelsen, M. R. (2007). Children's influence on and participation in the family decision process during food buying. *Young Consumers: Insight and Ideas for Responsible Marketers*, 8 (3), 197–216.
24. O'Dougherty, M., Story, M. & Stang, J. (2006). Observations of Parent-Child Co-Shoppers in Supermarkets: Children's Involvement in Food Selections, Parental Yielding, and Refusal Strategies. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 38 (3), 183–188.
25. Pettersson, A., Olsson, U. & Fjellström, C. (2004). Family life in grocery stores– a study of interaction between adults and children. *International Journal of Consumer Studies*, 28 (4), 317–328.
26. Potočnik, V. (2002). *Temelji trženja*. Ljubljana: GV Založba.
27. Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. (2003). *Research Methods for Business Students*. (3rd ed.) Harlow: Prentice Hall.
28. Shoham, A. & Dalakas, V. (2005). He said, she said ... they said: parents' and children's assessment of children's influence on family consumption decisions. *Journal of Consumer Marketing*, 22 (3), 152–160.
29. Solomon, M., Bamossy, G., Askegaard, S. & Hogg, M. K. (2006). *Consumer behaviour. A European Perspective*. (3rd ed.) Harlow: Prentice Hall.
30. *Statistična terminologija*. (2009). Najdeno 16. aprila 2009 na spletnem naslovu <http://terminologija.stat.si/sustat/okvir.asp>
31. *Statistične klasifikacije- klasifikacija proizvodov po dejavnosti*. (2004). Najdeno 1. maja 2009 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/klasje/klasje.asp>
32. Sudman, S. & Blair, E. (1998). *Marketing Research: A Problem-solving approach*. Singapore: McGraw-Hill Book Co.
33. Videčnik, M. (2000a, 15. februar). Kadar v raziskavah sodelujejo otroci. Najdeno 20. februarja 2009 na spletnem naslovu http://www.gfk.si/4_2_lclank.php?cid=105
34. Videčnik, M. (2000b, junij). Moč najmlajših – otroški trg. Najdeno 20. februarja 2009 na spletnem naslovu http://www.gfk.si/4_2_lclank.php?cid=129
35. Webb, J. R. (1992). *Understanding & designing marketing research*. London: The Dryden Press.
36. Wimalasiri, J. S. (2004). A cross-national study on children's purchasing behavior and parental response. *Journal of Consumer Marketing*, 21 (4), 274–284.
37. Žnidaršič, T. (2006, 11. maj). Ob mednarodnem dnevu družin: Družine v Sloveniji. Najdeno 12. aprila 2009 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=169

PRILOGE

Priloga 1: Opomnik za vodenje poglobljenega intervjuja

Vloga pobudnika

Kdo?
Kdaj?
Kako?

Ali pred obiskom prodajalne izdelate seznam izdelkov, ki jih nameravate kupiti? Kateri družinski člani sodelujejo pri oblikovanju? Vam kateri od družinskih članov sam izrazi željo po mlečnih izdelkih (poudarek na otroku)? Na kakšen način je želja izražena (preko imena blagovne znamke, okusa, izdelčne skupine)?

Vloga vplivneža

Načini vplivanja?
Uklonitev staršev?

Zakaj je vašemu otroku določen mlečni izdelek vseč? Kako vam to pokaže? Ali to vsečnost do izdelka kdaj pokaže tudi v prodajalni? Kako? Menite, da na preference vašega otroka vplivajo tudi oglasi in embalaža? Zamislite si situacijo, v kateri želi otrok na vsak način priti do zelenega izdelka (kaže nanj, glasno izraža željo...)- kako gledate na starša, v takšni situaciji? Menite, da otroku izdelek kupi?

Vloga odločevalca

Kdo?
Kje?
Na podlagi česa?

Na podlagi česa izberete določen mlečni izdelek? Se za nakup točno določenega izdelka odločite že doma ali v prodajalni? Kako v družini pridete do odločitve za nakup izdelka (Zamislite si situacijo, da se odločate za nakup jogurta. Opišite, kako bi v družini sprejeli odločitev, kateri jogurt kupiti)?

Vloga kupca

Kdo?
Kako pogosto?
Nakupovanje z otrokom?
Otrokovo samostojno nakupovanje?
Viri denarnih sredstev otroka
Kaj? (ali mlečni izdelki?)
Kdaj?

Kdo v vaši družini nakupuje prehranske izdelke? Kako pogosto kupujete mlečne izdelke? Obiščete prodajalno tudi skupaj z otroki? Kako pogosto nakupujete v spremstvu otrok? Ali se vaš otrok kdaj tudi samostojno odpravi v prodajalno? Pri katerih letih ste mu dovolili prvi samostojni obisk trgovine? Kaj navadno otrok kupi? Kje dobi denar za nakup?

Vloga porabnika

Kateri mlečni izdelki?
Kdo?
Zakaj? (komponenta zdravja?)
Kdaj?

Katere mlečne izdelke uporabljate v vaši družini? Katere mlečne izdelke uživajo otroci? Kupite npr. jogurte za celotno družino ali različne vrste za vsakega člana posebej? Zakaj uživata mlečne izdelke? Kdaj jih uživata (poudarek na otroku)?

Priloga 2: Zapisi poglobljenih intervjujev

Poglobljeni intervju 1

Intervjuvana oseba: Mati dveh otrok, starih 2 leti (moški spol) in 4 leta (ženski spol)

Datum in čas izvedbe: 29. 5. 2009, 13:00 – 14:00

Ali uporabljate mlečne izdelke?

Ja.

Kakšne pa recimo? Na splošno, v družini?

Mleko, jogurte, sire, skuto. Največ mleko in pa jogurte.

Kaj pa sladoled?

Sladoled ja. Na sladoled se pa zdajle niti nisem spomnila. To no, to je glavno, drugega se trenutno niti ne spomnim.

Kaj pa vaši otroci, kaj od tega imajo najrajši?

Kaj imajo najrajši?

Ja, od mlečnih izdelkov?

Hmmm... ja najrajši imajo... A to se sedaj pogovarjava o kupljenih mlečnih izdelkih ali tistih, ki jih doma pripravljamo?

Lahko tudi, če jih naredite sami doma.

Doma naredim puding ali pa mlečni zdrob. Tako da najrajši od vseh teh zadev imajo puding.

Kaj pa od kupljenih?

Jogurte. Največ jogurte v bistvu uporabljamo, bolj kot navadno mleko.

Kupite v trgovini jogurte za celo družino ali za vsakega člana različno?

Za celo družino.

Nimate posebnih?

Ne, večinoma ne. Včasih posebej kakšen mlečni izdelek kupim ampak večinoma pa za celo družino. Včasih kupim kakšne te posebej namenjene, otroške, npr. Montte, to je otroški, neka krema mlečna, ali pa kakšen otroški puding, ampak največkrat večino pa kar za celo družino.

Kdaj jeste mlečne izdelke?

Za zajtrk in za večerjo največ. V bistvu samo za to.

Za kosilo?

Ne.

Kaj pa za kakšne vmesne prigrizke, malice?

Ne, v bistvu za kosilo tudi ne. Bolj za večerjo pa za zajtrk. Takrat je pa vedno mlečni izdelek zraven. Vedno je jogurt ali pa mleko.

Potem kar redno uživata, vsak dan?

Ja vsak dan. Vsak dan za večerjo je nekaj mlečnega, ali je jogurt, puding ali pa zdrob.

Se vam to zdi pomembno iz zdravstvenega vidika ali so vam mlečni izdelki tako všeč?

Mogoče je iz zdravstvenega vidika, potem pa tudi že mogoče stvar navade, ker potem že ta zdravstveni vidik pride v kri. Da je potem že kar navada, da se da otroku za večerjo nekaj

mlečnega nujno. Zdravstveni vidik je v bistvu navada, tako bi rekla. Saj lahko bi dala recimo juho, ampak je bolj navada, da mu daš nekaj mlečnega, pa mogoče tudi bolj praktično.

Kaj pa, če vašim otrokom mlečni izdelki ne bi bili všeč?

Potem pa jim ne bi dajala. Bi pač skombinirala, nadomestiti probala z drugimi stvarmi. No sicer je pa tudi toliko vrst mlečnih izdelkov, da težko, da jim čisto nič ne bi bilo všeč. Večina mislim, da so otroku kar všeč. Ker so sladki in jim je kar všeč. Bolj je problem, če imajo alergijo na kakšne mlečne, se mi zdi da je to večji problem. Mislim, da se da skominirat, ker sladoled je skoraj vsem všeč, tako da se da no. Aja, to kar sem rekla prej za večerje pa za zajtrke, edino sladoled je pa recimo lahko tudi za vmesen obrok ali pa za kosilo, kot sladica, ali pa za malico na primer. To je edina taka, da je lahko tudi za kakšne druge obroke.

Omenili ste, da so otrokom mlečni izdelki všeč, ker so sladki. Vidite to mogoče tudi kot problem? Pazite, da imajo izdelki recimo manj sladkorja?

Ne. Drugače gledam, da ne jejo na primer preveč sladkarij, ampak mlečni izdelki pa pač. Ja edino, če sama skuham, potem gledam, da ne dam preveč sladkorja, da bi pa posebej v trgovini izbirala take izdelke, ki so z manj sladkorja, to pa ne.

Gledate morda na to, da so izdelki z manj maščobami?

Ne, to pa že iz zdravstvenega vidika ne. Zaradi tega, ker mislim, da morajo otroci polnomastno mleko piti. Tako da s tega vidika ravno obratno delam. Če bi zase kupila, bi kupila manj mastno, ampak kakor sem rekla, da za celo družino kupujem iste vrste izdelkov, ne kupujem dveh vrst mleka. Ker za otroke je pa treba polnomastno iz zdravstvenih razlogov. Tako da potem imamo kar to, polnomastno.

V družini večinoma vi nakupujete hrano?

Ja ali pa v bistvu oba z možem. Manjše, sprotne nakupe večinoma sama opravljam, skupne nakupe, večje, enomesečne pa skupaj opravljava največkrat.

Greste tudi z otroki kdaj v trgovino?

Ja, tudi ja.

Čez teden ali bolj za vikende?

V bistvu čez teden. Ker dostikrat grem čez teden. No v bistvu je čisto odvisno. Petdeset procentov grem sama, petdeset procentov pa z otroki.

Kako pogosto kupujete mlečne izdelke?

Recimo enkrat na teden. Približno, v povprečju. Zdaj lahko je to enkrat dvakrat na teden, enkrat trikrat, enkrat pa na štirinajst dni. Na zalogo, da ne kupim čisto vsak dan.

Rekli ste, da nakupujete tudi z otroki. Je to njim všeč, tudi sami rečejo, da bi šli zraven?

Ja, jim je všeč.

Ali otroka nakupujeta tudi že sama ali sta še premlada?

Ja malo so še. No, kakšen mlečni otroški izdelek znajo že sami izbrat.

Da bi šla pa v trgovino brez vas, jima pa še ne dovolite?

Ne, to pa ne.

Pri katerih letih pa mislite, da bi lahko šla sama v trgovino? Da se vam zdi primerno?

Recimo pri šestih, sedmih, na primer. V bistvu sedaj je tudi tako, da otroka ne smeš sploh samega pred sedmim ali osmim, ne vem koliko, mislim, da more biti star kar ene osem let, da gre lahko sploh sam po cesti. Tudi v prvi in drugi razred, ko hodijo, ne smejo iti sami, jih moraš

peljat v šolo. Tako, da potem tudi v trgovino, če jo nimaš prav pred vrati, ne moreš samega pustit, ker bi moral it peš. Rajši bi ga pripeljal, pa bi šel potem sam. Tako da tudi iz tega razloga bi šla skupaj.

Tudi zaradi varnosti?

Ja, tudi zaradi varnosti. Ne vem, včasih mogoče ni bilo toliko. Ni se toliko gledalo na to, sedaj pa tudi starši bolj gledamo na te stvari, da ga ne pustiš kar samega.

Kaj pa preden greste v trgovino- si naredite seznam, kaj boste kupili ali v trgovini vidite sproti, kaj potrebujete?

Si naredim seznam, ja. Pač kar mi manjka si prej napišem, ker se tudi potem vsega ne spomnim. Tudi v trgovini se ne bi spomnila vsega, kaj mi manjka, tako da doma razmislim ali si pa že sproti zapišem, kaj mi manjka, potem pa ko grem v trgovino pa tisto nakupim. Ali pa še kaj več.

Vam tudi otroci kaj pomagajo?

A izbirat kaj bi kupila?

Ja recimo, se tudi doma kaj pogovarjate, kaj bi nakupili?

Ne to pa ne, to pa kar sama naredim. To so še premajhni, da bi stvari izbirali. Edino v trgovini potem oni tudi že sodelujejo.

Ali vam doma rečejo, kaj bi želeli, da jim kupite ali pa kaj bi radi jedli?

Ne, bolj je tako, da ko vidijo tisto stvar, da jih spomni. Recimo v trgovini, ko vidi. Prej ne bo pomislila, da bi kupila en Montte, ampak ko ga vidi pa v trgovini ga pa potem hoče imet.

Doma pa ne?

Ne. Tako je bolj vizualno, da pač ko zagleda, se spomni. Mogoče tudi čisto tako, ko vidi po televiziji reklamo, takrat edino da bi. Drugače pa tako, da bi se pa sama spomnila, pa ne. Ker v bistvu kar sprejme tisto, kar ji jaz ponudim za jest. Ne vem, če ji dam jogurt, ne zahteva potem Montte ali pa pudinga ali pa kar koli. Vzame tisto.

Kaj pa, ko izrazi željo- zahteva točno določeno znamko ali reče npr. čokoladni jogurt?

Ne, ne gleda na znamke. Samo kar ji pač pade v oči, da je nekaj zanimivega, da je obarvan lonček ali pa da so kakšni motivi gor, to je potem. Ni ji važno ali je Montte ali je kakšna druga znamka. Čisto vseeno ali gremo v Mercator ali pa Tuš ali pa nekam jest ven, pač ne gleda na znamke. Mogoče je to tudi s starostjo povezano. Je še skoraj premlada, da bi ločevala te stvari. Mogoče starejši že, ona pa še ne.

Omenili ste, da otroci gledajo, da jim je vseč embalaža ali pa ko vidijo reklamo. Se vam zdi, da reklame vplivajo na otroke, iz vaših izkušenj?

Ja, en del sigurno vplivajo. Odvisno tudi koliko gledajo televizijo. Če jo gledajo v velikih količinah se mi zdi, da sigurno tudi vpliva reklama. Je kar pozorna recimo, če vidi neko reklamo, in vidi, da je namenjena otrokom oziroma za otroške izdelke, jo sigurno opazi.

Potem prepozna tudi v trgovini izdelek iz reklame?

Mislím,da ja. No, da bi prav posebej navezala, da bi rekla, to nisem prav posebej opazila. No, pozna na primer Montte, to sem že omenila, pa še kakšno stvar. Drugače pa sigurno, da je vpliv, mislim, da prepozna. Ampak to se po mojem še z leti. Se pozna že sedaj, da je, mislim pa, da se bo potem to z leti vedno bolj utrdilo.

Vam kdaj reče, da si želi nek jogurt, zaradi sličice, nalepke, ki je zraven?

Ja tudi, čisto možno da. Čeprav pri nas še nismo imeli toliko prakse, ker ne kupujem vedno ene in iste stvari, da bi se jim to že utrdilo, ampak drugače pa mislim, da jim je zanimivo, če je kakšna slikica. Recimo to se vidi tudi pri Kinder jajčku, ko so igračke notri. To sigurno hoče tudi zaradi igračke. No pa, ko sem prej rekla, katere mlečne izdelke, je tudi čokolada, če se to šteje pod mlečne izdelke.

Po uradni statistični razvrstitvi sicer ne spada, vendar si navadno mlečne izdelke predstavljamo zelo široko.

Ja saj prav direktno, ko rečeš mlečni izdelek, ne pomisliš na to. Ampak sedaj, ko sem pa tako pa mislim, da je čokolada tudi mlečni izdelek. No, pa kakor sem jaz opazila, mislim, da je več pri čokoladah, predvsem pri Kinder jajčku pa Životinjsko carstvo so tudi pa kakšni kosmiči ali pa kaj podobnega. Pri jogurtih pa nisem opazila, da bi imeli kje kakšno posebno sličico. Ne vem, mogoče pa je in jaz ne poznam.

Omenili ste, da vaš otrok prepozna kakšne izdelke v trgovini. Vam to pokaže?

Ja, pokaže ali pa vzame, če je dosegljivo in da kar sam v voziček. Ali pa vztraja. Izrazi željo, da bi nekaj imel.

Rekli ste, da vam da izdelek tudi v voziček. Potem ta izdelek kupite?

Jaz se pogajam. Odvisno, kakor sama presodim. Če mislim, da je prav, ga kupim, če pa mislim, da ni prav, pa ne. Odvisno, kakor se mi zdi trenutno prav. Če vidim, da bo v redu, kakšen mlečni izdelek, ki se mi zdi, da je zdrav in dober tudi otrokom, je v redu, ampak v nekih razumnih količinah. Ne more vzeti kar vsega, kar je na policah. Eno stvar pa lahko. Nekaj dovolim, ne pa pretiravanje, ker bi šlo potem čez vse meje. Tudi ne morem si privoščiti, da bi kar vse in zdi se mi tudi nesmiselno.

Torej presodite?

Ja presodim. Ker otroci bi pri vseh stvareh večinoma kar radi. Pa veliko stvari je v trgovini. Tako da mislim, da jih je potrebno omejiti, kakor pa da bi jih spodbujala, ker že sami nakažejo, kateri izdelek bi imeli.

Kako pa vam to pokaže?

Reče ali pa kar vzame iz police, če lahko doseže. Recimo mlečni izdelki mislim, da so kar na dosegu, na dovolj nizkih policah, da otroci, ki so stari več kot tri leta sigurno dosežejo. Mlajši so še v nakupovalnih vozičkih, potem, ko pa že sami hodijo, pa tudi lahko že dosežejo in vzamejo tisto stvar, ali pa ti pove, da bi imel rad tisto stvar. Vpraša ali pa sam da notri.

Ste v trgovini že doživeli situacijo, ko mama nakupuje z otrokom in se otrok začne dreti, metati po tleh? Kako gledate na to oziroma kako gledate na mamo v takšni situaciji?

Ja, si predstavljam situacijo. Tudi meni se je že kdaj zgodilo. Ne da bi ravno obsojala, da bi rekla, kakšna grozna mama. Ampak poizkušam pri svoji že prej povedati, da se je potrebno v trgovini lepo obnašati in da bo dobila smo to in to, da se že prej dogovorimo. Potem veliko lepše poteka vse v trgovini. Če pa pač pride do tega, da se začne metati po tleh, se mi zdi, da se lahko vsakemu zgodi. Ko imaš sam otroke, si mogoče bolj razumljiv do teh stvari in pač odpelješ iz trgovine. Nekako sprejemam, da se to dogaja. Včasih pa tudi vidim, da bi lahko mama bolj nastopila proti otroku, da bi jo ubogal. Se mi je že zgodilo, da sem videla, da je otrok letal po trgovini in mu mama ni nič rekla, potem je pa to preraslo vse meje in je potem normalno začel še kričati, ker ga že na začetku ni ustavila.

Mislite, da so starši preveč popustljivi do takšnega obnašanja?

Ja mogoče malo, še zmeraj sem pa razumevajoča, da se to lahko zgodi vsakomur kdaj pa kdaj.

Mislite, da mama nato otroku kupi to stvar samo, da bi se umiril?

Ja tudi možno, da kakšna ja. Saj ni nujno, da se samo zaradi tega začne dreti. Itak so v določeni starosti, ko se kar radi po tleh mečejo. Pa se lahko doma iz ne vem kakšnega razloga, v trgovini tudi mogoče. Ampak ne podpiram, da če si vbije v glavo, da bi dobil nekaj. Odvisno tudi od tega, kako na splošno gledaš na vzgojo. Od tega je tudi odvisno, kako gledaš na to, kako se obnaša v trgovini. Mislim, da je dobro, da jim daš ene meje, ene stvari jim pa tudi moraš pustiti. Zato jaz pravim, da recimo eno stvar si lahko sama izbere, ampak več pa ne. Tako, na ta način.

Poizkušate skupaj najti kompromis?

Tako ja. Se pogovorimo, kaj bo lahko in kaj ne, pa tudi glede obnašanja že prej povem, da se mora tako in tako obnašati. In mislim, da tudi učinkuje, se potem lepše obnaša. Bolje je, da se že prej zmenimo in če ji povem, kakor če ji ne povem. Ve kar sama od sebe, da se ne sme dreti.

Kaj pa sladoled- ga kupujete v trgovini, greste tudi v slaščičarno?

Oboje, v trgovini in na bencinski črpalki ali pa gremo tudi v slaščičarno.

Izberete tudi v tem primeru za celo družino, ali pri sladoledih otrokom morda puščate več svobode?

Ja, to pa. Pri sladoledih si lahko sami izberejo. Večja hčerka ima že izbran okus in vedno hoče eno določeno kepico, jagodo in vanilijo. Še preden pridemo tja kriči, da bo to. Odkar zna bolj želje izražati je vedno jagoda in vanilija. Mlajši je pa še premajhen, da bi povedal, kaj hoče, ker se ravno dobro uči govorit.

Ko kupujete sladolede v banjici za družino, tudi kupite jagodo in vanilijo?

Ja, tudi ja. In tudi tam izraža željo. Na primer, če kupimo Planico, kjer so trije okusi notri, ji potem dam ta dva okusa, ker pove. Jaz pa pojem tistega, ki ostane. Se nekako kombinira.

Delno sva to tematiko že obdelali, pa vseeno. Zamislite si, da vam doma zmanjka nekega mlečnega izdelka. Kako pri vas nato poteka proces nakupa?

Na primer, če mleka zmanjkuje, vidim že par dni prej, da ga bo kmalu zmanjkalo. Ker se mi zdi, da je mlečni izdelek pomembna stvar in da mora biti doma vedno dosegljiv. Tako da že prej opazim in ga grem kupiti, že preden ga zmanjka. Nekako načrtujem to, da moram v prihodnjih dveh, treh dneh to kupiti, napišem seznam in še ostale stvari, ki manjkajo in potem grem v trgovino in nabavim to stvar. Ni pa, da bi hodila konstantno enkrat na teden po mleko, jogurte ampak, ko vidim, da mi zmanjkuje. Zato ker tudi različno porabljamo. Ne jemo skozi enakih količin, ker se tudi naveličaš in uporabljamo različne izdelke in potem tudi različno nakupujemo.

Mleko kupujete le v trgovini ali morda tudi na kmetiji?

Samo v trgovini. Tudi sire, skuto samo v trgovini.

Uporabljate sojino mleko?

Ne, to pa ne uporabljam. Ker nihče ni alergičen in po temu ne posegam.

Na začetku ste omenili, da nakupujete tudi z možem. Gre on kdaj tudi sam v trgovino?

Ja tudi gre, ampak večinoma gre on mogoče po kakšne druge zadeve.

Gre mož v trgovino tudi z otroki?

Ja tudi, ampak ne da bi posebej načrtovali. Otrokom je tudi zanimivo, da grejo z njim nekam, kamorkoli, v trgovino ali na obisk in potem, ko vidijo, da eden gre, gredo radi zraven. Ne glede na to ali sem to jaz ali pa on.

Se vam zdi, da je mož do njihovih želja bolj popustljiv?

Sva kar približno enako. Edino ta razlika, da je mogoče on bolj za ene stvari in kupi, jaz pa druge stvari. Jaz se ne spomnim, da bi jim kupila mogoče kakšen mlečni izdelek ali pa bolj sladkarije. On je glede tega mogoče bolj popustljiv, jaz pa za kakšno drugo stvar.

Otroci kaj izkoriščajo, v smislu, da če jim vi ne kupite, gredo k očetu, ker mislijo, da jim bo on stvar kupil?

Ne, to niti ne. Mogoče vseeno, da je on bolj popustljiv glede nakupov. Drugače pa, ker so otroci manjši, mogoče še niti nimajo toliko izoblikovanih želja. Zato se spomnijo, ko pridejo v trgovino, ni pa tega, da bi si ona želela neko igračko in bi imela to željo en mesec. To je potem, ko si večji in si želiš neko določeno punčko, Barbiko dalj časa. Pri majhnih se mi pa zdi, da še nimajo toliko izoblikovano, da bi sploh vedeli, kaj hočejo. Ko vidijo, jih zamika. Bolj na ta način deluje. Ona si ne želi neke igrače, ko pa jo vidi pa. Ta vizualen del najbolj vpliva, da si oni nekaj zaželi. Mogoče si zaželi tudi eno stvar, za katero sama ocenim, da ji čez pet minut ne bo več zanimiva in da ne bo koristila. Ampak ona gleda samo na videz in jo zamika.

Kakšnih stvari pa si otroci v trgovini največkrat zaželi, igrače, hrano?

Oboje. Igrače zelo radi.

Mogoče kašen izdelek, ki jim je še posebej zanimiv?

Ne. Če bo šla recimo mimo. Če v trgovini ne bodo imeli igrač, se niti ne bo spomnila. Ne bo se spomnila že ob prihodu v trgovino in rekla »Mami jaz hočem igračo« ampak, ko bo videla igračo. Če se bom jaz izognila oddelku z igračami, potem sploh ne bo rekla, če pa bo zagledala igračo, jo bo pa hotela imeti. Na ta način je tudi pri drugih izdelkih. Edino kakšno sladkarijo si pa zna že v naprej zažeti. To si najbolj zapomni, da na primer že v naprej pove, da hoče liziko. Ali pa kakšno sladkarijo, ki jo večkrat kupiš, že v naprej pove. Kakšen poseben mlečni izdelek se pa niti ne spomnim.

Gledajo pretežno otroške izdelke?

Ja, prav otroški jim padejo v oči. No tudi pri kakšni hrani, recimo piškotih, ki niso posebej namenjeni otrokom. Pri mlečnih izdelkih, ki so tudi otroški, bo pa raje otroške izbrala.

Mleka torej ne?

Ne, to pa ne. Najraje ima sladkarije, no saj to imajo vsi otroci. Drugo je seveda, kar jim dovoliš, ampak otroci bi najraje sladkarije. Potem tudi v trgovini največ po teh stvareh posegajo. Po kakšnih, ki pa jim niso posebej, na primer kakšna zelenjava, meso, kruh pa ne bodo šli.

Pomagajo otroci v trgovini tudi pri vožnji vozičkov?

Ja. V nekaterih trgovinah imajo tudi manjše vozičke, tako da tistega lahko potem pelje in tega hoče imet. Ali pa v večjih trgovinah, kjer so otroški vozički z avti. Tega tudi obvezno hoče imet in bo zelo opazila te otroške stvari, kot je voziček za otroke. Ali se hoče peljati z vozičkom, samo to je spet določeno obdobje, potem se pa premisli in hoče ven iz vozička. Sodeluje pravzaprav in uveljavlja svoje.

Zlaga tudi na pult ali kaj podobnega?

Ja tudi. Ali pa hoče tisto določeno stvar, ki si jo je ona izbrala, igračo ali hrano ali sladkarijo in komaj čaka, da trgovka potegne čez trak. Niti jo ne zanima, da bi toliko zlagala stvari na pult, ampak se usmeri bolj na tisto stvar, ki jo bo dobila.

Začnejo otroci kdaj že kar v trgovini jesti?

Ja, tudi to se zgodi. Otroci se tudi hitro naveličajo, čeprav jim govoriš, da se morajo lepo obnašati. In potem, da lažje zdržijo jim dam kakšen sok, potem pa dam na blagajni prazno embalažo. Kakšno tako stvar, ki jo ni potrebno jesti z žlico. Piškotov tudi niti ne odpiramo, ker se lahko raztresejo. Kakšne sokove jim dam ali pa mogoče malo kruha odlomim. Da bi pa kakšen jogurt odprla sredi trgovine, to pa ne, ker ne moreš, ker ni praktično.

Kupujete čokoladno mleko?

Ne, to pa ne.

Naredite doma kakav?

Ja, to pa. Čokoladnega mleka pa v bistvu sploh ne kupujemo.

Rekli ste, da naredite zdrob in podobne stvari?

Ja, nekatere stvari skuham. Ne kupujem samo pripravljenih ampak skuham zdrob, puding tudi sama naredim, največ to dvoje. Ali pa kakšne palačinke, to je tudi zame mlečni izdelek.

Se vam zdi bolj zdravo, če pripravite doma?

Ja, se mi zdi bolj zdravo, da doma pripravim. Če doma skuham puding, se mi zdi bolj zdrav, kakor pa če ga kupim. Se mi ne zdi nič narobe, če kdaj pa kdaj pojejo tisti puding, ampak drugače se mi zdi pa bolj zdravo doma pripravljeno. Zdaj da bi vsak dan en puding kupila se mi pa ne zdi zdravo. Se mi zdi, da je veliko dodatkov, umetnih barvil notri. No saj tudi v puding u v prašku so. Bolj se nagibam k temu, da je pripravljeno doma.

Naredite tudi sladoled sami doma?

Ne, to pa ne. Nekateri tudi jogurte delajo doma ampak jaz tega ne delam. Samo tople mlečne jedi skuham, Čokolino, kakšne kosmiče. To dvoje imata tudi za večerjo ali pa za zajtrk, je tudi kot obrok.

Jima daste kdaj kakšen jogurt ali pa sladoled, če sta bila pridna? Kot pohvalo, nagrado?

Niti ne. Se mi zdi, da jim mlečni izdelki ne predstavljajo neke posebne nagrade. Bolj sladkarije. Mogoče zato, ker so mlečni izdelki bolj dostopni in zdravi in jim bolj koristijo, razen mogoče tistega sladkorja notri. V sladkarijah pa ni nekih posebnih, koristnih zadev in so za posladkat se, za nagrado. Tudi bolj v omejenih količinah. No pa če kupujem nek mlečni izdelek, ki jima je dober, ne kupujem tega vsak dan in potem, ko ga kupimo skupaj ali pa sama, ga zelo hitro pokunzumirajo. Kupim pa v takšnih količinah, da se porabi kar tisti dan, potem pa nekaj časa tega spet ni. Tudi če vem, da neko stvar ne bomo vsakodnevno uporabljali, jo ne kupim. Kupim kot priboljške in potem tudi ne morem uporabljati kot nagrado, ker ne hranim nekih posebnih mlečnih dobrot v hladilniku ali pa sladoled. No mogoče sladoled še, ampak nimam kot nagrado. Kadar se odločimo, da bomo jedli, ampak ne uporabljamo hrane kot nagrade.

Vam nakupovanje predstavlja način preživljanja prostega časa z otroki?

Ne gledam kot na preživljanje prostega časa, ker se zelo hitro naveličata. Sploh, ker sta dva in manjša otroka, ne uživata toliko v trgovini. Tako da nimam to kot preživljanje prostega časa. Če rabimo nekaj, opravimo nakupe. Če imam pa kakšne večje nakupe, grem pa rajši celo sama, ker me ne ovirajo, da ne bi mogla nakupovati, če se naveličajo. Na primer kakšna oblačila težko z

njimi kupujem. Mogoče v eni meri je kot preživljanje prostega časa, kdaj pa kdaj, ampak ne pogosto.

Hodita oba v vrtec?

Ja.

Katere obroke uživata v vrtcu?

Imajo zajtrk, malico, kosilo, popoldansko malico.

Ste seznanjeni z jedilniki?

Sem ja.

Imajo tudi mlečne izdelke?

Imajo ja. Za zajtrk imajo otroci do dveh let vedno mlečni izdelek, kot je Čokolino, zdrob. Starejši imajo pa tudi kruh pa verjetno mleko tudi za pit. Ampak mlajši imajo pa prav mlečni izdelek za zajtrk. Za malico nimajo mlečnega izdelka, za kosilo tudi ne, za popoldansko malico pa lahko pride kakšen, ampak ne vsak dan. Tako da je največ za zajtrke.

Vam kdaj tudi omenita, da sta v vrvcu jedla mlečni izdelek, ki jima je bil všeč?

Ne, ne opazijo kaj preveč. Najmlajši je še premajhen, ker še ne zna govoriti. Po mojem šele pri treh letih, da sploh pride v poštev, da bi se to zgodilo. Edino enkrat, da je hčerka rekla za en jogurt, da je bil češnjev, nek probiotični jogurt ali ne vem kakšne imajo, in si je to zapomnila. Drugače pa ne.

Kaj pa, ko vidi nek izdelek pri sovrstnikih. Reče, da bi ga imela tudi ona?

Kar se hrane tiče težko vidiš pri drugih, kaj jejo.

Pa če recimo vidi zunaj, da ima nekdo npr. sladoled?

Ja, to pa sigurno opazijo. Tudi glede drugih stari, na primer oblačil. Čim se že dovolj zavedajo, opazijo in potem hočejo tudi sami to, po zgledih drugih.

Že pri teh letih?

Ja, že pri teh letih. Recimo pri oblačilih se zelo vidi, ko vidi recimo v vrvcu kako so druge punčke oblečene in hoče imeti še ona to. To se že sedaj izraža.

Kaj pa glede hrane?

Glede hrane pa ne toliko, nisem opazila. Bolj je to povezano, kar vidijo pri vrstnikih. Če je pa neka hrana v vrvcu pa to ni nek zgled. Če pa to vidijo pri drugih, naj bo to hrana ali pa povečini kakšne druge stvari ali pa sladoled, to pa opazi.

Omenili ste, da hoče biti hčerka potem enako oblečena kot vrstniki.

Ona recimo noče imet hlač oblečenih, ampak hoče imeti krilo in si potem vsak dan želi, da bi to oblekla. Sedaj je začela že z določenimi zadevami. Prej recimo ne toliko, je želela le določen tip obleke, na primer krilo ali pa barvo je izbirala, ni bilo tako natančno. Sedaj si pa že izbere in hoče imeti cikle s konkretnimi narisanimi stvarmi. Ali pa opazi določene junake, na primer Spiderman. To opazi, da ima nekdo na primer na puloverju, ona ga ima pa na nekemu drugemu oblačilu. Opazi neke določene like.

Torej vedno bolj konkretno?

Ja, vedno bolj konkretno. Ampak, da bi pa že določene znamke, to pa ne. To še niti ne pozna, kaj sploh pomeni. Najbrž potem, ko že več stvari poznaš, izražaš želje, sedaj pa ne more, ker še ne pozna.

Poglobljeni intervju 2

Intervjuvana oseba: Mati treh otrok, starih 4 leta (moški spol), 10 let (ženski spol) in 13 let (ženski spol)

Datum in čas izvedbe: 30. 5. 2009, 16:15 – 17:00

Ali uporabljate mlečne izdelke?

Ja.

Katere?

Jogurt, mleko. Kaj je še, moram pogledat v hladilnik.

Sladoled?

Ja tudi.

Kaj pa imajo najraje otroci?

Jogurte večinoma jejo.

Kupite v trgovini enake jogurte za celo družino ali za vsakega člana posebej?

V bistvu otroci imajo enake jogurte, Montte imajo najraje. Jaz imam najraje navadnega, mož pa sadnega. No mož vse je.

Zakaj uživate mlečne izdelke? So vam všeč, zaradi zdravja?

Zato, ker jih rada jem.

Kaj pa otroci?

Isto, okus jim je všeč.

Imajo radi mlečne izdelke?

Ja.

Kdaj uživate mlečne izdelke?

Po kosilu ponavadi jejo jogurte. Mleko in kosmiče pa jejo zvečer.

Kaj pa za zajtrk?

Starejša hči edina je zajtrk. Ona zjutraj prej vstane in si naredi za jest. Ponavadi kruh in kaj namazano pa mleko tudi pije zraven. Druga hčerka ne je zajtrka, mlajši ima pa potem v vrtcu zajtrk.

Kdo v vaši družini večinoma nakupuje hrano?

Jaz večinoma nakupujem.

Kaj pa starejši hčerki, že tudi sami nakupujeta?

Tudi ja.

Pri katerih letih ste jih pustili same v trgovino?

Da sta šle same v trgovino... Hčerka je bila stara osem let, ko je šla sama v trgovino.

Kaj pa si kupita, ko gresta v trgovino same?

Ponavadi kakšno čokolado, sladkarije.

Dajete otrokom žepnino, imajo svoje prihranke?

Ja imajo prihranke drugače pa jim dam žepnino.

Hrane ne kupujeta?

Ne, to jaz kupim. Edino, če mi kakšne stvari zmanjkuje, potem ji rečem in gre ona kupit.

Obiščete trgovino tudi z mlajšim sinom?

Ja tudi.

Pa otroci radi obišejo trgovino?

Ja, jim je zanimivo. Samo najmlajši sin bolj igrače in tudi že sam ve, kaj rad je. Tudi ve, kaj sestre rade jejo in potem on izbere. Montte izbere za vse, ker ve, da to vsi radi jejo in to potem sam nabere.

Sam vzame?

Ja, on ve, katere stvari radi jejo in on to potem sam vzame. Reče »Bomo vzeli dva, tri« in potem vzame.

Že tudi pozna znamke?

Ja, on točno ve.

Tudi najde v trgovini?

Ja, najde vse.

Kupujete mlečne izdelke le v trgovini ali tudi na kmetijah?

Ne, to ne. V trgovinah vse. Mogoče, če bi bili kakšni, ki prodajajo v bližini, ampak drugače pa ne.

Je bolj praktično iti v trgovino?

Ja. V trgovino greš tudi po druge stvari in kupiš, kar veš, da vsak dan rabiš.

Kako pogosto kupujete mlečne izdelke?

Ponavadi grem dvakrat na teden v trgovino in takrat kupim, če jih primanjkuje. Recimo vzamem po dva do štiri litre mleka, ker gre pri nas veliko mleka. Otroci imajo radi mleko. Recimo jim zjutraj kdaj naredim palačinke, zvečer radi jejo kroglice. In res porabimo veliko mleka. Tudi mlajši včasih pije mrzlo mleko.

Kakšno mleko uporabljate?

3,5

Se vam zdi, da je za otroke boljše?

Ja. Zaradi otrok imamo tako mleko.

Se vam zdi pomembno, da otroci uživajo mlečne izdelke?

Ja je pomembno, zaradi zdravja. Podpiram, da uživajo veliko mleka.

Kaj pa, če eden od otrok mlečnih izdelkov ne bi maral?

Ne bi ga silila. Ker tudi sama veliko stvari ne jem in tudi meni ne bi bilo všeč, da bi me nekdo silil v kakšno stvar.

Sojino mleko uporabljate?

Ne, samo navadno mleko.

Omenili ste, da nakupujete dvakrat tedensko. Greste v trgovino sami ali gre z vami tudi kdo od otrok?

Ponavadi gre mlajši sin z mano, ker grem na poti iz službe najprej v vrtec in potem v trgovino in nato domov. Tako da je več ali manj sin z mano.

On še ne nakupuje sam?

Ne, je še premajhen.

Si pred nakupovanjem pripravite doma kakšen seznam?

Če na veliko kupujem, si kar seznam napišem. Če pa vsakodneвне stvari, pa kar iz glave. Na primer, če mi mleka zmanjkuje to vem in si ne pišem, ampak kar iz glave.

Vam tudi otroci izrazijo željo, kaj bi radi imeli?

Ja. Starejši dve hčeri že povesta kaj bi radi jedli. Ali pa jih pokličem in vprašam, kaj bi radi jedli in potem to kupim.

Kaj pa mlajši sin?

Ja tudi pove, kaj bi rad jedel.

Ko si zaželi npr. jogurt- ali pove znamko ali samo okus, npr. čokoladni jogurt?

Pove točno, na primer Montte.

Kako pa otroci gledajo na razne sličice in nalepke, ki se jih dobi zraven jogurta?

To jim pa ni.

Ne želijo izdelka samo zaradi sličic?

Ne. Čim je navadni jogurt ga ne bo vzela, pa tudi če so ne vem kakšne nalepke gor. On gleda bolj okus.

Kaj pa če na televiziji vidi reklamo?

Ja tudi reče kdaj, da bi stvar iz reklame. Ko pa jo vidi v trgovini, gre pa kar mimo, pozabi in ne vzame.

Na kakšen način vam v trgovini pokaže, kaj bi rad imel?

V bistvu on dosti stvari že pozna, tudi ime. Bolj pozna imena izdelkov kot pa jaz. To otroci vidijo, ko gledajo risanko. Tako da reče in mi potem pokaže. Če jaz ne vem, kaj je to mi potem pokaže. V bistvu kar po imenu reče.

Mu vedno kupite zeleni izdelek?

Jaz ga vprašam »Boš to res jedel?« in potem on reče »Ja bom.«. Jaz njemu zaupam, če reče, da bo nekaj jedel, potem to bo pojedel. Tako da mu potem kar kupim.

Kaj pa, če bi zahteval veliko stvari, za katere veste, da jih ne potrebujete?

To bi mu pa rekla. Rečem na primer, da lahko samo eno stvar in ostalo potem vrne nazaj.

Je potem žalosten?

Ne. Ko je bil manjši, je jokal. Ampak on bolj za take stvari, kot so CD-ji z želvami, Spiderman, take stvari bolj njega privlačijo. Ampak rečem, da lahko samo eno stvar, na primer Kinder jajček in to je to.

Ste kdaj v trgovini opazili mamo z otrokom, ki se dere, cepeta? Kako gledate na to?

Ne zdi se mi narobe ali pa, da bi jo gledala. Nekatero mamico govorijo, kako je otrok ubogi, ampak ni ubogi, to otrok izsiljuje. Uboga mami, ker vem, da otrok hoče imeti vse, in potem na tak način, da se vrže po tleh. Samo jaz grem mimo, se ne oziram na druge. Saj meni je enkrat isto naredil sin. In mi je potem rekla prodajalka, kako je ubogi in da bi mu ona to kupila. Hotel je igračo za 84 € in sem mu rekla, da ne more dobiti, ker ima nekaj podobnega doma. In je jokal in se metal na tla. Prodajalka pa, da bi mu ona vse kupila. Sem ji rekla, da me zanima če bi mu vse kupila, tudi za 500 €. Pa je rekla, kako je ubogi. Potem ji je pa gospod za mano rekel, naj gre z njim jokati, če bi mu vse kupila. Jaz sem sinu rekla, da greva ven iz trgovine in mu nisem hotela kupiti nič. Potem je bil na koncu vesel za liziko, prej je pa hotel eno igračo za 84 €. Ne moreš mu vsega kupiti.

Se vam zdi, da otroci veliko izsiljujejo?

Ja veliko.

Imate mejo?

Ja, meja pa more bit.

Bi mu kupili stvar samo zato, da bi nehal jokati?

Ne, to pa ne. Zadnjič mi je jokal do doma ampak mi je čisto vseeno. Sem mu povedala, da naj kar joka in da ne bo dosegel svojega, in je potem nehal jokat. Na koncu je bil sprjaznjen, ko sem mu spotoma kupila liziko. Je bil hvaležen. Če bi mu popustila, bi si po mojem naslednjič zamislil eno igračo za 500 €. On ne ve, kakšna je to cena. Ena meja mora bit.

Se vam to pogosto dogaja?

Ne, to je takrat naredil in je videl, da sem nepopustljiva, in je nehal. Jaz grem še vedno z njim v trgovino samo ga že prej opozorim, da lahko vzame samo eno stvar in nobene igrače. On to ve in ne sprašuje.

Kaj pa hčeri?

Ne, nimam problemov z njima. One nista nikoli, to je sin začel s tem, ko je bil mlajši. Ampak, ko vidi, da ne pali, potem bo nehal.

Na podlagi česa izberete mlečne izdelke? Kaj vas prepriča v nakup?

Nič me ne prepriča, to rabiš.

Kupujete stalno enake mlečne izdelke?

Ja večinoma tisto, kar smo navajeni. Ne poizkušamo vedno novih. Kupim, kar je otrokom všeč in vem, da bodo pojedli.

Tudi, če vam nič ne rečejo?

Jaz vem, kaj imajo radi in jim to kupim. Ne kupujem hrane, za katero ne vem, ali jo bodo jedli. V trgovini jih tudi vprašam ali jejo te jogurte in če rečejo, da jih, potem jih kupim, drugače pa ne. Brez veze, da nekaj nakupujem in potem dam v hladilnik in vržem stran, ker mi je škoda. Kupujem tiste stvari, za katere res vem, da se bodo pojedle.

Gledate v prvi vrsti na to, da so všeč otrokom ali bi kupili tudi nekaj, kar je všeč vam?

Ne, ne bi kupila. Bolj mi je pomembno, da je všeč otrokom in da pojejo.

Kaj pa sladoledi- jih kupujete, obiščete tudi slaščičarno?

Kupujemo. Ravno lučke imam. Kupujemo v trgovini in tudi tako gremo kdaj na sladoled. Eno in drugo.

Imajo otroci radi sladoled?

Ja. Oni imajo na primer vse sladolede radi, jaz pa ne. V slaščičarni recimo ne jem sladoleda, mi ni nobeden všeč. Jaz recimo jem lučke ali pa ježka. Se je že tudi zgodilo, da sem si šla jaz kupit v trgovino ježka, otroci so šli pa v slaščičarno. Jaz sem zelo izbirčna.

Imate trenutno doma lučke, ker so vam všeč?

Ne, to imam zaradi akcije 10 najljubših v Tušu, no zdaj jih je v bistvu 20, ker je imel Tuš obletnico. In jejo čisto vsi. To je slučajno tako, drugače kupim tudi tiste, ki jih jaz ne jem, in jih kupim za njih.

Jim daste kdaj sladoled za nagrado, če so bili npr. pridni?

Ja tudi.

Ima kaj učinka? So potem kaj bolj pridni?

Ja mogoče za pol ure, potem je pa isto. Pozabijo.

Kupujete že v naprej ali ko vam zmanjka?

Kupim že prej, ko vidim, da mi primanjkuje.

Vam je pomembno, da imate npr. mleko vedno v hladilniku?

Ja. Nisem taka oseba, da bi pustila, da nimam čisto nič mleka. Ne čakam, da mi stvari čisto do konca zmanjka, ampak že prej kupim. Ko vidim, da gre proti koncu že kupim.

Kuhate kakšne mlečne jedi?

Čokolino sem včasih naredila pa ga nobeden kaj dosti ne je. Mlečnega riža tudi nobeden ne je kaj dosti. Edino kakšne piškote naredim, drugega pa nič.

Kaj pa recimo kakšen puding?

Ne, tega nobeden ne je. Montte večinoma jejo.

Kaj pa navadne jogurte?

To jih pa jaz veliko popijem. Jaz imam zelo rada mlečne izdelke, navadne jogurte na primer. Tega gre pri nas veliko, jogurtov ogromno.

Otroci jih tudi jedo?

Ja tudi. Čeprav navadne jogurte, na primer jagodo, marelico jejo že v šoli ali pa vrtcu in so potem že naveličani. So prav veseli, da lahko potem jejo doma Montte za vikend. Navadnih jogurtov pa doma ne jejo veliko. To jih potem ponavadi mož poje.

Kupujete skuto?

Ja tudi. Burek delam iz tega sama doma.

Naredite kdaj sami doma tudi sladoled ali jogurt?

Ne, tega pa ne. To kupim.

Kupujete čokoladno mleko ali naredite kakav sami doma?

Imamo tudi čokoladno mleko. Se mi zdi zelo praktično za otroke, ker ga lahko vzamejo s sabo. Imamo pa tudi kakav.

Vam mlajši sin v trgovini kaj pomaga, vozi voziček?

Ne, ni toliko nad tem navdušen. To mogoče, ko je bil star leto in pol do dve. Takrat se je rad peljal z vozičkom, recimo tistim v obliki avtomobilčka. Potem pa ne več. Ni tako, da bi voziček on vozil.

Vam pa pomaga s tem, da vam pove?

Ja to pa. Reče »Mami kupi to, sestra ima rada to, jaz bom jedel to.«.

Tudi za sestre že ve, kaj imajo rade?

Ja, on za obe ve, kaj radi jesta. No vsi trije vedo in mislijo eden na drugega. Tudi na primer, ko gre najstarejša hči v trgovino, prinese tudi za ostala dva.

Imajo že naštudirano, kaj ima kdo rad?

Ja. Mislim, da tudi če bi šel najmlajši sam v trgovino, da bi kupil kaj za sestri, ker ve kaj jejo. Katere bonbone imajo rade, res vse ve. Jaz recimo niti ne spremljam, katere bonbone katera rada je. On pa točno ve, in reče, katere naj kupim. In jaz jih res kupim in so vesele.

Hodi tudi vaš mož v trgovino?

Ja tudi gre, če ima čas. On gre ponavadi ob vikendih. Če je doma, ga pošljem. On pogleda tudi sam v hladilnik in ve, kaj mora kupit.

Se vam zdi, da kupi več stvari za razvajanje otrok?

Ne, bolj se mi zdi, da sem jaz taka. On je bolj šparoven. On kupi za vsak slučaj, če ve, da bo sin siten, če ne bo nič dobil iz trgovine, ve, da hčerki ne bosta in samo za sina kupi. Samo jaz ga potem kregam, ker mislim, da če je denar za enega, mora biti za vse tri. Tudi oni dve se radi

pocrkljata, čeprav sta že toliko stare. Jaz, če grem v trgovino, kupim za vse tri ali pa za nobenega. Dostikrat se kregam zaradi tega, ampak zadnje čase se kar spomni in kupi vsem trem. Bilo pa je obdobje, ko je kupil samo najmlajšemu, češ da sta hčerki že dovolj stari in ne rabita. Samo to se ne sme in ga kregam. Mislim, da tudi če imaš deset otrok, kupiš za vse ali pa za nobenega. Tako da sem bolj jaz ta, ki razvaja.

Obiščete trgovino tudi skupaj, cela družina?

Tudi ja.

Kdaj?

Za vikende, če gremo.

Vam to predstavlja način preživljanja prostega časa ali obiščete trgovino iz nuje?

Je tudi prosti čas ali pa če moramo it. Samo mi ni preveč všeč, če gremo skupaj, ker potem vleče na svojo stran in hoče neke svoje stvari, ti pa gledaš nekaj drugega in se potem mimogrede skregaš.

Torej najraje nakupujete sami?

Ja, najraje sama. Imaš mir, veš, kaj rabiš in tisto kupiš. Ker veš, da se bo pojedlo. Mož pa raje kupi poceni makarone. Raje dam 1 € več pa kupim eno orenk stvar in vem, da se bo potem pojedlo. Moj mož pa gleda ceno. Samo, da je cenejše. Ali ni to brez veze? Najraje grem potem sama.

Greste tudi raje sami, kot z otroki?

Če bi se dalo, bi šla najraje čisto sama. Samo ponavadi se ne da, ker grem dvakrat na teden in vzamem še sina iz vrtca. Čez vikende pa, če imam možnost, grem najraje sama.

V vrtcu in šoli imajo otroci malice, kosila. Vam kdaj rečejo, da so jedli nekaj, kar jim je bilo všeč in vas prosijo, da jim to kupite tudi doma?

Ja omenijo. Samo če ne znam narediti jim potem kupim.

Kaj pa mlečni izdelki?

Ja, bi jim kupila, če bi rekli, da so jim bili všeč.

Ste pri hčerah opazili, da gledajo in želijo stvari, ki jih imajo njuni vrstniki?

Ne. Niso take, da bi posnemale, kar imajo druge.

Kupujeta že tudi sami?

Ja, starejša že sama izbira. Ona ima že določene stvari, ki jih rada nosi. Mlajši hčeri pa ni važno kdo je stvar kupil, lahko sem to jaz, mož, njej je važno samo, da ima vsak dan novo. Starejša pa že ima izbrane stvari, v katerih se dobro počuti in bo to nosila tudi dvakrat na teden, ker ji je všeč. Mlajša pa ne, ona mora imeti vsak dan drugo. Se tudi po večkrat na dan včasih preobleče. Ima zelo rada obleke. In ne sitnari, ali je kupil mož ali pa jaz. Starejša je pa že drugačna. Ona si najraje sama kupi in potem to nosi.

Opazate razlike med otroci tudi glede hrane? Je kdo mogoče posebej izbirčen?

Ne, vsi jejo vse. Pri nas sem edino jaz tista, ki je izbirčna. Otroci pa jejo vse.

Zamislite si situacijo, da potrebujete jogurt. Kako v vaši družini poteka proces nakupa?

Če jogurta ni doma?

Ja, na primer.

Nič, otroka pošljem, da ga gre iskat.

Se prej kaj dogovorite, kakšen jogurt bi kupili?

Ja ji povem kakšen jogurt naj prinese in ona potem to prinese.

Če vam česa sproti zmanjka, pošljete kar otroke?

Ja, to pa ja.

Imate trgovino v bližini?

Ja. Med tednom ne obremenjujem otrok s tem, da gredo v trgovino. Za vikend, če mi kaj zmanjka, pošljem najstarejšo. Ali pa če kaj pozabim kupiti v trgovini, samo to se redkokdaj zgodi. Potem pa prosim njo, naj mi gre iskat in gre. Ampak ponavadi to za vikend. Kakšen jogurt ali pa mandarine.

Kupi samo tisto, kar ji naročite, ali tudi kakšno stvar zase?

Najstarejša ne. Mlajša je bolj taka, da bi še kaj zase zraven, če pošljem.

Gresta tudi skupaj v trgovino?

Tudi ja. Ampak sedaj je že taka razlika, da gre starejša raje sama. Ni več, kot včasih. Raje gre sama, ker pravi, da je mlajša sitna.

Poglobljeni intervju 3

Intervjuvana oseba: Mati dveh otrok, starih 1 leto (moški spol) in 10 let (ženski spol)

Datum in čas izvedbe: 13. 6. 2009, 17:30 – 18:45

Uporabljate mlečne izdelke?

Obvezno.

Katere?

Od mleka, jogurtov, kefirjev, puding ne vem če paše med mlečne izdelke, razni sadni mlečni napitki.

Kaj pa imajo najraje otroci?

Najraje jogurte, kakšne sadne, tudi kefir pa mleko večinoma.

Najmlajši tudi uživa mlečne izdelke?

Že ja. Čeprav še dojim ima zelo rad mleko, jogurte, kefir, pudinge.

Kupujete v trgovini npr. jogurte za vsakega člana posebej ali za celotno družino?

Glede na to, da že jaz pazim kaj jem, z manj maščobe obvezno kupimo mleko in jogurte.

Za celotno družino ali le zase?

Za vse. Sedaj so se že vsi navadili na to. V glavnem na vse gledam, da je čim manj maščobe.

Kupite otrokom kakšen mlečni izdelek, ki je namenjen prav njim?

Ja seveda kupim. Imeli so Montte, Fruchtzwerge, razne otroške čokoladne napitke, jogurte tudi posebej za njih kupim, ker potem jih jaz ne jem.

Zakaj uživate mlečne izdelke? So vam všeč, zaradi zdravja?

Predvsem zaradi zdravja, kalcij. Čeprav še ta malega dojim, se mi vseeno zdi, da je že pripravljen, da sprejme kravje mleko. Največ zaradi zdravja, zaradi kosti in vsega.

Kaj pa če bi imeli primer, da eden od otrok mleka ne bi maral. Bi hoteli, da ga uživa?

Ne. Bi probala z različnimi izdelki, tudi mleko recimo že obstaja brez laktoze. Bi pa probala s čim drugim. Bi pa verjetno rad imel jogurt.

Uporabljate tudi sojino mleko?

Smo probali ampak starejši hčerki ni bil okus všeč.

Vi ga uživате?

Tudi ne.

Sprašujem, ker vem da ste vegetarijanci. Vsi?

Samo jaz in moj partner, otroka ne.

Otroka potem jesta vse?

Ja, njima meso pripravljam, pa še to enkrat, dvakrat na teden, je čisto dovolj.

Kdo pa v vaši družini večinoma opravlja nakupe hrane?

Večinoma samo jaz.

Gredo kdaj tudi otroci zraven?

Zelo velikokrat gredo z mano, zato ker velikokrat izberejo tisto, kar jim je všeč. Še posebej starejša je že toliko stara, da ve, kaj ji paše. Mali pa tudi že vidi kakšno mlečno rezino in že zagradi. Zelo velikokrat gremo skupaj.

Ali starejša hčerka nakupuje tudi sama?

Tudi ja. Kakšne malenkosti gre že iskat, kakšne žemljice, mleko, drugače pa ne kaj več.

Kaj pa, da bi šla nakupovat stvari zase?

Tudi. Hoče sladoled, ga gre iskat. Nekaj je videla v trgovini in reče, če si gre lahko iskat.

Kaj si največkrat kupi, če kupuje zase, brez da ji naročite?

Največkrat sladoled, če je le primerna sezona za to, tudi kakšno revijo kupi, sladkarije.

Ji dajete žepnino, ima svoje prihranke?

Ne, po potrebi. Kadar se nama zdi, da ji je potrebno nekaj dati, kot neke vrste nagrado ali kar koli, ji daja. Drugače pa ne. Varčevati še niti ne zna, tako da vse hitro porabi.

Omenili ste, da si otroka tudi sama izbereta stvari v trgovini. Na kakšen način vam to pokaže najmlajši?

Točno že ve kje. Ko prideva do tistih skrinj, on že približno ve, kje se nahajajo tiste njegove mlečne čokoladice. Jaz moram it vedno z njim, ker nabavim od pudingov, jogurtov in vse. In on tam stoji in pokaže, kaj hoče imet.

Ima že predstavo, kje se kaj nahaja?

Ja. Že vidi svojo embalažo.

Hodite vedno v isto trgovino, da je najmlajši že toliko seznanjen, kje se kaj nahaja?

Ne. Jaz mislim, da mu fleš naredijo tiste skrinje, tista svetloba. Prav zdi se mi. Ker vedno, ko gremo tam mimo, kjer jaz kupim jogurte, kjer vse to stoji, je on ves zabljen in vidi. Po mojem imajo tudi dosti podobno postavljeno, razpored v trgovinah.

Kakšnih drugih stvari ne opazi? Mislite, da je prav zaradi luči?

Zato, ker mu je všeč. To čokolado je enkrat probal, recimo ta King, in mu je všeč. Drugače pa tudi, če gremo mimo kruha, bo videl kakšno žemljico. Tudi krof, če vidi, že oči in hoče krof. Mimo otroških izdelkov, Frutke in kakšne kašice tudi vidi. Mimo sokov, mimo igrač itak.

Kaj pa, če stvari ni v prostoru. Bi znal že pokazati, ker še ne govori, kaj si želi?

Doma pokaže v hladilniku, kaj si želi. Začne odpirat hladilnik, jaz ga odprem in potem on pokaže na tisto poličko, kjer naj bi se nahajalo in reče »Tam«. In potem če je, mu dam, če pa ni mu pa rečem »Ni, ni«. In se potem sprijazni in je mir.

Torej tudi že doma ve, kje se stvari nahajajo?

Ja že ve, kje se stvari, ki jih hoče imeti, nahajajo. Nekaj je v hladilniku, nekaj je v predalčku, nekaj je na mizi, recimo sadje bo gor pokazal. V bistvu že kar nekaj časa kaže, kaj mu paše.

Kaj pa starejša hči, vam pove, kaj bi jedla?

Ne, zelo redko.

Kupite, kar veste, da bo jedla?

Jaz kupim veliko različnih stvari. Kupim pa seveda take stvari, ki jih mi štirje nekako uporabljamo in potem se to zmeša in vsak dobi tisto svojo. Ona še ne izraža veliko, da bi sedaj pa to jedla. Ima mogoče dvakrat na mesec, da izrazi svojo željo in tisto dobi, drugače pa kar vse je. Smo jo tako naučili in je vse. Vso zelenjavo, sadje. Odklanja mogoče paštete, hrenovk tudi nima rada, nad salamami tudi ni navdušena. Ker recimo že sedaj pri 10 letih me že sprašuje »Kdaj bom pa jaz lahko bila vegetarijanka? Jaz tudi nebi rada živalce papala.«

Mislite, da zato, ker vidi vaju s partnerjem?

Ne vem. Jaz mislim, da če bi ona hotela jesti meso, da bi ga jedla. Je ga, ampak je zelo malo mesa, ki ga ona rada je. Ne vem zakaj. Že tudi v šoli se nekaj vzbuja, imajo razne teme na to. Pač kokoške, piščančki. In je tudi že med njimi dosti tega. Ali pa tudi vidi naju. V bistvu vso hrano, ki jo midva jeva, ona je. In potem, če jaz zraven te hrane ponudim še meso, ji že nekaj ne štima.

Silili jo ne bi?

Ne. Jaz jo bom samo silila k temu, da ne bo jedla hrane, ki ni primerna. In mislim, da ima čisto prav, kot so na primer razne paštete, hrenovke, razne čudne salame z raznimi dodatki. Jaz mislim, da to ni zdravo za človeka, niti za tiste, ki jejo meso. Ali pa kakšno konjsko meso, tega nikoli ne bi ponudila svojemu otroku. To se mi zdi pa obupno. Ona je imela primer v vrtcu, kjer je jedla konjsko meso. Ko sem jaz potem šele naknadno videla na jedilniku in nisem mogla verjet, da to otrokom dajejo. Pravijo, da je dobro za kri, ampak jaz mislim, da obstajajo druge stvari.

Omenili ste vrtec in šolo. Ste seznanjeni z njihovimi jedilniki?

Ja, seveda. Lahko si pogledamo vsak dan, kaj otroci jejo. Če je otrok dovolj velik, ti sam pove doma. V vrtcu pa pač tega še ne znajo in sem morala sama zaradi raznih alergij, da se ne bi kaj pojavilo, in sem točno vedela, kaj otrok vsak dan poje. Zelo malokrat, da mi ni bilo kaj všeč, ker imajo res kar v redu sestavljeno.

Imajo na jedilniku tudi mlečne izdelke?

Tudi.

Vam kdaj hči reče, da je jedla v šoli nek mlečni izdelek, ki ji je bil všeč in vas prosi, da ji ga kupite tudi doma?

Ja, ona že v trgovini pove, da bi tega. In jo vprašam, zakaj pa tega. In pove, da so ga imeli danes za malico. Samo ne traja pa to dolgo. To je firbec, enkrat, dvakrat ga kupim potem pa že stoji v hladilniku in ga nobeden noče. To je bolj med otroci, več otrok je bolj je zanimivo.

Kaj pa, če vidi nek izdelek pri vrstnikih?

Tudi, to zelo veliko vpliva. Bog ne daj, da bi bila izjema.

Tudi glede hrane?

Glede vsega. Glede hrane, če recimo ena za mizo ne bo jedla paradižnika, zelo težko, da ga bo katera sploh jedla. Ker tista, ki bo jedla, bo izobčenka. Tako, da se zgražajo. Moja recimo ima s

papriko te probleme. Ko je sveža paprika. Če pa jaz vmešam in ona ne ve, jo pa poje. Se potem veselo smeji, ko ji povem, da je papriko jedla.

Že pri teh letih tako gledajo med sabo?

Ja, kaj je kdo oblečen, vsaka pikica jih moti. Tako da ja, bog ne daj, da bi bilo kaj narobe. V bistvu se je kar znižalo, včasih ni bilo tega. In bolj si drugačen, bolj si čuden. Probaš ji izbrati neko zlato sredino, da ni nič posebnega niti, da ni najmanj. Daš ji kolikor lahko.

Na začetku ste rekli, da imate doma veliko različnih mlečnih izdelkov. Kdaj jih uživate, za katere obroke?

Vmes. Mogoče kakšen jogurt kot dodatek k bureku, mleko za zajtrk zraven kosmičev. Drugače kakšne sadne pa kar vmes. Še kakšno banano notri narežem, jogurt in pojemo.

Skuhate tudi sami kakšno jed iz mleka?

Mlečni riž in puding. Samo glede na to, da imamo tako malo časa, kar kupim. Samo vseeno pogledam, tudi če puding kupim, da je čim manj tistih E-jev, da je čim bolj naravno. Sedaj že vsega boga ponujajo, ampak moraš vseeno pogledat, kaj je notri. Starejša je že imela recimo od vanilijevega pudinga alergijo kot majhna. Mislim, da je šlo to čez, ampak ji tudi nisem ponujala vanilijevega pudinga več. Mislim, da je od takrat naprej tudi sama hotela čokoladne in druge okuse.

Si pred obiskom trgovine pripravite seznam?

Ne, imam že v glavi. Saj vsaka mama nekako ve. Nekako že veš to, veš v katero trgovino greš, veš kako imajo kje in veš kaj rabiš doma, da sestaviš nekaj.

Torej ne delate seznama?

Ne, kvečjemu v glavi si zamisliš, kaj bomo pa danes, kaj bomo pa jutri za kosilo, za večerjo, za zajtrk.

Kupujete mlečne izdelke sproti ali na zalogo?

Sproti. Jaz na splošno vsa živila kupujem sproti. Ne rada zmrzujem stvari. Tako sem se že od samega začetka navadila, tako da najraje sveže. Obvezno datum pogledat, zato ker sem prevečkrat že prinesla domov s preteklim rokom, tako da sedaj kar pazim. V trgovinah upajo, da bo kdo to vzel, je pa njihova naloga, da morajo take stvari odstranit. Če že nasede kdo, pa naj nasede, če ne pa te stare babice, ki malo slabše vidijo.

Morda, ko se mudi in ne pogledaš in vzameš?

Ja, saj tudi spiješ po možnosti to pa sploh ne veš.

Kolikokrat na teden hodite v trgovino po sprotnih nakupih?

Dvakrat, trikrat na teden. Saj pravim, da je vse kolikor toliko sveže. Zelenjavo predvsem, ker največ zelenjave uporabljamo, sadje, to moraš sproti. Kakšna stvar že zdrži dan, dva, večinoma pa ne.

Gredo otroci vedno z vami?

Vedno ne. Če mislim it na kakšen nakup tako na hitrico, samo par stvari, grem kar sama. Če pa imamo čas, pa gremo z vozičkom v trgovino, največkrat za vikende.

Vam nakupovanje z otroki predstavlja način preživljanja prostega časa z njimi ali vidite to bolj kot nujo?

Bolj nuja.

Ne peljete jih v trgovske centre npr. da jim ni dolgčas?

Ne, to se mi zdi zelo čudno in butasto, zato ker sama večkrat vidim mamice z majhnimi dojenčki, ki ure in ure preživljajo v trgovinah. Ne vem, to se mi zdi nesmiselno. Jaz pač otroke vzamem sabo, ko res ni druge, oziroma, če jim že nameravam nekaj kupit, gredo zraven, da si bodo izbrali. To pa, da bi jaz šla, ker imamo čas in gremo malo zapravljat pa gor pa dol, to pa ne. Jih pa raje peljem na igrišče ali pa kam, da preživimo čas. Ker mislim, da ni nič kaj preveč zdravo tam po trgovinah.

Prej ste že omenili, da vam otrok tudi pokaže, kaj mu je všeč. Na kakšen način vam navadno izrazi željo- z imenom blagovne znamke, z okusom izdelka? To bolj starejša hči, glede na to, da mlajši še ne govori.

Kar z imenom. Reklame delajo svoje.

Že poznajo znamke?

Ja. Montte, Fruchtwerge. Poznajo imena.

Se vam zdi, da reklame ali embalaža vplivajo na njih?

Ja, jih privlači. Recimo čokoladno mleko, imaš veliko različnih, saj verjetno je notri čisto enako, čokoladno mleko kot čokoladno mleko ampak tisto jim je bolj zanimivo, ki bolj vpade, bolj njihovo domišljijo.

Želijo potem prav tisti izdelek z bolj zanimivo embalažo?

Ja. Čeprav jaz vem, da je notri čokoladno mleko kot čokoladno, ampak ne.

Kupite potem tistega, ki je všeč otroku?

Ja in še onega, kot včasih. Saj potem vidita, da je isto. Predvsem starejša že dojame, ta mali bo pa še rabil nekaj časa.

Kaj pa npr. nalepke, ki so zraven kakšnih mlečnih izdelkov?

O ja, obvezno zbiranje raznih magnetkov za limanje na hladilnik, pa more bit cela abeceda.

Mislite, da želijo izdelek zaradi nalepk?

Ja, samo zaradi nalepk. Sem včasih kupila tudi dva paketka in smo prišli domov, v bistvu je že v avtu vse nalepke dol dala, in je stalo v hladilniku kar cel teden.

Potem teh jogurtov sploh ne pojedjo?

Ne, čisto samo zaradi nalepk. Ona je veselo nalepko nalimala na hladilnik, češ da ima ona še dve, da se bo lahko potem hvalila okoli prijateljicam. To je tako, nimaš kaj. Saj ni samo pri temu, pri veliko stvareh je. Tudi razne dodatke dajejo. Ravno zadnjič sem videla pri enih sokovih. Pakirano je šest sokcev, notri pa dajo kakšne voščenke, razne te nove od Hana Montana. Vse uporabijo, samo da prodajo.

Pri otrocih to učinkuje?

Ja zelo. Ne glede na to, koliko se trudiš, ne bo ti ratalo. Čeprav zdaj je že tudi dovolj stara in že sama reče, če vidi reklamo »Poglej mami, spet hočejo samo prodat.«.

Mlajšemu pa je še vedno zanimivo, še ni toliko dojel?

Ja, da so barve, liki.

Ali mlajši v trgovini kakšno stvar tudi sam vzame?

Hodit mu ne pustim v trgovini, ker bi šel vse povsod. Ampak vleče, ja. Kakšne Kinder jajčke že spozna, že vidi, lizike tudi že. Vse tiste stvari, ki pozna, tiste grabi. Tisto, kar ve, kaj je.

Bolj tisto, kar doseže?

Ja, to pa obvezno. Recimo ne doseže, ker je v vozičku, ampak tista pot do blagajne se pa kar vleče. Iz vseh strani imaš lepo zloženo, vse lepo naštimano prav za otroke. Tako da med tem, ko čakaš, kar moraš vleči levo in desno, da ne bo kaj podrl.

Ste v trgovini že opazili mamo, ki nakupuje skupaj z otrokom, ta pa začne jokati, se dere, nekateri se celo mečejo po tleh. Kako gledate na to?

Ja, to je bilo pred kakšnim mesecem nazaj, ko se je punčka vrgla po tleh in sem mislila, da je padla pa dejansko ni padla. In to pred blagajno, ker si je otrok želel čokolado. Dobila je čokolado, hotela je še druge stvari. In potem, ko sem to videla, imela sem tudi svoje otroke sabo, ne vem ali sem bila srečna ali vesela, da se pri meni to ni dogajalo. In se mi je zdelo grozno in mama se mi je zelo smilila, ker vem, kaj je preživljala. Ampak mislim, da deloma smo tudi mi krivi. To smo sami krivi za otroke, da se kaj takega zgodi v trgovini, v javnosti.

Rekli ste, da se vam je smilila mama. Gledate na to, kot na izsiljevanje s strani otroka?

Ja zelo se mi je mama smilila, ker si kar lahko predstavljam biti v njeni koži. Tudi je bil primer, ko je majhen fantek udaril mamo, ker mu ni kupila neke stvari. Tudi to se je zgodilo, vsega vidiš in najbolj se ti starši smilijo, čeprav smo mi krivi za otrokova dejanja. Prej moramo poskrbeti za to. Ob že samem obisku trgovine, spoznati ga moramo z vsem.

Če si še vedno predstavlja situacijo. Mislite, da bo mama potem kupila tisti izdelek?

Bo ja. Jaz mislim, da bo, samo za tisti ljubi mir, ampak to jo bo peljalo samo še globlje.

Kaj pa, če bi se kaj podobnega dogodilo vam?

Jaz mislim, da otroka nikoli več ne bi vzela sabo v trgovino. Dokler otrok ne bi prerastel te faze. Mislim, da bi se potrudila, da bi se kakor bi se dalo izogibala takih scen. S časom, ko bi otrok to prerastel, malo dozorel, po mojem je dovolj že kar kakšen mesec ali dva, da otrok to pozabi, jaz mislim, da bi potem drugače dojel to. Potem bi pa spet probala.

Jima pred obiskom trgovine tudi razložite, kako se je treba obnašati, kaj lahko?

Ne, sedaj več ne. Sva imele s starejšo že te debate, tako da sva se kar lepo ujele. S ta malim pa se mi zdi, da se kar zgleduje po starejši. Mu tudi ona potem dopoveduje določene stvari, da ne sme to, ne to. Tako da sem se kar lepo prišprala malo, ker je ona dosti starejša. Tako, da ne, sedaj ne, ona že točno ve, kaj lahko vzame, kaj sme, tako da si ne dovoli nič kaj takega. Če rečem ne, je to ne.

Se otroka poznata že tudi med sabo, kaj npr. kdo je? Vas hči spomni, kaj kupiti za mlajšega?

Ja seveda. Če bo kupila sebi, no pa dajva še njemu pa še to. Mogoče takoj na začetku ne, ko je dobila bratca. Zdaj pa že, mu tudi sama že prinese recimo iz šole, če kaj ne poje, kakšen puding, sadje mu prinese. Gleda na njega. Imamo že zmenjeno, da če kupimo štiri pudinge, dva-dva. In ona, če poje svoje v tem trenutku, ve, da je tisto njegovo in ne bo. Razen, če on tistega res ne bo pojedel, ampak je še toliko majhen, da še ne zna reči ne, ne bom, kar ti pojej. Razdelita lepo in je mir.

Uporabljate mlečne izdelke kot nagrado?

Ne, hrano ne. Najraje s kakšnim dejanjem, peljem jih kam. S hrano pa jih ne nagrajujem. Mogoče, če gremo na sprehod in pade kakšne sladole, kašne kepice. Da bi pa preveč, kot psu mu dajala briketke, to pa ne. Mislim, da to ni način, uporabljati hrano.

Mislite, da hrana nima velikega učinka, ker otrok ve, da ima hrano tako ali tako v hladilniku?

Ja, tudi če bo naredil, kar mu rečem ali pa če ne naredi, mu je čisto vseeno, ker ve, da bo čez pet minut lahko šel sam iskat.

Kupujete mlečne izdelke v trgovini ali tudi na kakšni kmetiji?

Za zdaj kar v trgovini. Sem razmišljala že za kakšna jajca ali pa kaj takega ampak mislim, da tam pri nas nimamo. No imamo kmetije, ampak imam jaz zelo malo možnosti, da bi hodila tja.

Če bi imeli možnost, bi hodili?

Bi ja. Čeprav po mojem sem se že toliko navadila na to mleko, da bi težko. Je vseeno malo drugačnega okusa mleko, tudi vonj, vse je drugače. Do sedaj imamo alpsko ali pa to pomursko ali kaj je že.

Na začetku ste omenili, da kupujete mlečne izdelke z manj maščobami.

Ja. Mleko 1,6.

Torej niste mnenja, da mora otrok uživati polnomastno mleko?

Pri meni je drugače, ker še dojim. Čeprav ga dojim že leto in pol in tudi moje mleko že ni ne vem več koliko. Ampak vseeno imam občutek, da je srečen in zadovoljen. Dokler je on zadovoljen sem jaz tudi zadovoljna. Tako da tisto mleko, kar ga spiže, ponavadi je to za zajtrk zraven kosmičev, jaz mislim, da je tudi 1,6 v redu.

Tudi v prihodnosti, ko ga boste prenehali dojit, nameravate uporabljati 1,6?

Bomo videli, kaj bo takrat. Bog vedi, kaj se še spomnijo. Saj se tudi zgodi včasih, da ne dobim 1,6 in vzamem polnomastno. Slišim tudi, da eni redčijo to polnomastno z vodo doma. V čem je potem smisel?

Naredite morda kdaj sami doma jogurt, sladoled?

Ne, nimam časa. Če pa bi imela čas, bi pa z veseljem to delala. Saj zakaj pa ne, saj pride zelo dober. Želje so, samo časa ni. Vikendi so pa ob tem našem ritmu, samo da čim prej ven zgineš, da greš v naravo in to.

Torej se vam zdi bolj praktično kupiti že pripravljene izdelke?

Ja.

Omenili ste, da kupujete puding. Ga kdaj naredite tudi doma?

Tudi naredim, v hladilnik notri v lončke natlačiš in gre. Ampak saj pravim, vse gre na hitro in kar kupimo. Čim bolj enostavno pa je.

Je otrokom bolj všeč kupljen izdelek ali narejen doma?

Oboje. Do zdaj nimajo pritožb, kar naredim doma, vse pojejo. So kar pridni jedci. Iz trgovine pa tudi. Samo saj pravim, moraš vseeno pogledati, kaj kupiš.

V mlečne izdelke za otroke proizvajalci pogosto dajo veliko sladkorja, zaradi všečnega okusa. Gledate kaj na to?

Tudi, seveda gledaš. Slišala sem, da Montte tudi zaradi tega sladkorja in raznih stvari in ga tudi ne uporabljam tako pogosto. Eden ali dva, tistih po šest, na mesec in čisto nič več. Vsak tretji, četrti dan po en Montte ali pa Fruchtzwerg. Nimajo vsak dan, bi se mi zdelo pa preveč vsak dan.

Jih kontrolirate? Bi jim rekli ne, če bi želeli to jesti vsak dan?

Ni želje, da bi non stop to jedli. Na vsake toliko časa jim zapaše in vzamejo in to je to. Hčerka je pa že toliko starejša, da si zna pustiti za kasneje in ne poje vsega na enkrat.

Kolikor sem uspela razbrati iz pogovora, veliko daste na zdravo prehrano?

Ja zelo. Toliko je enih ponudb na trgu in včasih se ti kar zdi, da bi te najraje zastrupili vsi po vrsti. Res, vsega boga notri zmešajo in se mi zdi čudno, da je nekaterim ljudem pa čisto vseeno. Čisto vseeno jim je ali bo pisalo E ali J, dejansko jim je čisto vseeno, kaj jejo. In razna sladila, žvečilni gumiji imajo aspartan. In kaj bo človek naredil, pač ne bom žvečila. Bom pa raje vzela kakšen naravni bonbon. Aspartan pa je zelo, zelo škodljiv. Naj bi se ti počasi nalagal v možganih. Saharin isto. Pač sladkor je strup. Če otroku hočeš dobro, pa tudi sebi, saj otrok se zgleduje po starših. Dejansko gleda, kako se ti obnašaš do hrane, kako se obnašaš, ko ješ, kakšno hrano ješ. In te gleda in te oponaša in to je čisto res. Gleda koliko boš pojedel, kaj boš pojedel, kako boš to stvar pojedel pa zakaj jo ne boš pojedel. To se mi zdi v redu, mislim, da bi morali malo več gledati na to. Enim ljudem pa ne vem, ali se jim ne da to opazovati ali jim je čisto vseeno.

Kdo pa mislite, da ima na hčerko večji vpliv- vidva s partnerjem ali vrstniki?

Mislim, da do sedaj smo še mi doma. Zadnjič je imela recimo hčerina prijateljica rojstni dan v McDonald's-u in sem mislila, kako bo ona navdušena in mi je rekla, da ona pa ne misli it v McDonald's.

Zaradi hrane?

Ja. Je rekla »Jaz že ne mislim jest tistih hamburgerjev pa pomfrija, ki je poln maščobe«, ki je dejansko res namočen v tistem olju, tako da ni hotela iti na rojstni dan. Mi smo imeli dvakrat rojstni dan v McDonald's-u, ravno toliko, da sem ji pokazala, v čem je štos. Od njihove ledene torte, ki jo odmrznejo otrokom, do pomfrija, kjer je dejansko postana maščoba in samo namakajo notri zamrznjen krompirček. Zdaj je počasi že dojela, da to ni to, in se že sama zaveda, že pazi. Pač ve, da to ni dobro in da ni prav.

Nekateri takšne restavracije kar redno obiskujejo. Mislite, da se včasih mami tudi ne da kuhati in raje prinese otrokom hitro hrano?

Možno. Ampak se da drugače kaj narediti, ne vem zakaj McDonald's. Saj ne samo McDonald's, tudi razne druge, kebabi, hamburgerji, bureki. Pač imaš zunaj hitro hrano. Če imaš otroke moraš kar paziti, če jim hočeš dobro. Če pa jim nočeš dobro, jih pa pelji v McDonald's in jim daj kilo pomfrija pa še kakšno Coca-Colo naj popije, tako da bo le čim več.

Torej v vaši družini gledate na to, da kuhate doma? Ne jeste zunaj?

Nikoli. Večinoma doma skuham. No mogoče kakšna priložnost, kot je rojstni dan, kjer je veliko ljudi in se pač naroči, drugače pa ne. Več ali manj kuham, to se mi zdi prav. Vsaj zdaj, da jim dam popotnico in mogoče potem, ko bodo imeli svoje otroke, da bodo vedeli kako naj bi bilo. Do sedaj je tako pa tudi ne pogrešajo. Starejša sploh ne pogreša drugega načina življenja ali pa prehranjevanja, tako da je kar v redu. Moraš se kar potruditi, od sebe začneš potem pa naprej.

Na podlagi česa se odločite za določen mlečni izdelek?

Okus. Ne vem, do sedaj sem recimo zmeraj kupovala od Ljubljanskih Mlekarn ali pa kefir Activia, no od Activie obvezno zmeraj nekaj kupim. Drugače pa saj pravim, Ljubljanske Mlekarn, kakšen LCA najraje, tekoči tudi za mlajšega, ne rabimo žličke, lahko že sam po slamici vleče.

Gledate na to, da je izdelek slovenskega porekla?

Ja, veliko mi to pomeni.

Torej bi raje kupili jogurt ali mleko domačega proizvajalca, kot pa nek tuji?

Ja seveda. Pa ne, da ne zaupam, ampak ne zdi se mi potrebno, če imamo že pri nas tako dobro. Ne zdi se mi potrebno, da bi sedaj posegala po čisto enih X izdelkih. Dokler imajo pri nas to, mislim, da bom kar ostala. Če bom šla pa kdaj v kakšno drugo državo, bom pa vseeno poiskala, če je slučajno kje alpsko, če pa ne, bom pa eno bolj znano. Tako da ime kar naredi svoje pa kakovost.

Kupujete izdelke, ki jih poznate, ali poizkusite tudi kakšne nove?

Ja seveda probamo, saj ne moreš vedno eno in isto. Pridejo tudi kakšni napitki in probaš pa vidiš. Če ti je všeč boš zamenjal tistega starega za tega.

Kupujete mlečne napitke tudi zaradi praktičnosti?

Tudi. Predvsem majhne embalaže, tudi majhne količine za otroke so zelo primerne. Ne rabiš mu recimo v kozarec nalivat. Praktična embalaža in tisto spiije in je čisto zadostna doza za majhnega otroka pa tudi za nas.

Torej kupite npr. čokoladno mleko namesto, da bi skuhali doma kakav, zaradi praktičnosti?

To je recimo zelo praktično. Čeprav starejša ima raje, če ji doma sama naredim recimo čokoladno mleko, že zaradi samega vonja in ker je toplo in sveže. Ima raje. Če je pa kdaj notri, pa tudi čokoladno mleko vzamem in ga spiije. Slamica notri pa hop pa gremo. Bolj praktično.

Otroci kdaj začnejo jesti že v sami trgovini?

Obvezno. Ko sem omenila prej za malega čokolado King, ga vprašam ali bova dala v košaro in se že začne dreti, da ne. Tako da moram lepo odpret in vzet ven in pospraviti zaradi kode, potem pa dati njemu. On je miren in je in greš potem dejansko lahko mimo njegovih najljubših stvari in jih sploh ne bo opazil, ker je zaseden. Potem pa prideš spet do blagajne in se vstavi vse skupaj. On je že zdavnaj vse pojedel, potem pa gremo naprej. Ali pa kakšne žemljice.

Mu kdaj rečete ne? V primeru, ko bi si želel vse, da bi šlo že preko vseh meja.

Starejša tega ni nikoli naredila. Verjamem, da obstajajo taki ampak ne. Ta mali bi pa grabil. On je še premajhen in ne ve. On bi ono čokoladko, on bi tisto, on bi tisto, vse bi on, da mami kupi. Upam, da se bo zgledoval po sestri.

Pa bi mu rekli ne?

Ja bi mu razložila, potrebno je to narediti. Ampak moraš že od doma to začeti. Ne smeš v trgovini začeti razpravljati o tem ampak doma. Doma se naredi en mali sestanek in se pogovori cela družina, kar je zelo pomembno. Na sploh komunikacija, da otrok vidi, da ti resno misliš. Ker ko si enkrat v trgovini, je konec. Otroku blokado naredi in mu ne moreš dopovedati nič. Saj potem se pa začne metanje po tleh in kričanje, še tepsti začne. Tako da, od doma se vse začne, v krogu družine.

Partner tudi nakupuje živila?

Gre ampak njegove osnovne stvari, ki jih bo kupil, so kruh, mleko in cigarete. On več stvari enostavno ne zna kupiti, če mu jih jaz še dodatno ne napišem na listek. Pač ni človek za to.

Prinese kaj za otroke?

Ja, ampak ni toliko pazljiv na to, kaj bo on prinesel. Ker največ časa preživi na bencinskih črpalkah, bo prinesel kakšno čokolado. Pa mu ni važno, samo da je čokoladna. On se ne ozira toliko na to, ker ve, da jaz skrbim za to.

Se vam zdi, da ob obisku trgovine skupaj z otroki kupite več, kot če bi šli sami?

Pri kakšnih to mogoče je res, pri nas pa ni. Enostavno če vem, da lahko nekaj extra kupim, bom kupila kakšne dodatke. Drugače pa ne. Pač si nekaj zadam, to bom in konec. Če reče ta mala »Dajva še to«, ne, ne rabiva tega, imava že doma. Oziroma ne rabiš tega, kaj ti bo to.

Ste striktni glede tega?

Ja, ker enostavno moraš bit. To te tako hitro pogruntajo in če enkrat popustiš je konec.

Pri katerih letih ste pustili hčerko prvič samo v trgovino?

Lansko leto je začela. Malo pred devetim letom je začela. Ampak to samo zato, ker je res blizu trgovina, je ena cesta ampak glede na to, da je že lani hodila sama v šolo, sva ji pustila. Ker mislim, da je dosti pomembno. Res pa je, da gre podnevi, malokrat gre sama, zmeraj je kakšna prijateljica zraven. Kaj je še pogoj, poznam prodajalke v trgovini in tisti okoliš. Če se bo otroku karkoli zgodilo, bo vedno nekdo zraven, ki ji bo pomagal. Da bi jo pa poslala kam dlje, v kakšno trgovino, ki je daleč od nas, to pa ne. Saj vidiš kje je neka taka starostna meja, je pa odvisno od otroka do otroka. Ne še takoj prvi razred, mislim pa, da drugi razred je pa že treba otroka počasi samega pustit, da se začne osamosvajati.

Jo pošljete v trgovino tudi, ko vam česa zmanjka?

Ja. Res da ji ponudiš, da si lahko kupi še kaj.

Drugače ne bi šla?

Bi šla ampak s težka.

Potem ji vedno rečete, da si lahko še kaj kupi zase?

Ja ampak ponavadi je tako, da reče »Ma nič niso imeli.«, ker je že toliko vse probala, da ji nič ni všeč potem. Tako da na koncu si vzame kakšen centek in spravi v prašička, da bo imela ona za potem.

Kupujete sladolede tudi za domov?

Zelo malo. Če kupim, kupim pakirane lučke, ker jih je več in to ima ta mala čez.

Tudi otrokoma ni toliko do sladoleda?

Tudi ne. Edino zdaj poleti. Poletni čas je pa res tisto, ko sladoleđ paše tudi nam. To pa vsake toliko časa kupim, damo v skrinjo in to je eden vsak dan.

Kupite okus, ki je všeč otrokom?

Čokolada igra glavno vlogo. To je njun okus.

Kupite potem čokoladni sladoleđ za celo družino, recimo, če bi kupili banjico?

Kupim mešano. Največkrat razne te Planice, kjer je jagoda, čokolada, vanilija in potem bo dobil vsak svoj okus.

V slaščičarni jim pustite, da si okus izberejo sami?

Ja. Čeprav nenavaden okus se mi zdi pa butasto. Saj to ji pa razložim že prej. Če me pa kdaj presenetijo s kakšnim, ji pustim in razložim, zakaj je tega treba. Ne vem, kakšno modro nebo, ki mi sploh ni jasno iz česa je. Ne vem kaj so hoteli s tem modro nebo ampak sem ji razložila, da to nima smisla. Pa pravi »Ja kot nebo.«. Sem ji rekla »Ja kot nebo ampak kaj je notri?«. To so spet te dodatki. No saj ga ne ješ vsak dan ampak nekje se mora to nabirat. Jaz verjamem, da se v

našem telesu vse nekje lepo skladišči in potem po petdesetem pa udari počasi, od sladkorne naprej. Dokler si pa mlad pa nič ne škodi.

Poglobljeni intervju 4

Intervjuvana oseba: Mati dveh otrok, starih 9 let (ženski spol) in 14 let (moški spol)

Datum in čas izvedbe: 20. 6. 2009, 11:00 – 11:50

Ali uporabljate mlečne izdelke?

Ja.

Katere?

Vse. Sir, mleko, jogurte. Vse radi jemo. Samo čistega mleka pa otroka ne pijeta.

Kaj pa npr. kakav, ki je narejen iz mleka?

To pa ja.

Kaj imata od mlečnih izdelkov najraje otroka?

Jogurte največ.

Jima tudi skuhate kakšno jed iz mleka?

Čokolina recimo ne marata.

Kakav pa?

Kakav pa popijejo. Ampak včasih, ne dosti.

Samega mleka pa ne marata?

Čisto samega mleka pa sploh ne bodo popili. Edino hčerka recimo pri obiskih ali pa pri sosedu, pri njemu je pa dobro mleko, tam pa bo popila.

Kosmiče z mlekom imata rada?

Včasih, ampak zelo malo.

Jima okus mleka ni všeč?

Ne vem, možno.

Vi pijete mleko?

Jaz pijem mleko, kavo z mlekom obvezno.

Kupite v trgovini npr. jogurte za celo družino ali za vsakega člana posebej, različne?

Ne, imamo določene. Jaz jem navadne LCA, probiotične, oni pa obvezno jagodo, sadne, to oba.

Torej kupite ločeno, različne jogurte?

Ja. Mož pa ni problema, je vse.

Zakaj največ uživate mlečne izdelke? So vam všeč, zaradi zdravja mogoče?

Vsega po malem. Saj telo rabi malo tega, malo tega, mešano.

Kaj pa, če vaši otroci mlečnih izdelkov ne bi marali, bi jih silili?

Ne. Nikoli za nobeno stvar jih nisem silila. Tudi če vem, da je otrok lačen in da ne bo jedel, ga nisem silila. Otrok sam išče, kar rabi. Tako sem že od majhnega in nisem nikoli silila otrok jesti.

Sojino mleko uporabljate?

Ne, nikoli nisem uporabljala. Samo navadno.

Mleko kupujete v trgovini ali morda tudi na kakšni kmetiji?

V trgovini in to alpsko. Pri nas je samo alpsko, nobenega drugega.

S koliko maščobe?

To jaz zase bolj gledam, da imajo manj maščobe, drugače pa 3,5.

Mleko imate skupno ali kupite tudi mleko zase z manj maščobami?

Kdaj pa kdaj kupim tisto z manj maščobami, ampak ga potem pijem samo jaz.

Za otroke imate pa 3,5?

Ja, ker pravijo za onega, da je kot voda, da se vidi skozi.

Naredite doma kdaj sami kakšne jogurte, sladoled?

Ne, jaz ne.

Vse kupite?

Ja.

Med katerimi obroki uživata mlečne izdelke?

Zajtrk imajo otroci itak v šoli tako da največ popoldne, med obroki.

Za malico?

Ja, tako ja. Pa jaz tudi za malico zjutraj ob 10ih popijem kakšen jogurt. Otroci pa tudi dobijo v šoli, potem pa kdaj ne popijejo in prinesejo domov in popijejo popoldne.

Kdo v vaši družini nakupuje hrano?

Vsi. Tisti, ki ima več časa.

Torej hodita otroka tudi sama v trgovino?

Tudi, ker vesta kaj kupujemo in če je kaj takega gresta. Dostikrat gredo otroci.

Jih vi pošljete?

Ja, jaz jih pošljem. Rečem, kaj rabimo, in to je to.

Gresta kdaj v trgovino tudi sama od sebe, po stvari zase?

Ja, to če jima oči da kaj denarja, potem gresta.

In kaj si navadno kupita zase?

Sladoled, Coca-Colo, kakšne sladkarije, čokoladice, ampak morajo biti tiste prave, njihove, vsake ne bodo pojedli. Tako, sedaj na hitro se ne morem spomnit. Zmeraj kaj najdejo.

Ko nakupujeta stvari zase torej ne kupita izdelkov za uporabo v družini? Npr. kruh, mleko.

Hčerka je tudi to šla. Ko je bila sama doma, si je šla tudi takšne stvari kupit sama od sebe.

Drugače pa jima naročite in vam prinesejo?

Ja naročim, napišem na listek in potem prineseta. No sinu ne rabim več pisat, je že velik.

Pri katerih letih pa ste jima pustili iti prvič samostojno v trgovino?

Že dolgo hodi hčerka v trgovino. Že tri leta sigurno, odkar smo v tem kraju. Prej je bila recimo daleč trgovina in jo nisem mogla same pustit.

Sedaj imate trgovino v bližini?

Ja, spodaj v stavbi.

Kaj pa v primeru, če bi bila trgovina oddaljena?

Ne more otrok niti nesti in jo ne bi obremenjevala s tem. Bi se sigurno jaz usedla in šla.

Tudi vi vedno obiskujete to trgovino ali nakupujete v različnih?

Ne, nimam stalne trgovine, povsod grem. Ker eno stvar kupim tam, drugo tam. Določene stvari imam v določenih trgovinah.

Kako pogosto nakupujete mlečne izdelke?

Toliko, kolikor imamo želje za jesti. Ne kupujem, da bi mi stalo v hladilniku. Kupim toliko, kolikor bomo pojedli danes, ker se gre skoraj vsak dan v trgovino in kupimo za sproti.

Torej mlečnih izdelkov nimate na zalogi?

Ne. Kakšen krat mož kupi malo več, ampak to je zelo malokrat.

Raje sproti kupujete?

Ja, sproti. Ker jih kupim kakšen krat in potem stojijo in so čez rok in jih moram vreči stran. Se mi zdi škoda denarja.

Mleko tudi kupite sproti?

Ja, kupim 2 litra in ko porabim, grem iskat.

Če imate tako blizu trgovino, to ni problem.

Ja seveda. Brez veze, da bi obremenjevala hladilnik.

Greste v trgovino tudi skupaj z otrokoma?

Ja dostikrat.

Sama izrazita željo, da bi šla z vami?

Hčerka gre rada, sin pa včasih gre, včasih pa se mu ne da.

Kdaj pa obiščete trgovino skupaj?

Bolj za vikende, ko gremo po večjih nakupih in imamo čas. Ker jaz grem na hitrico za določene stvari, kupim in to je to. To bolj čez teden.

Prej ste omenili, da hčerki napišete seznam. Si seznam pred obiskom trgovine naredite tudi zase?

Ja, tudi zase. Imam listek na pultu in si že sproti zapisujem. Listek je tam in ko mi zmanjka, napišem. Ker kadar gremo v trgovino, se jaz ne bom zmeraj tisti moment spomnila, kaj vse rabim. Saj je pa vedno tako, da ko prideš domov, kaj manjka.

Se seznama držite?

Ne, dostikrat je več. Mož itak kupi več tega, kar nisem naročila, kot tistega, kar piše.

Ali pri oblikovanju seznama potrebnih izdelkov sodelujeta tudi otroka?

Ja se tudi pomenimo, če še onadva rečeta za kaj. Če je le v naših možnostih, zmeraj ne moreš vsega.

Vam za mlečne izdelke rečeta?

Ne, to bolj jaz vem.

Kaj pa kakšen sladoled?

To ni treba pisat, to se itak ve. To gre prvo v voziček.

Na kakšen način vam otroka izrazita, kakšen mlečni izdelek želita? Vam povesta konkretno ime blagovne znamke ali izrazita, kakšnega okusa naj bo izdelek?

Hčerka pove, kupi to, kupi to.

Vam pove znamko?

Ja.

Ji potem to kupite?

Ja, ker drugega ne bo pojedla. Če so koščki v jogurtu, sadje, ga ne bo pojedla. Imata tiste določene.

Torej gledate na to, da kupite izdelke, za katere veste, da se jih bo pojedlo?

Ja, ker mi je brez veze, da kupim in potem tam stoji. Mož bo pojedel.

Potem že veste, katere jogurte imata otroka rada in te stalno kupujete?

Ja.

Poizkusite tudi kakšne nove?

Jaz ja. Onadva pa nočeta niti poizkusit. Lahko se na glavo postaviš in nočeta.

Ni variante, da bi jih prepričali?

Ne. Oni je dober in če so v trgovini bo vzel dva, tri, če jih ni, ne bo vzel nobenega.

To pri jogurtih?

Ja.

Kaj pa sladoled, imata tudi tako izbrane okuse?

Imata tudi določene. On ima jagodo, ona ima vanilijo in čokolado. Saj pojedsta tudi druge, če je sladoled bo itak šlo, ampak ni to to.

Kakšen sladoled potem kupite, če kupite banjico za celo družino?

Kupim mešano, da je za vse.

Gledate, da so notri tudi okusi, ki so všeč otrokoma?

Gledam, da je jagoda notri, da je čokolada, potem si pa kepice delajo.

Zakaj mislite, da so otrokom jogurti in sladoled všeč?

Ne vem, res zanimivo zakaj.

So morda že od majhnega navajeni, da uživajo mlečne izdelke?

Možno ja. Dobro jim je. Res, nikoli nisem pomislila zakaj.

Mleka pa ne marata, kot ste rekli?

Ne.

Kaj pa čokoladno mleko?

Včasih.

Ga kupujete?

Kakšen krat, ampak dostikrat tudi ostane in se ne popije. Ker tudi meni ni dobro, ne vem zakaj.

Raje naredite doma kakav?

Ja.

Vam otroka kdaj izrazita željo v sami trgovini, ko se npr. z vozičkom peljete mimo nekih izdelkov?

Ja. Rečeta tega nam manjka, to bi rabili, če nismo kaj napisali.

Kaj pa izdelki, ki so všeč njima in jih nujno ne potrebujete?

Ja, rečeta.

Jima to stvar kupite?

Ja, če je v denarnici.

Televizijo gledata?

Ja, preveč.

Se vam zdi, da reklame vplivajo na njiju?

Ja, hčerka kdaj reče »To je dobro, to kupi iz reklame«. Sin pa niti ne gleda reklam, njega to ne zanima.

Hčerka pa vam reče, da bi rada poizkusila izdelek iz reklame?

Ja.

Reče že doma ali v trgovini?

Doma. »Poglej to mami, to bomo pa kupili pa probali.«

Gleda tudi na to, da ji je všeč embalaža?

Ne gleda več na lončke in to. Prej je, dokler je bila majhna, zdaj pa ne.

Zbirata morda kakšne nalepke, sličice, ki se jih dobi poleg jogurtov?

Ne, se niti ne zmenita več za to.

Torej jima je najbolj pomemben okus?

Ja, drugo nič. Ne zanima ju niti lonček, niti magnetki, nič. Važno je, kaj je notri.

Oba vaša otroka hodita v šolo, kjer imajo tudi malico. Vam kdaj izrazita željo, da bi jima doma kupili nek mlečni izdelek, ki so ga jedli v šoli in jima je bil všeč?

Hčerka jogurt, ki ji ni všeč, kar domov prinese. Niti odprla ga ne bo. Potem ga pa poje mož.

Kaj pa, da ji je nekaj všeč?

Bi kupila ampak ne reče. Ne izraža takih želja, da bi rekla, danes sem to jedla in bi to imela. Jaz v glavnem bi kupila, če je za pojesti ni problema.

Kaj pa, če vidi neko stvar pri prijateljicah?

Ja to opazi, saj je že velika.

Glede oblačil?

Ja, to so že problemi. Ravno danes je rekla, da moramo iti v trgovino, da je prijateljica kupila neko oblekico in da mora tudi ona imeti do srede takšno, ker se bosta zadnji dan enako oblekle.

Ji boste kupili to oblekico?

Ja bom, ker jo tudi rabi. Od prejšnjega leta so ji vse kratke in rabi. Drugače ne vem, če bi ji šla kupit samo za zadnji dan, da bi imeli enako. Ne. Samo ker ravno rabi in ni draga jo bo pa dobila.

Kaj pa sin?

On ni. Če res zagleda v trgovini in reče »Ta se mi pa dopade.« Da bi pa šel tako v trgovino gledat, kaj se njemu dopade, to pa ne. Če gremo direktno kaj njemu iskat, potem pogleda.

Hčeri pa je to bolj zanimivo?

Ja, ona bi bila pa non stop pri oblekah in nakitu pa pri šminki. Pa barve, vse mora klapat. Ne sme biti sto barv na njej.

Že pri teh letih?

Ja. Zdaj, ko prideš v šolo in pogledaš tiste punčke, ne veš, katera je lepše oblečena. Zrihtane, frizurce, torbice. Zadnjič sem peljala hčerko in njeno prijateljico na sladoled in sta imele obe torbico. V torbici pa telefon, šminka, robčki.

Zdaj ste omenili sladoled. Grete na sladoled tudi v slaščičarno?

Ja, kašen krat. Bolj zanimivo je za otroke.

Jim dovolite, da si sami izberejo okus?

Ja, zmeraj si sami izberejo.

Druge mlečne izdelke pa kupite v trgovini? Prej ste omenili, da na kmetijah ne kupujete.

Ja, nimam niti priložnosti, da bi na kmetiji kupovala. Prej smo živeli na drugem delu in je imela ena zraven kmetijo pa sem kdaj kupila smetano in sir od njih. Je v redu ampak sedaj smo malo bolj oddaljeni in ne grem več. Edino mleko ne vem, če bi, ker mi je zelo premastno, premočno je, tudi vonj in okus.

Mislite, da smo že toliko navajeni na trgovinsko mleko?

Prej smo jedli domače mleko, prej je bilo dobro, zdaj pa sploh ne.

Na podlagi česa izberete določen mlečni izdelek?

Jaz rada probam stvari. Primer skuta, bom probala in to in ono in tista, ki mi bo najbolj všeč, tisto bom kupovala.

Potem, ko najdete tisto pravo, kupujete tisto?

Ko najdem eno ta pravo, potem tisto kupujem naprej.

Kaj pa za otroke?

Isto. Smo prišli do tega, da je samo jagodni jogurt najboljši.

Jedo katerikoli jagodni jogurt ali želijo prav določeno znamko?

Navaden od Olimpa, samo tisti mora bit.

Jagodnega jogurta drugih znamk ne bi hotela jesti?

Sem kupovala, pa ni. Sta se toliko navadila na tega.

Se že doma odločite, katere mlečne izdelke boste kupili, ali se odločite v trgovini?

Že doma.

Kaj pa, če bi šli v trgovino brez seznama?

Isto bi kupila. Ali je napisano ali pa ne, isto bi.

Ste v trgovini že kdaj opazili mamo z otrokom, ta pa je začel jokati, kričati, ker je na vsak način hotel neko stvar?

Ja, ravno zadnjič sem imela priložnost.

Kako gledate na mamo, ki se znajte v takšni situaciji?

Zadnjič sem imela priložnost videti, ko je mama sebi kupovala šteko cigaret, otroku pa ni hotela kupit lizike. To me je zelo prizadelo.

Se vam je oseba zdela slaba mama?

Ne vem, ne bom nujno rekla slaba, mogoče je ona tak tip človeka, ampak meni se ni zdelo lepo. Če je imela za šteko cigaret, bi lahko kupila še tisto liziko.

Kaj pa, če bi bila to namišljena situacija in bi otrok na tak način izsiljeval?

Ja saj zato pravim, da ne vem, kakšen je bil otrok. Mogoče otrok to dela, da bi kaj dosegel.

Če recimo veste, da ima otrok doma vse in bi samo izsiljeval?

Če so se zmenili doma, je v redu, da mu ni kupila, če pa ne pa ne vem.

Kaj če bi se to zgodilo vam, mogoče, ko sta bila otroka še mlajša?

Mi se zmenimo že doma, kaj se lahko kupi in kaj ne. Če si v trgovini otrok slučajno premisli, da bi drugo stvar, mu rečem naj eno vrne nazaj. Eno smo se zmenili in eno stvar bodo dobili. Če hočeš to, namesto onega, nesi ono nazaj. Drugače pa nista nikoli jokala v trgovini, sta zelo pridna. Nikoli nisem imela problemov. Ker nekateri pravijo, da jim otrok joka, kriči, tudi vrže stvari po tleh iz police.

Kako mislite, da bi bilo potrebno ob takem dogodku reagirati?

Joj, to bi bila pa kazen.

Jim tiste stvari ne bi kupili?

Ne. Če smo se zmenili tako, naj ostane tako.

Se vam mame, ki se jim to dogaja, smilijo?

Ja, smilijo se mi.

Če vas prav razumem, dojemate situacijo kot izsiljevanje otroka?

Ja, odvisno od situacije. Odvisno kako so mame zmenjene z otroki, kako so vzgojeni. Po eni strani se mi smilijo mame, ker eni otroci so res. Tudi take poznam, jok in mora vse dobit. Če ni tega on pada dol. Jaz sem rekla eno po riti.

Poznate takšen primer?

Ja poznam eno mamo. Ona je toliko živčna, ona ne ve, kaj bi s sabo naredila. Najrajši ne bi šla z otrokom nikamor, sram jo je in to mora narediti, drugače so zelo velike težave. Jezna je.

Torej kupi otroku stvar samo, da neha jokati?

Ja in potem tisto ostane, ni več zanimivo. To mora dobit, ampak ko pa dobi, to ostane. Ne poje, ne popije. Ravno zadnjič smo šli na sladoleđ, je hotela Coca-Colo, potem jo je pa pustila tam. Samo, da jo je dobila. Mama je bila na koncu z živci, je rekla, da ji to skozi dela. Ker jo je sram, da joka tam. Ma jaz bi ji pustila, naj joka, se bo že pomirila.

Vi ne bi toliko popuščali?

Ne moreš toliko popuščat, ker to je že čez mejo. Je že preveč. En dan bo to, drugi dan bo to, tretji dan bo že pet stvari. In kam prideš?

Se vam zdi prav, da se z otroki že pred obiskom trgovine pogovorite o obnašanju?

Ja. Saj ljudje različno gledajo na tako obnašanje otrok ampak ni lušno.

Se vam zdi, da drugi ljudje v trgovini potem grdo gledajo mamo?

Ja, mama se tako počuti, sram jo je. Tudi ona si sama misli, kaj si bodo pa sedaj drugi mislili o meni. Pa otroci imajo vse, kar si zaželiyo. Je res dobra mama, preveč dobra.

Na začetku ste omenili, da nakupujete vsi. Tudi mož?

Ja.

Kupuje tudi hrano ali bolj stvari zase?

Če gre v trgovino, kupi za vse.

Se vam zdi, da on kupi več stvari za otroke?

Ja, več. In če jaz kaj ne kupim otrokoma v trgovini, pridemo domov in mu rečeta, da mami tega ni hotela kupit. Takoj denar in pojdita si kupit.

On jima kupi?

On jim pa kupi vse.

Otroka to kaj izkoriščata?

Pri njemu izkoriščata, pri meni pa tega ni.

Vi jima rečete ne?

Jaz jima rečem ne in ne. Bosta drugi dan dobila.

In potem gresta k očetu in jima kupi?

Ja, on jima pa reče »No pa pojdita.«

Rekli ste, da otroka nakupujeta tudi samostojno. Jima daste žepnino ali jima daste denar sproti, ko želita kaj kupiti?

Jaz že približno vem, koliko nekaj stane in jima dam toliko denarja. Sproti jima dajem denar.

Jima pustite, da si kupita tudi kakšno stvar zase?

Ja, kakšen krat. Da bi pa sedaj vsak dan kupovali, pa ne znese. Tudi ni v redu, da bi vsak dan jedla sladkarije.

Na začetku ste omenili, da delno uživata mlečne izdelke tudi zaradi zdravja. Zakaj se vam zdi pomembno, da se uživa mlečne izdelke?

Mleko rabiš za to, ono rabiš za to. Saj je vsaka stvar za nekaj dobra, telo pa itak rabi vse. Mešano, malo tega, malo tega.

Se vam zdi pomembno, da se uživa mlečne izdelke?

Ja in jaz bi tudi rada videla, da popijeta kozarec mleka, ampak nočeta.

Če pa dodate kakav, jih pa prepričate?

Ja. Ali pa hčerka popije tako, če je v družbi, se bolj spomni. Ali pa vročo čokolado ali kaj podobnega.

Skuhate kakšno jed iz mleka, npr. mlečni riž, kakšen burek, pito iz skute?

Ja. Riža nočejo, pite pa podobno pa delam.

Torej tudi na ta način uporabljate mlečne izdelke?

Tudi ja. Pa kakšne pudinge.

Puding skuhate sami doma ali ga tudi kupite?

Odvisno. Enkrat jih kupim, enkrat naredim.

Kupite kakšne mlečne izdelke tudi zaradi praktičnosti, ker so že pakirani in jih je možno vzeti s seboj?

Ja tudi. Vzameš, popiješ in embalažo v smeti in je vse rešeno.

Je tudi lažje, ker ni treba skuhati?

Ja ampak so mi boljši tisti doma.

So tudi otrokoma bolj všeč doma pripravljena živila?

Ja tudi imata rajši.

Nekateri mlečni izdelki, namenjeni otrokom, vsebujejo veliko sladkorja. Kaj gledate na to?

Kupim tisto, kar jejo, ne gledam na to.

Se vam zdi veliko sladkorja v izdelkih za otroke problem?

Ja, ni v redu. Jaz ne morem jesti sladkega, ker mi ne naredi dobro. Otroci pa lahko pojejo, otroci so otroci, oni imajo radi sladko, samo ni v redu.

Kaj pa, če bi hotela vsak dan jesti sladke stvari?

Ne, ne bi jim pustila. Kar je pa preveč je pa preveč. Kakšen krat ja, dovoliš, mislim jaz ja, za druge ne vem. Ampak da bi pa vsak dan isto, kam bi to šlo?

Nagradite otroka kdaj s sladoledom ali kakšnim drugim mlečnim izdelkom?

Ja tudi. Če je kaj takega jima rečem, da lahko vzameta sladoled. In potem reče, ali lahko še enega.

Večinoma jima daste sladoled?

Ja ali pa kakšno mlečno čokolado. Tudi na čokolado gledam, da je polnjena z mlekom, vsaj malo, ne kupujem kar vsake.

Pa ima takšna nagrada kaj učinka?

Ja, je učinek. Se bo drugič spet potrudil, da bo.

Potem sta pridna zaradi tiste čokolade?

Ne vem, meni prav pride.

Imate čokolado prav kje posebej spravljeno, da ne vedo za njo, da to učinkuje kot nagrada?

Ja imam spravljeno. Kakšen krat pa najdejo. Ampak najprej najde mož, ker on največ brska po hiši. Spravim, kakor se le da, da jih potem lahko presenetim. Ni pa to, da bi delala vsak dan. Vem kdaj in za kakšno priložnost.

Mlečne izdelke jima dajete vsak dan?

Saj pravim, po želji. Po njihovi želji. Oni si sami vzamejo, ne čakajo, da jim jaz ponudim. Sta že toliko velika. Če hoče dva popiti, naj popije dva, če pa noče nobenega pa ne popije nobenega. To je odvisno od njega.

Vam je pomembno, da imate mlečne izdelke vedno v hladilniku?

Če imajo željo, jih bom šla kupit, drugače pa ne. Da bi pa kupila in bo stalo, pa ne bom šla.

Torej ne potrebujete takšnih izdelkov vedno v hladilniku?

Ne. Če ga hoče, ga gre lahko kupit in ga popije.

Potem največkrat kupite, ko vam rečeta?

Ja. Če rečejo, kupim jogurt in ga popijeta. Ali pa, ko gremo skupaj v trgovino in če rečeta, kupim. In dokler se ne porabi je to, to.

Se vam zdi pomembno, da imate v hladilniku svežo hrano in da ne stoji predolgo?

Nikoli ne stoji predolgo hrana v hladilniku. Ne kupujem tako velike zaloge, da bi stalo ne vem koliko dolgo odprto. Če je trgovina tako blizu, nimam potrebe. Kupim toliko, kot rabim, in da je zmeraj sveže.

Rekli ste, da imate tudi vi radi jogurte. Kupujete tudi zase sproti?

Ja. Skozi smo tam, stalni že, nas že poznajo.

Je to kakšna manjša trgovina?

Tuš in tudi za vikende je odprto. Je v isti stavbi, spodaj. Po stopnicah dol in sem že tam.

Skoraj da ne bi potrebovali hladilnika.

Ja kakšen krat res. Gremo, kupimo in pojemo in niti ne dajemo v hladilnik. Dostikrat se tako zgodi, ampak rabiš hladilnik vseeno. Brez njega ne gre.

Poglobljeni intervju 5

Intervjuvana oseba: Mati enega otroka, starega 2 leti (moški spol)

Datum in čas izvedbe: 26. 6. 2009, 17:00 – 17:45

Ali uporabljate mlečne izdelke?

Ja.

Kakšne?

Sir, skuta, jogurt, mleko, sladoled, smetana. To je to, kar se spomnim.

Kaj pa ima najraje sin?

Jogurt, sadno skuto, sir. Predvsem jogurt in sir.

Sladoleda ne mara?

Ne, ga noče jesti. Ne vem, ali mu je premrzal ali kaj.

Omenili ste sadno skuto. Kupite navadno skuto in potem zmešate s sadjem ali že pripravljeno?

Občasno mu sama zmešam sadje in navadno skuto, včasih pa kupim sadno skuto, ali Fruchtzwerge ali pa od Ljubljanskih Mlekarn, te skute z okusom.

Pripravite tudi doma kakšno jed iz mleka?

Ja, samo čedalje manj, ker je ratal rahlo izbirčen.

Mu ni všeč?

Čokolešnik recimo mora biti tisti, ki ima zraven še žitarice in ovsene kosmiče in vse živo, navadnega ne bo spravil v usta. Prej mu ni bilo važno kakšna mešanica Čokolešnika je, sedaj pa samo še tisto. Pa Nestlejeve kosmiče, tiste Nesquik kroglice. To je to.

Skuhate morda kakšen mlečni riž, zdrob?

Ne, to pa ne mara. Mlečnega riža recimo ne mara.

Pije mleko?

Če nam rata. Kakav mogoče še, mleko samo pa ne, se moramo že pregovarjat.

Kupujete čokoladno mleko?

Ne, ker nima smisla, ker ga ne je.

Mislite, da je v taki »fazi«?

Jaz upam, da je samo to. Ker drugače kolikor priporočajo teh mlečnih izdelkov in mleka, jaz upam, da kje drugje dobi zadosti tega. Tako da se za enkrat ne obremenjujem preveč s tem, da mi ne pije mleka.

Kakšno mleko pa uporabljate v družini?

Alpsko 1,6 maščobe, kupljeno. Največkrat ga tudi ne kupujemo, ker ga dobi dedi v službi. Dela v taki stroki, da dobi ob zaključku glede na ure določeno količino mleka, tako da kar se tega tiče, je kar fino.

Kdo v vaši družini nakupuje hrano?

Vsak malo, kadar je pa na veliko gremo pa itak vsi skupaj.

Kupujete npr. jogurte za celo družino ali za vsakega člana posebej, različne?

Vsi skupaj jemo, ne kompliciram. So tisti otroški jogurti, ki mu jih kupim pa je samo za njega. No se zgodi, da mu tudi jaz kakšnega pojem, ker so zelo dobri. Ampak v glavnem gledam, da je več ali manj isto.

Torej ne kupujete toliko ločenih izdelkov za otroka?

Ne, kar midva jeva, je on.

Zakaj uživata mlečne izdelke? Vam je všeč okus, morda zaradi zdravja?

Oboje, jaz pa sploh rada jem jogurte. Za ta malega itak priporočajo oziroma za zdravje, zaradi kosti in kalcija. Za mojega pa raje ne bi govorila, ker je to bolj tako.

Mož ne uživa veliko mlečnih izdelkov?

Ne, tako da sva bolj jaz in sin tista potrošnika.

Kdaj uživata mlečne izdelke?

Zjutraj za zajtrk, ta mali pa za malico največkrat kakšen jogurt ali pa skuto.

Hodi v vrtec?

Ne, doma je. Tako da za zajtrk in za malico. Za kosilo bi bilo malo čudno mleko jesti.

Kaj pa za večerjo?

Občasno kakšen Čokolešnik ampak bolj gledam, da je zjutraj pa za malico.

Se vam zdi uživanje mlečnih izdelkov pomembno?

Fino je, če so na jedilniku.

Kaj pa, če sin mlečnih izdelkov ne bi maral, bi ga silili?

Najbrž bi se potem malo z zdravnico pogovorile, kako in kaj, kaj bi svetovala, potem pa bi videli. Najbrž silila ga ne bi ampak mislim, da ni otroka na temu svetu, ki ne bi maral vsaj kakšne stvari, ali sira, skute ali kaj podobnega. Jaz ga ne poznam.

Uporabljate sojino mleko?

Ne. Meni je zanič. Navadit bi se ga morali pa bi najbrž šlo. Enkrat sem ga probala ampak mi ni. Še nek z okusom je bil, jagoda ali čokolada, saj sem ga spila ampak mi ni bil. Saj najbrž, če bi ga morala zaradi ta malega ali pa zaradi sebe, bi se navadila, tako, ko mi pa ni treba, pa tam bodi in konec.

Kako pogosto nakupujete?

A to jogurte in podobno?

Lahko to ali pa na splošno, živila.

Čisto odvisno. Probamo tako, da gremo enkrat na mesec, če nam prej zmanjka, gremo pa prej še kaj iskat.

Torej kupujete jogurte na zalogo?

Ja, da ko je kakšna sila in noče jest, da mu lahko dam kakšen jogurt. Gledamo pa seveda, da je vsaj datum takšen, kot mora bit, da ni ravno čez štiri dni pretečeno.

Vam je pomembno, da imate mlečne izdelke vedno v hladilniku?

Ja, za enkrat ja. No, upam, da bom tako tudi nadaljevala. Vsaj mleko mora bit pa kakšen jogurt, potem že lahko kaj skombiniraš, da nisi ravno lačen.

Gre sin tudi z vama v trgovino?

Vedno, mogoče dvakrat do sedaj, da ni šel.

Vam sam reče, da bi šel zraven ali ste že navajeni, da ga vzamete s seboj?

Ja, kar gre. Mi niti na pamet ne pade, da bi ga doma pustila.

Obiščete kakšne večje trgovske centre?

Odvisno, največkrat v kraju bivanja, drugače pa Supernova, je malo bolj založeno pa različne trgovine so tam in gremo še v Müller-ja in tja in sem.

Sin je še premajhen za samostojno nakupovanje. Pri katerih letih bi mu pustili, da prvič samostojno obišče prodajalno, da se vam zdi primerno?

Odvisno kako se bo on razvil in kako se bo obnašal. Eni so pri sedmih letih že čisto lepo, eni so še čisto otročji, čisto odvisno. Recimo pri kakšnih osmih, devetih letih mogoče.

Torej nekje z vstopom v osnovno šolo?

Ja, prej sigurno ne. Sedaj pa sploh, ko so začeli prej z osnovno šolo. Ni variante.

Si pred obiskom prodajalne izdelate seznam?

Vedno. Obvezno, ker drugače pol stvari ostane v trgovini.

Si pišete sproti, ko vidite, da vam stvari zmanjkuje?

Ja, drugače ne gre.

In potem se, kot ste omenili prej, odpravite na večji nakup?

Ja. Vmes še kupimo kaj za sproti, za kakšno kosilo in to je to.

Vam pri oblikovanju seznama pomaga tudi sin?

Ne, je še malo premajhen, da bi že kaj sodeloval.

Ali doma že izrazi željo, kaj bi jedel?

Ja, ga vprašamo in pri tem sodeluje. Mu damo na izbiro, kakšen krat se malo zmrdušuje ampak pove ali bi kroglice ali bi salamo ali bi kruh. Ga že midva v to, ni pa tisto, da bi rekla »Sedaj boš pa to jedel.«. Najprej ga probava na foro, ali boš to ali boš to, potem pa, kar mu najbolj odgovarja.

Brez da mu ponudite stvari na izbiro vam pa ne reče?

Ne, za enkrat še ne. No ja, kakšen krat reče, da bi jedel bonbone ali pa kakšno žemljico. Drugače pa po mojem sedaj še ni toliko, da bi sam rekel »Mami daj mi to in to, jaz sem lačen.«, ker imava itak zjutraj zajtrk, opoldne je kosilo, ob štirih recimo je malica in zvečer ob sedmih, osmih, devetih, kakor pride, je večerja. Če je pa vmes, mu pa itak že babi ali pa jaz dam kakšen piškot.

Torej niti nima potrebe?

Ne, po mojem ne.

Vam v prodajalni kdaj izrazi željo, recimo, ko se peljete mimo določenih polic?

Ja, to pa že.

Na kakšen način to izrazi?

Reče »To bi, to bi.«.

In kaj največkrat opazi?

Bonbone pa pri siru je dostikrat tudi. Ali pa recimo pri mlečnih hladilnikih v trgovini, tam je kar »To bi pa to bi«. Ampak drugače, da bi pa moral kakšno trmo zganjati, ko ne dobi, to pa ne.

Na kakšen način vam izrazi željo, pove ime blagovne znamke ali npr. pove okus zelenega jogurta?

Zadnje čase mogoče prepozna. Ve recimo, kakšen je lonček od Fruchtzwerge in bo rekel. Drugače pa še ne pozna toliko.

Kupujete neke stalne mlečne izdelke, ki jih poznate, ali poizkusite tudi kakšne nove?

Ne, ne upam. Sedaj že toliko okuse razlikuje, ve, kaj mu je všeč in kaj ne in raje kupim tisto, kar pozna. Raje kupim nekaj, kar bo pojedel, kakor pa, da vržem stran. Sedaj je pa sploh ratal »Tole pa ni dobro«, že ve kaj ni in brez veze potem, škoda denarja. Saj kakšen krat moraš probat, da sploh vidiš kaj je, ampak največkrat je tisto, kar pozna in konec.

Mu je všeč kakšen določen okus mlečnih izdelkov?

Ne, za okuse še ni toliko, da bi morali recimo striktno jagodo kupovat. Kar je, nič kaj posebnega. Mu pa tudi menjam, recimo danes je malina, jutri bo breskev, čez tri dni bo banana. Ni okusa, ki ga ne bi hotel jesti, ampak mislim, da bo tudi to še prišlo.

Gledate kaj na to, kaj vsebujejo mlečni izdelki?

Prav dosti ne. Če bi bila kakšna alergija ali kaj podobnega, potem najbrž bi. Tako pa ni nič in smo za enkrat zdravi. Niti ne kupujem neke velike svinjarije, da mi morala gledat, da vsebuje veliko E-jev in konzervansov.

Nekateri mlečni izdelki, namenjeni otrokom, vsebujejo veliko sladkorja. Vidite to kot problem?

Po eni strani je problem, ker je že vse povsod vse sladkano, umeten sladkor, čedalje manj je naravnega sladkorja. Kar se kašic recimo tiče, jaz že pogledam, da piše »No sugar added«, za mlečne izdelke pa ne. Mogoče tisti, ki so nižji razred, kot na primer Lumpi, so bolj sladki ampak

tistih niti ne kupujem. Že meni ni všeč sam okus. Problem seveda je, vsi pojemo preveč sladkorja, kaj šele otroci.

Ima sin rad pudinge?

Niti ne kupujeva, niti ne kuhava doma pudinga oziroma, če ga, ga enkrat na leto mogoče, tako da ni. Pudinga pa res ne, ker mož ga niti ne mara, jaz bi ga občasno jedla, pa se mi ga ne da samo zase kuhat, za ta malega se pa niti ne spomnim, da bi lahko. Palačinke recimo ja, to ko se ta mali spomni, jih naredimo, drugače pa ne.

Naredite doma sami morda kdaj jogurt ali pa sladoled?

Ne, to vse kupimo.

Ste v trgovini že kdaj opazili mamo z otrokom, ki joka, se dere in meče po tleh? Kako gledate na mamo v takšni situaciji?

Če bi bil moj, bi šla sigurno ven ali bi mu pa dala nekaj, ali sok ali kakšen piškot. To za našega, ki se ga še da nekako pretentat, za ostale pa ne vem kako imajo. Sigurno pa če bi mi še naprej zganjal histerijo, bi šla pa ven iz trgovine, bi zvelkla v avto in sedaj se pa umiri in konec. Drugače pa mene kar stisne, ko je kakšen tak otrok, da začne kaj okoli skakat.

Dojemate to, kot izsiljevanje otroka?

Ja in čisto nič drugega.

Kako pa vidite mamo?

Seveda je delno tudi mama kriva, ker do določene meje mu kupiš, kar se izmisli. Vsaj nekateri, kakor vidim. Delno pa otrok več ali manj izsiljuje, nič drugega. Ker ne more na lep način doseči, se pa začne po tleh metat.

Mislite, da mama potem otroku kupi izdelek?

Odvisno od karakterja mame. Ene pustijo, da se zdere do konca, druge pa popustijo.

Vi bi mu kupili?

Ven bi ga odpeljala ampak za enkrat mi še ni nič takega naredil.

Omenili ste, da bi otroku v trgovini dali sok ali piškot, da bi se pomiril. Ali uživa kakšne izdelke že med nakupovanjem?

Ponavadi imam kar sabo njegovo flaško s pijačo. Se je pa tudi že zgodilo, da sem mu dala kakšen sok in potem daš samo embalažo na blagajni.

Omenili ste tudi, da vam otrok pri hladilnikih z mlečnimi izdelki izraža želje. Mu kupite kar si želi?

Za enkrat, ko je kakšen sir, mu lahko mirne volje kupim. Ko bo pa začel, da bi krof pa bi to in ne vem še kaj, bomo pa že gledali, kaj bomo vzeli in kaj ne.

Imate meje?

Ja, vsega sigurno ne. Sedaj ja, ker itak nima kakšnih večjih potreb. Da si zaželi bonbončke, pa dajmo, jih tudi ne kupujemo vsak dan, če pa ravno pa dajmo. Ko bo pa večji pa ne. Že zadnjič, ko smo bili v Müller-ju gor na vrhu, kjer imajo igrače, je videl velikega traktorja in bi. Ampak mu rečem ne in za enkrat se ga še da pogovoriti in se pusti in mu pokažeš manjšega in je zadovoljen.

Kupujete mlečne izdelke tudi na kmetiji?

Ne. Če bi imeli blizu kakšno kmetijo in bi se poznali. No pa danes gre pol litra mleka, jutri ga bo šlo en liter, potem tri dni nič in potem spet, je brez veze. Za enkrat nam je alpsko mleko še najbolj praktično, čeprav ni tako dobro, kot tisto pravo kravje mleko.

Vam je okus mleka, kupljenega na kmetiji, bolj všeč?

Saj ga že tako dolgo nisem pila, da niti ne vem več, kakšen je, moram priznati. Včasih smo skozi kupovali domače mleko, potem sva šla pa z bratom v šolo in nismo več toliko jedli in popili in je nehala mami kupovat, potem smo pa na alpskega prešli. Sedaj ga pa itak dedi dobi pa še po pol litra so pakirani in nama je čisto super. Pol litra ni problema, če je tri dni odprt, če je pa litrski malo dlje je pa že narobe, že ne veš več ali bi ali ne bi.

Greste na sladoled tudi v kakšno slaščičarno?

Ja, tudi. Ampak največkrat v trgovini kupujemo, banjico in to je to. Kakšno sadno kupo naredim.

Na začetku ste omenili, da sin ne mara sladoleda. Sadno kupo s sladoledom poje?

Ne. To je smo za naju z možem. Ne mara. Sladoled mu je premrzel ali presladek ali ne vem kaj. Tudi torte recimo ne mara, tudi pol koščka ne. Je imel obdobje, ko je Kinder čokoladice jedel, celo škatlo, če bi bila na voljo ampak ga je minilo. Je prešel tisto obdobje.

Gleda televizijo?

Ne, ga ne interesira.

Hotela sem vprašati glede oglasov, če menite, da kaj vplivajo nanj?

Ga ne pritegne, pa naj bo še ne vem kakšna risanka ali pa muzika v reklamah, on je bolj na muziko. Bo zaplesal na kakšne reklame, če imava slučajno midva prižgano, ampak da bi se pa usedel na tla in gledal, to pa ne.

Kaj pa embalaža? Ali ga privlači?

Ne, kar mu midva v bistvu poveva »Poglej tukaj je pa mucek gor«, drugače ga pa ne.

Kaj pa nalepke, ki se jih dobi zraven določenih mlečnih izdelkov?

Ne, ni še. Mislim, da so bolj starši udarjeni na to, kot pa otrok. Ni še toliko zrel, toliko dorastel, da bi dojel, kaj je.

Torej poje, kar mu daste, ni toliko važna embalaža?

Tako.

Na začetku ste omenili, da nakupujeta oba z možem. Obišče on prodajalno tudi sam?

Ja, ga pošljem.

Mislite, da kupi več stvari za otroka, ga morda bolj razvaja?

Ne, tudi nimam problemov, da bi mu bilo kaj neredno, ker mora v trgovino, ker kakšni striktno ne. Naročim mu, kaj naj kupi pa tudi že približno ve, koliko potrebujemo, koliko se porabi. Mu niti ne govorim, koliko bo moral kupiti. Nimam problemov, je kar priden. Si razdeliva. Sedaj pa sploh, ko sta onadva dopoldne doma, tudi skuha. Sem rekla, da ne bom en dan prej kuhala, da bi mogla pa še za lonce, ko pridem iz službe, kar naj skuha. Pa ni važno, bo pa dvakrat krompir pa zrezki ali pa zelenjavna juha, kar skuhaj. Ravno toliko lahko ti, kot jaz. Tako da kar se tega tiče, imava kar urejeno.

Zaposleni ste v eni od prodajaln z živili. Opažate, da prodajalno obišče veliko otrok?

Ja ogromno. Recimo so določeni starši, za katere se mi zdi, da jim je nerodno priti skupaj z otroki. Poznam eno, za katero vem, da ima tri otroke in vedno pride ali s starejšim in ta srednjim, ali samo s ta malim, vedno je nekdo doma. In imam res občutek, kot da ji je nerodno priti z

vsemi tremi. Tudi prej, ko je imela dva, je vedno prišla le z enim, nikdar je nisem videla z obema. Mi je malo smešno. Kakšni jih imajo pa cel kup in pridejo normalno vsi.

Prej ste omenili, da lahko otroka pri teh letih še prepričate, da poje hrano, ki mu jo ponudite?

Ja, našega ja, za ostale ne vem, kakor je kakšen trmast v trgovini mogoče tudi ne. Bi pa sigurno rekla, da je to samo v glavah staršev. Saj mogoče otrok bi še marsikaj jedel ampak, ker ti ne ješ, tudi otrok ne bo. Imaš na primer ti predsodek pred vampi in jih najbrž ne boš kuhal posebej za otroka. Potem so pa še stari starši in vsega po malem.

Daste kdaj otroku kašen mlečni izdelek kot nagrado, če je bil priden?

Mlečnega izdelka niti ne, mogoče bolj kakšen piškot ali pa čokolado. No to mu tudi babica da.